Süleyman Nazif

batarya ile ateş



1001 TEMEL ESER

Süleyman Nazif

BATARYA İLE ATEŞ
VE
TARİHİN YILAN HİKÂYESİ

TERCÜMAN GAZETESİ'nin bir kültür hizmeti olarak yayınladığı 1001 TEMEL ESER Serisinin 124. kitabı Süleyman Nazif'in "Batarya ile Ateş", KERVAN Kİ-TAPÇILIK BASIN SANAYİ ve TİCARET A.Ş. Ofset Tesislerinde dizilmiş ve basılmıştır.

(TEMMUZ 1978

Tercüman
1001 TEMEL ESER
124

Süleyman Nazif

batarya ile ateş

VE
TARİHİN YILAN HİKÂYESİ

Hazırlayan:
Sabahaddin ARIÇ

İSTANBUL
1978

1001 Temel Eser'i iftiharla sunuyoruz

Tarihimize mânâ, millî benliğimize güç katan kütüphaneler dolusu birbirinden seçme eserlere sahip bulunuyoruz. Edebiyat, tarih, sosyoloji, felsefe, folklor gibi millî ruhu geliştiren,ona yön veren konularda "Gerçek eserler" elimizin altındadır. Ne var ki, elimizin altındaki bu eserlerden çoğunlukla istifade edemeyiz. Çünkü devirler değişmelere yol açmış, dil değişmiş, yazı değişmiştir.

Gözden ve gönülden uzak kalmış unutulmaya yüz tutmuş -**Ama değerinden hiçbir şey kaybetmemiş, çoğunluğu daha da önem kazanmış**- binlerce cilt eser, bir süre daha el atılmazsa, tarihin derinliklerinde kaybolup gideceklerdir. Çünkü onları derleyip - toparlayacak ve günümüzün türkçesi ile baskıya hazırlayacak değerdeki kalemler, gün geçtikçe azalmaktadır.

Bin yıllık tarihimizin içinden süzülüp gelen ve bizi biz yapan, kültürümüzde "Köşetaşı" vazifesi gören bu eserleri, tozlu raflardan kurtarıp, nesillere ulaştırmayı plânladık.

Sevinçle karşılayıp, ümitle alkışladığımız "**1000 Temel Eser**" serisi, Millî Eğitim Bakanlığınca durdurulunca, bugüne kadar yayınlanan 66 esere yüzlerce ek yapmayı düşündük ve "**Tercüman 1001 Temel Eser**" dizisini yayınlamaya karar verdik. "**1000 Temel Eser**" serisini hazırlayan çok değerli bilginler heyetini, yeni üyelerle genişlettik. Ayrıca 200 ilim adamımızdan yardım vaadi aldık. Tercüman'ın yayın hayatındaki geniş imkânlarını 1001 Temel Eser için daha da güçlendirdik. Artık karşınıza gururla, cesaretle çıkmamız, eserlerimizi gözlere ve gönüllere sergilememiz zamanı gelmiş bulunuyor. Millî değer ve mânâda her kitap ve her yazar bu serimizde yerini bulacak, hiç bir art düşünce ile değerli değersiz, değersiz de değerli gibi ortaya konmayacaktır. Çünkü esas gaye bin yıllık tarihimizin temelini, mayasını gözler önüne sermek, onları lâyık oldukları yere oturtmaktır.

Bu bakımdan 1001 Temel Eser'den maddî hiç bir kâr beklemiyoruz. Kârımız sadece gurur, iftihar, hizmet zevki olacaktır.

KEMAL ILICAK

Tercüman Gazetesi Sahibi

SÜLEYMAN NAZİF'İN HAYATI VE ESERLERİ HAKKINDA BİRKAÇ SÖZ

Türk edebiyatının tanınmış edip ve şâirlerinden olan Süleyman Nazif, çeşitli yerlerde mutasarrıflıklarda bulunmuş olan şâir Said Paşa'nın oğludur. Ocak 1869'da Diyarbakır'da dünyaya gelen Süleyman Nazif, daha küçük yaşlarda iken husûsî öğretmenlerden Arapça ve Farsça'nın yanında Fransızca'yı da öğrendi. Babasının ölümünden sonra Diyarbakır valisi tarafından çeşitli görevlerde çalıştırılan Süleyman Nazif, daha sonra memuriyetten ayrılarak 1897'de Fransa'ya gitmişti.

Oradan dönüşünde Bursa mektupçuluğuna tayin edilen Süleyman Nazif, bu vazifede 12 yıl kalmış çeşitli yerlerdeki ve Servet–i Fünûn'daki yazıları bu sıralarda yayınlanmıştır. Sonra İstanbul'a gelerek burada Ebüzziya Tevfik ile birlikte Yeni Tasvir–i Efkâr gazetesini çıkaran Süleyman Nazif, daha sonraları Basra,Kastamonu,Trabzon,Musul ve Bağdad valiliklerinde bulunmuştur.İstanbul Darülfünunu (Üniversite)'nde yaptığı bir konuşmadan dolayı Malta'ya sürülen edip, arada 20 aylık bir sürgün hayatı yaşamıştı. İstanbul'a dönüşünde tekrar yazı hayatına devam eden büyük vatansever 5 Ocak 1927'de henüz 58 yaşında iken vefat etmiştir.

Birçok manzum ve mensur yazı yazmış olan Süleyman Nazif' in makale, müsâhabe ve mektup şeklindeki yazılarının belli başlıları aşağıdaki kitap ve risalelerde toplanmıştır.

Mâlumu ilâm, Namık Kemal (Birisi Paris'te yayınlanan 2 ayrı eser), Bahriyelilere Mektup, Victor Hugo'nun bir mektubu, Elcezire Mektupları, Boş Herıf, İki İttifakın Tarihçesi, Süleyman Paşa, Asitan—ı Tarihte, Hitâbe, Çal Çoban Çal, Nâsırüddin Şah ve Bâbiler, Mehmed Akif, Fırak—ı Irak, Batarya ile Ateş, Tarihin Yılan Hikâyesi.

* * *

Burada Süleyman Nazif'in sâdeleştirerek yayınladığımız iki eserinden ilki "Batarya ile Ateş" adını taşımakta olup, İstanbul' da 1334 (1918)'de neşr edilmiştir.

Bu kitaptaki ilk üç makale 1293 (1877) Türk—Rus Harbi'ne aittir. Bu makalelerde Türk askerlerinin Plevne'deki kahramanlık ve feragatleri anlatılmaktadır. Daha sonraki makalelerden biri destanlaşmış Kafkas kahramanı Şeyh Şâmil'e bir diğeri Şıpka kahramanı Süleyman Paşa'ya aittir. Diğer makaleler arasında Türk—İtalyan Harbi ile Girid Adası hakkında yazılanlar bilhassa zikre değer. Batarya ile Ateş kitabının sonunda yer alan Sully Prudhomme'un iki şirinin Fransızca aslı ile Süleyman Nazif tarafından yapılan manzum tercümesine burada yer verilmemiştir.

"Batarya ile Ateş" yeni harflerle ve gerekli sadeleştirmelerle yayınlanırken, eserin aslında yanlış bir imlâ ile yazılmış olan, yer ve şahıs isimleri büyük ölçüde düzeltilmiştir.

"Tarihin yılan hikâyesi"nde ise Süleyman Nazif, Vahdeddin'e hitaben yazdığı iki mektupta memleketini terk eden Osmanlı padişahını çok ağır bir dille tenkid etmektedir. "Malta'daki" ismini taşıyan makale de Süleyman Nazif'in, Malta hakkında çeşitli intibalarını belirtmekte olup, burada geçen yabancı yer isimleri de elden geldiği kadar tashih edilmiştir. Emekli Edebiyatı öğretmeni Sabahattin Arıç tarafından her iki eser de dikkatli bir şekilde sâdeleştirilerek okuyucunun istifadesine sunulmuş bulunmaktadır.

Dr. ORHAN F. KÖPRÜLÜ

BATARYA ile ATEŞ

Irkına, vatanına, tarihine ihânet
etmiş olan fertlerin ve milletlerin hiç
birini unutma Türk oğlu!...
Unutma... ve affetme!...

Plevne'nin yüce şehitlerinden Drama Taburu binbaşısı Şahabeddin Bey'in soylu oğlu, en büyük üstâdım Cenab Şahabeddin Beyefendiye,

Bu samimî satırları dahâ tahtınızın ulu ayakları önüne bir şükran vergisi şeklinde koyuyorum. Müsâade buyurursanız şehit evlâtlarına armağan olsun.

En küçük tilmiziniz (öğrenciniz)
Süleyman NAZİF

Muhtelif zamanlarda çeşitli sebeplerin yazdırdığı bu dağınık sahifeleri toplayarak şehitlerin evlâtlarına armağan ediyorum.

Hayat süsleyen, hayat arttıran ölümler birçok kıymetli ırktaşlarımızı elimizden aldı. İnsan tabiatı ne kadar kayıtsız ve vefâsız olursa olsun, her kavmin ve insanın saygı gösterdiği mukaddes bir fikir ve emel yolunda: Vatan yolunda, din yolunda canını fedâ edenler,vatanlarının saygıdeğer samimî hâtıralarına göç ederler.

Tuna'dan Ummân'a kadar şu mübârek diyârın her tarafında dökülen kanlarıyla millî tarihimizi yazmış olan şehitler de, bizim hem varlığımızın tarihinde, hem kalbimizde yaşayacaktır.

12 Teşrini evvel 1331 (=25 Ekim 1915)

Süleyman NAZİF

RUS KİMDİR, MOSKOF NEDİR?

Tam ikibuçuk asır... Evet, tam ikiyüzelli yıl oldu, ırkımızın ve dinimizin bu en büyük ve en göz açtırmaz düşmanına ölüm meydanlarında sık sık tesâdüf ediyoruz. Bugün hiç bir Türk ve Müslüman âile gösterilemez ki bir veya birkaç evlâdını Moskof muharebelerinin birinde şehit vermemiş olsun! O savaşların binlerce ağlayan destanı, İslâm ülkesinin ıssız köşelerinde ikiyüzelli yıldan beri iniltiler uyandırıyor,ikiyüzelli yıldan beri kinleri tutuşturuyor.

Memleketimizde tütmeyen ocakların her biri diğerine bir Rus muhârebesinde bestelenmiş sessiz bir feryâdı tekrar ediyor.

Köylere tarlalara niçin harap olduklarını sor: Hemen cevap verirler ki onları imar için çalışan kol bir Moskof Savaşında kırıldı!

Bu ülkenin doğusunda, kuzeyinde bir avuç toprak bulunmaz ki Türkün Moskof eliyle dökülmüş mübârek kanını içmiş olmasın!

Bu memleketin batısında, güneyinde bir ev bark görülmez ki darmadağın duvarları,Türkün, Rus silâhiyle uzaklarda ölmüş bir oğluna yanıp yakılmalarını ulaştırmağa çalışan ağlayıp sızlanışını dinlemiş bulunmasın.

Moskofun sulhü aldatıcı, susuşu kudurgan, yüze gülmesi hâin, yardımı alçaltıcıdır.

Ey Türk oğlu! Sana damarlarındaki kanı hediye edenler, kanlarının son damlalarını Moskof muhârebelerinde döktüler. Sen bugün, yarın ne olursan ol, fakat unutma ki, dünya durdukça, o şehitlerin ebedî yetimisin! Bu din, bu devlet, bu vatan gibi, bu hınç bu kin,bu intikam da onların sana mübârek bir mirâsıdır. Dünyada bir Rusya ve bir Rus kaldıkça bu hakkına ve bu vavazifene hürmet et.

Hakkın öldürmek, vazifen ölmektir Türk oğlu!...

BATARYA ile ATEŞ

Osmanlıların varlığının tarihine Çatalca muhârebesi karmakarışık bir sayfa ilâve ederken, biz altmışbir vatansever vatandaşla "Harbiye Nezâreti" (*) nin karanlık bir köşesine tıkılmıştık.

Umumı felâketin kutsiyeti karşısında kendi hâlimizden bahsetmek ayıptır. Zâten oraya niçin ve kimlerin fitnelerine veya kötü niyetlerine uyularak atılmış olduğumuzu o zaman tamâmiyle bilmiyorduk. Ve hâlâ aydınlanmamış noktalar vardır. Hakikat aranılırsa o hapishaneye düşmemize veya yükselmemize meşru sebep sayılabilecek ne bir günâh, ne bir sevap işlemiştik. Bizi gecenin birinde tutukladılar ve yine gecenin birinde salıverdiler. İşte bu kadar!... Şimdi burada o mâcerâdan bahsedişim, yazacağım mâceranın o bahisle alâkası olduğu içindir, okuyucudan af dilerim.

Evet ordularının biriyle Viyana'yı kuşatırken diğeriyle Tebriz'i istilâ eden Kanunı Süleyman'ın kötü talihli başkentine Bulgarların hücumunu ortadan kaldırmak için, Osmanlı savaş donanmasından, Çekmece ve Terkos gölleri önünde ateş eden topların derinden derine işitilen gümbürtülerini biz gece yarılarında sıkıyönetim hapishanesinin pencerelerinden dinledik. O sesler yalnız o sıkıntılı gecelerde inlemiş ve inletmiş olmakla

(*) Şimdi İstanbul Üniversitesi merkez binası.

kalmayacak, hâtıralarımızın ve ruhumuzun derinlikleri, o iniltilerin ömür boyunca aksettiği yer olacaktır.

İşte o günkü şartların acı verici ve alaycı bir yönü daha: Muhârebe bayram günlerine rastlamıştı. Savaş meydanında atılan toplara, İstanbul'un belli semtlerindeki ateşli silâhların sesleri, sanki ortadan kaybolan bir bayramın hayret sesini ulaştırıyordu. Bizans'ın (İstanbul'un) hapishane dışındaki zevk ve keyif düşkünü halkını bilmem ama, biz bulunduğumuz yerde şaşkınlıktan dilimiz tutulmuş, dinliyorduk.

Osmanlı savaş gemilerinin Çekmece ve Terkos gölleri önünde patlayan topları bizim zindan ve vicdanımızı inletirken, hayâlim geçmiş zamanların şanlı mâcerâlarından tesellîler dilendi. Ve tabıatıyle en önce "Plevne" yi düşündüm.

Plevne'nin ve cihânın en büyük kahramanı olan Gazi Osman Paşa'nın asıl oğlu Nureddin Paşa'dan, birkaç gün önce, "Plevne Tarih–i Harbi" (*) ni ödünç almıştım. İki defa karanlık olan o geceleri meğer bu kitap aydınlatacakmış. Çünkü sıkıyönetim hapishanesine kadar cebimde bana arkadaşlık etmişti.

Yaşamakta olduğumuz zamanın sıkıntılarını geçmişin övünç veren vak'alarıyla avutmak ve uyutmak için, içindekileri otuz yıla yakın bir zamandan beri pek yakından his ve idrâk ettiğim, "Plevne Tarih–i Harbi"nin sayfalarını birer birer çevirmeğe başladım. Her sayfa birkaç kahramanın ölmez yüzünü gözler önüne seriyordu. Tunç kesilmiş iradeler, mevsimlerin şiddetli soğuk ve sıcaklarında ölümle hayâtı hakaret gözü ile gören bakışlarla titreten vekarlı ve yılmaz askerler, Türk askerleri, birer birer gözümün önünden geçti. Plevne'nin o güne kadar tarihle hiç bir tanışıklığı olmayan değersiz ufkundan bilmem nasıl bir destan havası esmişti ki kahra-

(*) Tâlât Bey, Plevne Tarih–i Harbi (Plevne Harbi Tarihi)

manları, binlerce fersah uzaklardan titreyen ve ağlayan pek sevgili akrabâlarının yetim hâtıraları karşısında bile hissiz ve azim dolu duruyorlardı.

Gazâ ile şehitliğin birbirini durmadan kıskandığı o ebedî günler birer birer gözümün önünden geçti. Eğer insanın "insanüstü" göründüğü saatler ve dakikalar varsa en büyüklerine, şüphesiz, Plevne'nin ebedî ufukları beşik ve mezar olmuştur.

Büyük vak'alar birçok büyük adamları –eğer söz yerinde ise– bir anda yetiştirir. Artık tarih bunların ebedî mâlikânesidir. Plevne savaş meydanının hazırladığı imkân olmasaydı, eşi az bulunur kırkbin yiğit, yaradılışlarında bulunan mertliği göstermeğe meydan ve imkân bulmaksızın, her biri bir geçmişin karanlık mezarında darmadağın olup gider ve hattâ "Zayeçar kahramanı" nın (*) bile gönüllerimizde bu kadar yüksek ve ebedî bir saygı tahtı olamazdı.

Plevne öyle bir bütündür ki parçaları birbirinden ayırt edilemez. Ve yalnız Osman Paşa, yalnız Tevfik Paşa, yalnız Yunus Bey değil; paşalardan, beylerden, efendi ve ağalarla çavuş, onbaşı ve erlerden şanlı ve vekarlı bir alay, tarihin sonsuzluğu kucaklayan huzurunda bitip tükenmek bilmeyen bir geçit töreni yapar.

İşte nereli ve kimin nesi olduğu bilinmeyen ve Ali Çavuş ki "Üşundul" köyünün üst tarafına Ruslar tarafından konulan sekiz topluluk bir bataryaya yer değiştirtiyor. Eserin yazarı Plevne yârânından binbaşı Tal'at Bey, Ali Çavuşu ve olayı şu suretle tarif etmekte:

"Düşmanın bu noktada tutunamamasına sebep, Yunus Bey tabyasında bulunan üç toptan, Ali Çavuş adında olan ve Sırbistan'ın İzvar muharebesinde de Paşa'nın

(*) Osman Paşa Plevne'ye gelmeden, az önce "Zayeçar" da Sırp isyancılarına amansız bir darbe indirmişti.

emrindeki bataryada bulunarak Osman Paşa'nın ve bütün ordu ileri gelenlerinin takdir ve aferinini kazanan çavuşun cesurca hareketi ve dikkatlice nişan atması yüzünden olmuştur ki, daha aşağıda anlatılacağı gibi karşısındaki düşmanın her an yer değiştirmesine sebep olarak tarihe adı geçecek şekilde iyi hizmet örneği göstermiştir." (*)

Ali Çavuş!... İşte bir isim ki bugün basılmış nüshası bile bulunmayan bir kitabın küçük bir sayfasında yavaş yavaş unutulmağa yüz tutmuş. Fakat bir zaman bir vatanı müdafaa ile bir tarihi kurtarmış olan bu adama karşı bizim unutmaktan, ihmalden, alâkasızlıktan başka yapacak vazifelerimiz vardı.

Ali Çavuş bugün hayatta mı, değil mi? Kimse bilmez! İhtimal ki ebedî istirahate hâlâ kavuşamamış... Belki Anadolu'nun harap bir köşesinde İhtiyar, hastalıklı, sakat, muhtaç, aç, gelip geçenlerden bir nafaka, bir lokma dileniyor. Eğer böyle ise... Eğer Ali Çavuş Plevne'den götürdüğü şan ve şeref yükünü yıkık bir kulübenin yoksulluğu ve horgörürlüğü içinde çürütüyorsa, ey Türk, o yoksul olan ve alçalan senin vazifen, senin şerefin, haysiyetin, namusun, ırkındır. Bulgarların bir saldırışta Sofya'dan Çatalca'ya dayanması gibi, görünüşte harikalı, bir felâkete bu iğrenç ihmalinden başka sebep arama!

Fakat biz Plevne'ye dönelim: İstihkâmlara süngü ile hücum eden ve yarım tayınla nefsini körlettiği halde düşman askerlerine sütten, yoğurttan söz eden askerler, bizim Türk askerleri, bu sayfalarda en mert, en masum yüzleriyle görünmektedir.

Sonra kış geliyor. Öyle bir şekilde ki karşısında o herşeye katlanan, sağlam ruhlu Türk askerini bulmasa, her dayanma azmini kıracak ve Plevne'nin kapılarını

(*)Tâl'at Bey, Plevne Tarih—i Harbi, yazarı, s. 391

trampet çalan Moskof askerlerine açacak. Tâl'at Bey, Plevne'nin kış manzarasını şöyle anlatıyor:

"Ekimin yirmi, yirmibirine doğru idi ki soğuklar son derece şiddetlendiğinden ve Plevne tepelerindeki ağaçlar da azaldığından asker geceleri istihkâm içinde zeminlik (yer altı barınağı) ocaklarını yakarak ısınmak ve yemeklerini pişirmek için yakında bulunan bağlardaki asma kütüklerini kazma ve kasatura ile çıkarıp tabyalara götürürlerdi.

"Bilir misiniz ne halde?

"Zavallı, erler, üstlerinde başlarında bir şey kalmadığı için soğuğun şiddetiyle donmak sıralarına geldiği halde, bir de kesilmeksizin devam eden sis ve yağmurlar o ekili toprağı balçık haline koyarak gezilmez bir hâle getirmesi ve hususiyle o bildiğimiz deri çarıkların da —sıhhate dokunması bir yana— her ayak atışta kaymasıyla giyenleri birkaç defa tepetaklak ederek çamurlara bulaması ve bâzan bir kere düşüldü mü kaldırmak ve daha doğru söyleyişle kurtarılmak üzere epey uğraşılması gibi bin felâket arasında idi."

"Ya bu arada düşmanın bombardımanını ne yapalım? Sürdürülen bombardımanda gülleler çoğu zaman istihkâmları aştığından ve düşman aralıkta rast gele yerlere de ateş ettiğinden bu felâket öncekilere şiddet ve fevkalâde bir korku verirdi. Bu kadar zorluk ve sıkıntıyle beraber kuşatma da uzadıkça zaten miktarı pek az olan erzak ve cephâne günden güne eksilip sonunda askerin yiyecek tayını yarısı buğday ve diğer yarısı kokoroz, yani mısır buğdayı unu ile yapılmış yüzkırk dirhemlik (*) bir ekmekle seksen ve nihayet yüz dirhem kadar öküz ve manda etiydi. Bu et tayını da Plevne'ye kafile ulaştıran araba hayvanlarının kesilmesiyle verilirdi.

"Bu hayvanlar uzun bir süre padişah ordusu Plevne'

(*) Dirhem, eski ağırlık ölçüsü olan okkanın dörtyüzde biri, 1 dirhem 3.1 gram.

de kaldığı halde günlük et tayınını idareye yeten miktarda idiyse de ne çare ki bunların toplandıkları ve bakıldıkları yerlerde değil, düşmanın ateşi altında bulunan uzak noktalarda da yiyecekleri bulunmadığından, açlıkla kuvvetsizlikten gündeotuz kırk tanesi ölerek, sayıları azalırdı.

Lâkin bu hayvan ölüleri ne olurdu, bilir misiniz? İşte bunlardan da açlıktan ölme derecesini bulmuş olan zavallı köpekler faydalanarak pek çok yerlerinde yeleserdi.

"Burada düşmanın o kadar ateşi ve dehşet verici hâli karşısında kuşatılmışların yiyeceklerini nasıl pişirdiği merak olunmaz mı? Bu yiyecekler, askerin zeminlikleri içerisinde ve fırsat buldukça ötede beride birçok aralıklarla birkaç nöbette ve çok zamanlar yarı çiğ olduğu halde kaynatılabilirdi. Teşekkür olunur ki askerlik hizmetleri o halde bulunan yemeği de zavallı erlere hazmettirerek sıhhati bozmazdı.

Verilen bu yiyecekler askerin ancak bir nöbeti için olup, sabah nöbeti için asker, önceleri, bulabildiği mısırları düşman mermilerinin içerisinden çıkan demirden yapılmış, yuvarlak başka bir taneyle (*) ezdikten sonra pişirdikleri halde akşam yemeğini yetiştirinceye kadar bununla yetinirlerdi."

Bu beslenme sıkıntısı organizmanın çöküşünü büyüte büyüte artıyor, bununla beraber Plevne'nin dayanma gücü ne kırılıyor, ne eğiliyordu. 997 sayfalık kitabın pek çok sayfası bu yürek parçalayıcı ve yüce görünüşlerin hikâyeleridir. Tütünün bir okkası (**) üç Osmanlı

(*)Kitabın yazarı bu "tane"lerle düşmanın mermilerini anlatmak istiyor.
(**) 1283 gr.

altınına, şekerin yüz dirhemi (*) yarım liraya satılıyor. Bunlar tabiatiyle zenginlere kısmet olabilecek nimetlerdendir. Erler asma kütüklerinin kabuklarını kıyarak tütün yerine içmkle yetiniyor.

Bunlar son lokmayı buluncaya kadar direndiler. Sonuç ise teslim değil, istihkâmlardan çıkarak düşmana saldırma şeklinde tecelli etmişti. Osman Paşa yaralanmış, Yunus Bey şehit olmuş, en seçkin yüksek rütbeli subaylar ve erler ise mukaddes savaşın şu iki hediyesinden birine sahip, ya şehit, ya yaralı. Bu halde yine erler ellerindeki tüfeği vermemek ve durmaksızın dövüşmek istiyor.

Her ânı bir yiğitlik mahşeri olan o dört aylık savaşın itikadımca en büyük kahramanlık levhasını Albay Yunus Bey'in kendi tabyasında düşman mermisiyle patlayan cephane arabalarının ansızın tutuşmasından doğan telâş ve heyecanı gidermek ve düşmanın bu tehlikeli halden faydalanarak apansız yapacağı bir hücumla o yeri düşürmesi imkânını ortadan kaldırmak için yüksek sesle verdiği BATARYA ile ATEŞ!... komutası teşkil eder. Sözü, BATARYA ile ATEŞ!... Vak'anın şâhidi ve gök gürlemesini andıran bu emri işiten Tal'at Bey'e bırakıyorum:

Talât Bey diyor ki:

"Ağustosun yirmisekizinci pazar günü de şafakla beraber düşman yine bilinen cihetlerden Osmanlıların bulundukları yerlere ateşe başladı. Ve bizim taraftan da karşılık verilerek iki taraf korkunç bir şekilde top ateşine devam ettiler. Bununla beraber bugün düşmanın, piyade ve süvarilerinden meydana gelen müfrezeleri yine Lofça yolu üzerinde görülüp Üşündul ve Bristoviç köyleriyle daha öteye beriye göndermeğe ve yerleştirmeğe başladığı, sekiz tabur kadar piyadesini bilhassa

(*) Okkanın dörtte biri.

Üşündul deresine indirdiği.Yunus Bey tabyasından görülüp üzerlerine topçu ateşi açılmış ve bu hal hemen ordu komutanı olan müşire (Mareşale) telgrafla bildirildi. Adı geçen günün saat dört sularında Yunus Bey tabyasında ara siperleri arasında saklanmış olan top kapaklılarından (İçinde savaş malzemesi bulunan top arabası) birine düşman güllesi isabet ederek, top arabalarından ikisi havaya uçmuş ve bu felâket sebebiyle, yakın bulunan ara siperlerinin piyade kademelerinde yerleştirilmiş iki bölükten elliden fazla ölü ve yaralı görülmüş, fakat padişahın askerleri bu felâketi de sabırla karşılamış ve gereken karşılığı vremek için dikkatli davranmıştır. Hele bu tabyada komutan bulunan albay Yunus Beyin bu anda gösterdiği gayret insan aklının gerçekten dışında bir harekettir ki bunu şurada bildirmek hem eserimizin süslenmesine hizmet, hem de asker arkadaşlarımız için bir ibret dersi olacağından aşağıda bildirmekten övünç duyarız:

"Ben, Yunus Bey tabyası gerisinde, değersiz adıma mensup tabyada bulunmakta ve daha bizim tarafta top muharebesi henüz başlamadığından yalnız düşmanın etraftaki hareketlerini gözlemekte ve Yunus Bey tarafından verilen emir ve gösterilen işarete göre "ko" noktasında düşman bataryaları üzerine top ateşi açmakta —çünkü bizim noktadan düşmanın adı geçen noktası görülmekteydi— iken Yunus Bey tabyasında birdenbire bir duman görüp göz açıp kapayıncaya kadar birkaç batarya topun birden açtığı ateş sesi gibi bir ses işittim ve cephanenin ateş aldığını anladım. Fakat hemen "BATARYA ile ATEŞ!" komutasının Yunus Bey tarafından verildiğini işittiğim gibi, adı geçen toplarımızın da ateş ettiklerini gördüm. Bu sırada bâzı subaylar yanımda bulunuyordu. Hareketin asıl tuhaf ve akla hayret veren tarafı Yunus Beyin bu komutayı o felâketli halin tesirlerinden kurtulmuş bir yerde bulunmadan

vermesidir. Bakınız bu hareketinin şekli, adı geçen beyin tabyasında bulunan subaylardan tahkik olunmuş, onlar da şöyle anlatmışlardır:

Düşman mermisi top arabasına isabet etmeden biraz önce Yunus Bey arabaların bulunduğu tarafta, ara siperinin piyade kademesinde düşmanın ne halde olduğunu bildirip, kendi topçularının nasıl hareket edeceklerini emretmekte iken, diğer tarafa bakmak için bölmenin öbür tarafına geçmiş ve bu anda felâketli vaka meydana gelerek, kendisi toprak ve top arabalarından saçılan arpalar altında kalmıştı ki, böyle bir durumda kendisini şaşırmayıp sözü geçen komutayı verdi. (*)

Yunus Beyin kanlar ve dumanlar arasında askerine verdiği bu emir otuzbeş seneden beri Plevne'nin sessiz ufkunda uyuyor. Fakat ben Çekmece ve Terkos gölleri önünde Osmanlı savaş gemilerinden atılan topları gece yarılarında işitir ve dinlerken, Yunus Beyin yiğit ve yüce sesi hayal kulaklarımda dolaşıyor ve sanki o donanmaya ve o orduya BATARYA ile ATEŞ! emrini veriyordu.

(*)Tâl'at Bey, Plevne Tarih—i Harbi, S. 394—397

YUNUS BEY

Miralay (Albay) Yunus Bey 1280 Hicret senesinde (M. 1863) "Mekteb–i Harbiye–i Şâhâne" den yetişti. "Mir'ât–ı Mekteb–i Harbiye" de şu suretle kayıtlıdır:

"Yunus Efendi Üsküdar –miralay– Savaşçı olarak tanınan bu zât, padişah orduları içinde öteden beri "Yunus Bey" diye ün saldığı gibi, Plevne münasebetiyle saygıdeğer adı yabancı tarihlere bile geçmiştir. Din ve devlete ve velinimetimiz (iyilik ve bağış sahibi) padişahımız Efendimiz Hazretlerine sevgisi olan, ülkesinin yükselmesini isteyen bir askerdi. Ahlâkının güzelliğine ilâve olarak zekâsı ve aşırı yiğitliği dolayısıyle Plevne Savaşı yüksek rütbeli subaylarının ve hususiyle, ünlü Gazi Osman Paşa Hazretlerinin en sevdiği, tedbir ve çalışmasını en çok takdir ettiği beylerdendi. Hak kazandığı mirlivalık (generallik) yüksek rütbesi adı geçen Gazi (Osman Paşa) tarafından savaş yerinde kendisine müjdelenmişse de, dereceleri yükseltici Tanrı o mücahit kulu için daha yüksek manevî dereceler vaat buyurmuş ve hazırlamış olmalıdır ki "Vid" ırmağı kenarında bir istihkâmı zapt ederken övünç verici şehitlik rütbesini kazandı. Şehitlik haberi, adı geçe paşa hazretlerini pek çok üzdü. Çünkü "Yunus Bey" mukadderatın koynundan kahramanlığın beşiğine pek seyrek gelen arslan yürekli cesur bir yiğitti. Adı geçen şehidin kolağalığı zamanında "Yemen"deki yiğitliğinin şimşekleri Yemen tarihi sayfalarında parlamakta ve "Girit" teki fedakârlıkları bugün yiğitlerin dilini süslemektedir. Hattâ, Girid'te kahramanlara ve mertlere yakışır bir şahlanışla düşman siperlerine tek başına hücum ederek onları darmadağın etmek ve ken-

disini takip eden askere zaferi sağlamak ve teslim etmek gibi görülmedik başarıların öncüsü olmuştur. Her ne kadar diğer Osmanlı mücahitlerinin yüceliğine diyecek yoksa da, yiğitlik âleminde Yunus Bey onlarla ölçülemezdi. Bağışlayıcı Tanrı kabrini nurlandırsın ve atalarının günahlarını af buyursun." (Mekteb–i Fünun–ı Harbiye–i Şâhâne İdâdisi Askerî Kitâbet (kompozisyon) muallimi kolağası Niğdeli Es'ad,) ("Mirât–ı Mekteb–i Harbiye" S. 345–347)

YUNUS BEYİN HAL TERCÜMESİ

Millet hayatını devam ettirme yolunda canını vermiş olanların bizde çoğu ve pek çoğu, tarihin gürültüsünden utanıyor, gizleniyormuş gibi, meçhul ve unutulmuş, ebedi âlemden vaat edilmiş olan nasibi almağa koşarlar. Ve onlardan bu yeryüzünde ne bir ad, ne bir nişan kalır.

Gerçi Yunus Bey o kadar unutulmuş, adı ve şanı kalmamış değildir. Yalnız adıyle bir milletin hâtırasının ufkunu ve şükranının hâtırasını dolduruyor. Bununla beraber ondan bize kalan, belirsiz, muradına ermemiş bir hâtıra, ünvanıyla birlikte üç heceyi geçmeyen bir isimdir.

Bu adam nerede ve nasıl doğdu? Bilmiyoruz. Babası ve ailesi hakkında bugüne kadar kimse doğru bir haber vermedi. Adına "Üsküdarlı Yunus Bey" derlermiş. Fakat ihtimal ki, şehitliği ve mezarı gibi, doğduğu ve yaşadığı yer de bir değildir.

Yunus Bey Mekteb–i Harbiye yolu ile ebedî cennete yönelmeden önce neler yaptı? Bunu da bilmiyoruz. Plevne'nin hangi rahmet toprağına karıştığını bilmediğimiz gibi, Üsküdar'ın hangi masum yuvasında doğmuş olduğunu da bilmiyoruz. Hayatının başlangıcında, sonunda ve bu ikisini bağlayan günlerde geçen menkıbe-

leri de baştan başa şüpheli ve tam bir açıklığa kavuşmamış.

Bu sayfaları düzenlerken birçok kişiyi hususî surette müracaat ettimse de aldığım cevaplarla câhilliğimin dairesi küçülmedi. Bu arada meşhur şair Üsküdarlı Tâl'at Bey'e de bir mektup yazarak, Plevne'nin şehitlerinin en şöhretlisi hakkında da "ilim sahibi" olup olmadığını sormuştum. Talât beyefendi mektubuma hoş bir cevap yazısıyla karşılık verdi.

Diyor ki:

".........İçinde ben âcizleri de dahil olduğu halde bu memleketin halkı, üzülerek söyleyeyim, ne ölülerini bilir, ne de yaşayanını tanır. Yunus Bey Plevne şehitlerinin en meşhuru, hele Üsküdar'ın kahraman bir kişisiyken husuŝî hayatında fazla bilgiye kendim –cahil kul– olduğum gibi, baş vurduğum kimseler de câhil çıktı.

....

Ben de bu sebepten istifade ile adı geçen merhumun "şehit"liğin bal şerbetini içtiğini duyduğum ve henüz edebî hayatın başlangıcında bulunduğum sırada Sâdi' nin:

Kurs–ı hurşıd der siyâhı reft
Yunus ender dehân–ı mâhı reft
(Güneşin kursu karanlığa gitti;
Sanki Yunus, balığın ağzına gitti.)

beytini okuduğum gibi şimdi de

Yine feyz–i amîm–i rahmet ile
Ruhlandı o server–i şüheda

(Yine herkesin rahmet okumasıyle

O şehitler başbuğu ruhlandı
Ruh—ı Yunus Bey'e selâm, selâm
Revaha'llâhu ruhahu ebedâ
(Yunus Beyin ruhuna selâm, selâm
Tanrı onun ruhunu daima ferah tutsun.)

dileğiyle mübârek şehitliğine Fâtihalar armağan ederim. Baki olan Allah'tır..."

Evet, inandık! Baki olan Allah'tır. Fakat onun yolunda ölenler ölümlü mü olsunlar?

Büyük bir şehit, milletinin şeref meydanından yok olmağa yüz tutmuş bir gölge gibi geçmemeli, tarihinde yaşayan bir gölge olarak kalmalıdır. Öyle ebedî bir gölge ki sahibinin en ince hatlarıyle şekillerini göstersin ve önünde milletinin şükran gözü, kendinden geçecek kadar derin bir aşk ve duygu ile dolu olduğu halde yüzyıllar geçirsin.

ŞEYH ŞÂMİL

Adını hemen herkes bildiği halde, çalışmalarının ve savaşlarının neler olduğuna pek çok münevverlerin bile yabancı bulunduğu bu büyük mücâhide ait birkaç söz söylense yersiz olmaz zannederiz. Gelecekte kılıçla, düşünceyle, kalemle kahraman yetiştirmek için geçmiş kahramanlar daima hatırlanmalı ve daima yüceltilmelidir. Nankörlük fertlerden çok milletlerin hayatının sayfalarını kirletir. Unutma ise, nankörlüklerin en büyüğüdür.

Şeyh Şâmil muhitinin verimli yardımına nâil olsaydı, belki Anibal kadar şöhret kazanırdı. Bununla beraber "Roma'yı korku ve dehşetinden kurtaralım" sözüyle ve isteğiyle Bursa civarında (*) hayatına son vermiş olan Anibal'e, Kafkasya dağlarındaki uzun süren savaşların hatıralarını, Kâbenin yakıcı iklimine taşıyan ve gömen Şeyh Şâmil kadar hiçbir kahraman benzememiştir. Anibal kadar Şeyh Şâmil de milleti ve vatanı için çalıştı. Kafkasya'nın bulutlarla kucak kucağa olan dağlarında, otuz senelik kısmını Şeyh Şamil'in bizzat kendisinin idare ettiği kahramanca savaşlar, şan ile dolu mağlubiyetle sona erdiği zaman bu mücâhidin azim ve gayreti yorulmamış, yalnız memleketinin maddî ve manevî her kuvveti, bütün dayanma ve karşı koyma gücü ezilmiş, kırılmış, bitmişti. Ruslar Kafkasya'nın ele geçirilmesini tamamlamak için dünyada ne kadar vahşet ve zülum varsa hepsini, insanlığın ve tarihin gözü önünde yapmaktan ne çekindiler, ne utandılar. Şeyh Şamil'i aman dilemeğe mecbur etmek için ekinleri yakarlar, sürüleri zapt ederler, köyleri yıkarlar; kadın, erkek, ihtiyar, çocuk ne kadar Kafkasyalı bulurlarsa hep-

(*) Annibal Gebze civarında ölmüş olup, mezarı Darıca'ya yakın Eskihisar -dadır.

sini kılıçtan geçirrlerdi. Bununla beraber Kafkasyalılar direndiler. Şeyh Şâmil'den önce, din ve vatan uğruna ilân edilmiş olan büyük savaş, Rusya'nın on kolordusunu tam kırksekiz sene hırpaladı durdu. Mağlup milletlerin pek azı Kafkasya gibi şanlı ve şerefli bir son gösterebilir.

Ruslar geçmiş asırda İran ile Osmanlı Devletine karşı elde ettikleri birçok üstünlükler üzerine Kafkas Dağları'nın kuzey ve güneyindeki yerleri ellerine geçirmişler ve bu dağları en dar noktasında kesen Vladikafkas geçidine sahip olmuşlardı. Fakat Vladikafkas'ın doğu ve batısında bulunan ve bir taraftan Hazar Denizine, diğer taraftan Karadeniz'e kadar uzanan dağlarla yüksek vadilerde, o vakte kadar hiç bir galip güce boyun eğmemiş olan bâzı kabıleler oturuyordu. Bu kabilelerden Çerkesler, Kafkasya'nın Karadeniz'e doğru olan kısmında; Lezgi ile Çeçenler, Hazar Denizi tarafında otururdu. Gerek Çerkes, gerek Lezgi ve Çeçenler umumiyetle beyaz ırka mensup ve Müslümandırlar. Rusların istilâsı sırasında Çerkeslerin miktarı üç, dörtyüz bin ve ezgilerle Çeçenlerin sayısı sekizyüz bin kadar tahmin olunuyordu.

Fransa'nın ünlü edebiyatçılarından Bernardin de Saint Pierre, "Hürriyet daima dağlarda oturmayı seçer" diyor. Birçok örnekler ve gözle görünür şeylerle sağlamlaşan bu hakikate dünyada hiç bir yüksek sülâlenin gururlu evlâdı Kafkasya'nın cesur halkı kadar kuvvetli ve doğru bir örnek gösterememiş,hiçbir dağın hiçbir kabilesi elli mislini aşkın, düzenli ve ezici bir kuvvet karşısında elli yıla yakın mağlup edilmez bir azim ve direnme gösterememiştir.

"Mağlup edilmez" dedik. Evet, mahvolmak mağlup olmak değildir. Son kuvvetini sarf ettikten sonra düşenler, memleketlerinin toprağından tarihine geçerler. Tarih ise kahramanlıkların en büyüğünü son nefesinde

göstermiş olan milletlerin ebedî vatanıdır.

Kafkasya yiğitleri "avul" adı verdikleri, idareleri müstakil ve halkı çok defa birbiriyle savaşan müstahkem kalelerde yaşarlardı. İslâm dini bunları birleştirerek şiddet ve kuvvetlerini arttırdı.

Kafkasya ahalisi, hudutları bir olan İslâm ahalisinin mezheplerine girerek Sünnî olan kısmı Osmanlı halifelerine, Şiî takımı da İran şahlarına tâbi olmuşlardı. Fakat Rusya'nın İran'la 1828 tarihinde yaptığı "Türkmençay" ve Osmanlı Devletiyle 1829 yılında düzenlediği Edirne Andlaşmaları şu iki İslâm devletinin Kafkasya kıtasıyla kavimlerinden büsbütün el çekmelerini gerektirdi.

Çerkeslerle Lezgiler; Sünnî, Şiî, bütün Müslümanları birleşmeğe ve cihâda dâvet eden şeyhlerin vaizlerini ve telkinlerini benimsiyorlardı. 1830'da Dağıstan muhârebelerini Gazi Molla idare ediyordu. İki yıllık kahramanca savaşlardan sonra, Ruslar Gazi Molla'yı esir ve şehit ettiklerinden savaşın dizginlerini –Gazi Molla'nın esirliği ve şehit oluşu sırasında yaralı olarak bu savaştan akıllara hayret verir surette hayatını ve hürriyetini kurtarmış olan –müridi Şeyh Şâmil iktidarlı ve kahraman eline aldı.

Şeyh Şâmil Dağıstan'ın Lezgi kabilesine mensuptu. 1797 de Şimri (Gimri) kasabasında dünyaya gelmiş ve sonra kayınbabası olan Molla Cemaleddin'in eli altında, onun tahsil ve terbiyesinde yetişmiştir. Şeyh Şâmil'in ortaya çıktığı devir, şeyhlerin Kafkasya halkını Ruslar aleyhinde cihâda sevk ve teşvik ettikleri zamana rastlamıştı. Şeyh Şâmil kayınbabasının yerine geçtikten sonra, yani 1831 yılından itibaren Rus istilâcılarına karşı silâh kullanmağa başladı. Ve Şimri'yi müdafaa ederken yaralandı. Şeyh Şâmil'in sürüp giden hârikalarla dolu zaferleri, yalnız Kafkasya'yı ve yalnız İslâm

memleketlerini değil, bütün cihanı hayran ediyordu.Paris'te şiir ve edebiyat erbabı ŞEYH ŞAMİL adına eserler tertip etmekte, güzel ve yüksek eserleri gösterme yeri olan salonlar, bu eserleri, herkesin beğenen ve takdir eden gözleri önüne sermekte idi. Artık Kafkasya'da millî maksadı Şeyh Şâmil'den başka müdâfaa edebilecek kimse kalmamıştı. Şeyh Şâmil, Kafkas'ın ötesindeki kabilelerin ruhanî ve siyâsî reisi ilân olundu. Ve 1843 yılında "Avar" kıt'asını baştan başa zapt ederek mülkî ve mâlî idareyi düzenleyip idare merkezini "Dargu" kasabasına nakletti.

1846'da "Terek" nehrinin yukarı kısmını zapt etmişse de muhafaza eyleyememişti. Ruslar Kafkasya'yı muntazam muharebelerle alamayacaklarını anladıklarından. tahrip etmek suretiyle ele geçirmek istediler, daha doğrusu her yerde daima tatbik ettikleri zulüm ve şiddet kaidelerini burada bir kat daha genişletip şiddetlendirdiler.

Kırım muharebesi sırasında Şeyh Şâmil bazı muvaffakiyetler göstererek "Kâşki" ye tecavüzle Tiflis civarlarına kadar ilerlemişti. Fakat Rusya ile savaşan devletlerin hareket sahaları, kendi gezip dolaştıkları yerlerden uzak bulunduğu veya buralardan lâyık ve lâzım olduğu derecelerde yardım göremediği için mi, her nedense müşterek düşmana daha fazla zarar verebilecek birleşik bir hareket yapmak mümkün olmadı.

Kırım Muharebesi'nden sonra Şeyh Şâmil'in dayanma gücü sarsılma göstermekle beraber, yin büsbütün kırılamıyor ve Moskof ordularını yirmibeş yıldan beri tehlikeden tehlikeye düşürdüğü o sarp dağlar içinde Rusları devamlı olarak yoruyordu. Hattâ avulun birinde esir düşmesine ramak kalmışken bir defa daha –ve yine akıllara hayret verecek şekilde– kurtulmuştur.Bu sırada esir edilmiş olan bir oğlu, Dağıstanlıların esaretinde bulunan iki Gürcü prensesi kurtuluş fidyesi veril-

mek suretiyle Moskofların elinden kurtarıldı.

Şeyh Şâmil tazyika uğradıkça vatan müdafaasıyle alâkalı bulunan sağlam azmini arttırıyordu. Hele Rusların takibinden ikinci defa olarak harikulâde bir muvaffakiyetle hayatını ve hürriyetini kurtarması cihat imanını kuvvetlendirmişti.

Şeyh Şâmil "Terek" ırmağının kaynaklarına doğru ilerlediği zamanların birinde Vladikafkas geçidini büsbütün kapatarak, henüz Ruslara tâbi olmanın kemendine boynunu uzatmamış olan Çerkeslerle kuvvetlerini ve hareketlerini birleştirmek istediyse de Dağıstan dışında direnemedi.

Kırım muharebesi sebebiyle ortaya çıkan sıkıntılar savuşturulduktan veParis Anlaşması imzalandıktan sonra hareketlerinde serbest kalan Rusya Hükûmeti General "Bariatinski" ve Evdokimov" kumandaları altında Kafkasya'ya yeni imdat kuvvetleri gönderdi.

Şeyh Şâmil Hazretleri bu yeni ordulara karşı da kayıtsız ve azimli mukavemet ediyor ve bu mukavemet uzadıkça Rusların kini ve şiddeti artıyordu. Moskoflar nihayet çıldırmış gibi bir hale gelerek bir imha harbine başladılar. En tarafsız yabancı tarihlerinin şâhitlikleriyle ispatlanmıştır ki bu sırada Ruslar tarafından işlenmedik hiç bir zulüm ve vahşet kalmamıştır. Moskoflarca asıl maksat Şeyh Şâmil'i asker ve erzak yokluğu sebebiyle aman dilemeğe mecbur etmekti. Bununla beraber Şeyh Şâmil 1859 yılına kadar direndi ki bunun tıpkısını milletler tarihi hiç bir zaman ve yerde gösteremez.

Vaktiyle Şeyh Şâmil için elverişli olan bulunduğu mevkiin hali, vatanı düşmanın yavaş yavaş istilâsına uğradıkça, aleyhine dönüyordu. Kahraman elinde bulunan müstahkem mevkiler –tabiatiyle içi ve çevresi şehitlerin ve katledilenlerin cenazeleriyle dolu olduğu halde– birer birer düşman eline geçti. Her felâket ve düşmenin hemen arkasından adamlarından bâzısı

kendisinden ayrılıyor ve bir takımı da düşman tarafına katılıyordu. Şeyh Şâmil en sonra "Gunib" istihkâmına çekildi. 1859 senesi ekiminin altıncı günü, Kafkasya'nın geleceğine ebedî bir matem örtüsü olmağa lâyık kesif bir sisten Ruslar istifade ederek bu kahramanı, içine çekildiği son kahramanlık sığınağı olan istihkâm içinde yakalayarak Petersburg'a gönderdiler.

Çar II. Aleksandr, Şeyh Şâmil'e fevkalâde iyi muamele ederek, yıllık on bin ruble ödenekle (Moskova'nın güney–batısındaki Kaluga'da yerleştirdi. Ve sonra Kiyef şehrine naklolundu. (*) Kafkasya'daki uzun savaşların hâtıralarını nefesi darlaştıran bu gurbette teneffüs edemiyor, boğuluyordu. O yüce hatırayı, ebedî huzurun ve İslâmın mukaddes tavaf makamı olan Kâbe'nin eşiğine koymak için –elde ettiği müsâade üzerine– Mekke–i Mükerreme'ye gitti. Ve oradan Medine–i Münevvere'ye geçerek Osmanlı–Rus savaşının meydana gelişinden üç yıl önce, yani 1874 yılında (*) aşkla dolu son bakışını Hazreti Muhammed'in uyuduğu yere dikerek bir kavga yeri olan dünyâya vedâ etti.

Şeyh Şâmil Hazretlerinin esirliğinden sonra oğullarından biri Rus ordusuna; diğeri, Gazi Mehmed Paşa Osmanlı askerlik hizmetine girmişti. 1293 (1877) savaşında Gazi Mehmed Paşa, harikulâde yararlık göstererek babasına lâyık bir evlât olduğunu gösterdi.

* * *

Rusların istilâsından sonra Çerkes ve Çeçenlerin bir kısmı Osmanlı ülkelerine göç etmek istediler. Başka vilâyetlerde yerleşmiş olanların hallerini ve âkıbetlerini bilmem, fakat şimdi Zor sancağına bağlı bulunan Re'sülayn kazâsında iklimin ve mevsimin şiddetine bırakılan

(*) 1871 martı olacak!

bu zavallıların köylerinden önce mezarlıklar kuruldu. Yoksulluk ve felâket mâceralarının yürek parçalayan destânı hâlâ Mezopotamya çöllerinde ağızdan ağıza ve nesilden nesile geçmektedir.

* * *

Bu dağınık satırlarla, nâmı ebedı olan o kahramanın ne cenklerini tasvir etmek isterim, ne asıl kişiliğini resmeylemek bana düşer. Şeyh Şâmil'in hayatının geçip gidişi hakkında geniş bilgiye sahip olanlar, bildiklerini yazar ve neşrederlerse hem İslâm tarihine, hem milletler tarihine hizmet etmiş olurlar. Şeyh şâmil gibi büyük bir adamın adına böyle noksan birkaç satır yazmak yetmez. Ciltlerle kitaplar yazılmalı, yüzlerle âbideler yapılmalıdır.

Şeyh Şâmil'e âit menkıbelerden:

Şeyh Şâmil'le beraber esir düşen akrabâsından Birinci Ferik (orgeneral) Dağıstanî Mehmed Fâzıl Paşa' dan işittim:Veliaht bulunan III. Aleksandır'ın –ki şimdiki Çar Nikóla'nın babasıdır– evlenme töreninde Şeyh Şâmil de dâvetli olarak hâzır bulunur ve sofrada itibarlı kişilere ayrılan bir yere oturur.

Çar II. Aleksandr, en ziyade bu kahraman misafire iltifat ederek:

–"Böyle mes'ut bir günümde sizin gibi büyük bir adamı misafirim görmekle iftihar ederim" demiş; şeyh de alçakgönüllüce bir tavırla hemen:

–"Eğer zât–ı haşmetleri esirim ve misâfirim olsalardı ben daha ziyade iftihar ederdim."
cevâbını vererek taç sahibi düşmanına azminin ve ruh sağlamlığının bir eseini daha göstermiş.

Allah rahmet eylesin.

SÜLEYMAN PAŞA

Sultan Orhan'ın asıl oğlu Süleyman Paşa'dan başka ve ondan sonra adı Osmanlı çocuklarının saygı besleyen hâfızasına şükran parmaklarıyle hakkedilmeğe lâyık bir Süleyman Paşa daha vardır. Millî maarifimiz ve millî şerefimize iyiliği ve hizmeti dokunanlardan biri olan bu âlim ve fedakâr Türke çağdaşlarının bir kısmı pek çok fenâlık etmişti. Korkarım ki sonradan gelen nesiller de unutkanlıktan gelen nankörlükte o sabit olmuş ve fânî zulümlere menfî ve ebedî olarak katılsın!

Süleyman Hüsnü Paşa 1254 (1839) yılında İstanbul'da doğmuştur. Atası Kastamonu vilâyetinden gelmişti. Mekteb–i Harbiye (Harp Okulu)'den 1860 yılında mezun oluşundan sonra Bosna ve Hersek'le Girid ve Yemen v.b. gibi çeşitli yerlerde geçici, fakat mühim hizmetlere gönderildikten sonra, önce öğretmenlik, sonra müdürlükle nâzırlıkla Mekteb–i Harbiye–i Şâhâneye memur oldu. Bu sırada memleketimizin kültür hayatına hizmeti fevkalâdedir. "Mebâni'l–İnşâ"sıyle Tarih–i Umumî'sini o zamanlarda yarattı. Bizde edebiyat mevzularını ilk defa tertip edip bir kitapta toplayan, doğru ve açık tabiriyle ilk edebiyat üstadımız olmak şerefi Süleyman Paşa'ya aittir. Mekâtib–i Rüşdiye–i Askeriye'yi, uzun yıllar memleketin bilgi havuzlarına bir oluk gibi akacak şekilde tertip ve düzenledikten başka, Darüşşafaka'yı kuran iyilik sahiplerine hem kuruluş giderlerine katılmak, hem ders kitaplarının bir kısmını yazarak basım hakkıyla birlikte okula hediye ettirmek suretiyle en ciddi yardımlarda bulundu. Ve uzun zaman ücretsiz ders verdi.

Eski hâkanın II. Abdülhamid tahta çıkışından sonra Sırp ayaklanmasını yatıştırmağa memur olan ordunun tümen (fırka) Kumandanlığıyla âsilerin Moskof eliyle idare edilen ve takviye olunan mukavemet gücü-

ne kırıcı vuruşlar indirenlerden biridir. Sırbistan'dan sonra ve Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın Hersek'teki acı verici mağlubiyetini müteakip mareşallikle (müşirlikle) Karadağ isyanını yatıştırmağa gönderilerek, bu sefer de, meselâ "Ostrog" boğazını bir hamlede geçmek gibi askerlik tarihinin o zamana kadar ehemmiyetle yazdığı savaşlar arasında saymağa lâyık olan parlak bir liyâkat ve yiğitlik gösterdi.

1877 savaşı ilân olunduğu gün Süleyman Paşa, Karadağlıların eşkıyalıklarının idare merkezi olan Çetine'ye muzaffer olarak girmek üzereydi. Fakat Rumeli büyük ehemmiyet kazanmış olduğundan bu tarafa çağrıldı.Ve Eski-Zağra civârına kadar zahmetsizce ilerlemiş olan Ruslara ilk darbeyi indirdi. Süleyman Paşa, Tuna başkumandanlığında bulunduğu müddetçe elindeki savaş vâsıtalarının elverişli olduğu her gayreti fedakârca göstermiş ve mümkün olan her başarıyı ustaca elde ederek Türkün toprağıyle tarihini aynı yiğitçe azim ile müdafaa etmiştir. Fakat siyası fikirleri devrin ileri gelenlerinin şahsî görüşlerine uymadığından vücudunu her ne suretle olursa olsun ortadan kaldırmak veya hiç olmazsa saltanat merkezinden uzaklaştırmak –şahsî emniyete umumun kurtuluşundan çok hürmet gösteren– düşmanlarınca başlıca emel olmuştu. Bu maksada hizmet edebilecek bir dâva icat ve bir askerî mahkeme hazırladılar. Zavallı Süleyman Paşa, iyi ve inandırıcı konuşmasını kuvvetlendiren, delillerle ispatlanmış bunca hakikati pervâsızca çiğneyen bu mahkemenin –hattâ zamanın hükümdarı tarafından bile değiştirilmesi haklı görülen – karârıyle Bağdad'a gönderiliyordu. O şanlı ilim ve askerlik hayatına ters düşen bu mükâfatın sebebini araştırmağa memur olduğu Irak çöllerinde, ondört senelik can çekişmeyle dolu bir gurbet hayatı geçirdikten sonra ölümün rahata kavuşturan sessizliğinden huzur payı aramağa gitti.

Bağdad'daki gösterişsiz kabrinde okunmak üzere, beş yıl önce tertip edilmiş bir nutkun bir bahsiyle sonunu, hakkındaki iftirâların aslını göstermek maksadıyle olduğu gibi bu sayfalara geçiriyorum:

........Eski Zağra'dan sonra tarihin sahnesine kanlı Şipka geldi. Matematik hesaplar dâima hislerin ve ilhamların üstünde bir yer tutar. Fakat his ve ilhamın da daima kendine mahsus büyüklükleri vardır ki bunlara hiçbir hesap, hiçbir denklem, hiçbir düstur karışamaz.

Şipka muharebelerine kanlı bir savaş, bir mezbaha, ne derseniz deyiniz, Osmanlı gayret ve kahramanlığıyle Şipka kayaları, delice öfkeli iki varlık gibi uzun müddet çarpıştı. Bu çarpışmada ehemmiyetli bir yeri olan kayaların gümbürtüsünü yüzyılların kulağı dâima işitecek ve dinleyecektir. Şipka'da ölenler, bu dünyada ölümden daha müthiş ve daha saldırıcı bir şey mevcut olduğunu ispat ettiler. Ölümden daha korkunç ve daha saldırıcı olan o şey, Türk metâneti, Osmanlı kahramanlığıdır. Süleyman Paşa ordusunu Şipka'da muharebe durumuna göre yerleştirirken hatâ mı etti? İsâbet mi etti? Seçilecek başka bir muhârebe hattı, başka bir hareket var mıydı, yok muydu? Bunu benim gibi askerliği kudsîleştirmekten başka savaşın kaideleriyle münâsebeti olmayan bir adam, bilinen millî tabiriyle "bir başıbozuk" tâyin edemez. Fakat bu herkesçe gerçekleşmiştir ki Süleyman Paşa Şipka'da azim ve gayretinin en sağlam eserleriyle vatan sevgisinin en itiraz kabul etmez delillerini göstermiştir.

Şipka'nın kanlı bir düşüş olması tarihimizin bu büyük sayfasından büyüklüğü kaldıramaz,. "Zama" Anibal için bir mağlubiyet, Waterloo, büyük Napoleon için bir mahvolma; Plevne, Osman Paşa için bir sukut olmuştu. Fakat imkânsızlıklar önünde bile zayıflık ve aciz göstermeğe tenezzül etmeksizin –tâbirimi mâzur

görünüz— mağlubiyet rütbesini kazanmış olan bu kumandanlar, milletlerinin ve tarihin ebedî olarak hürmetine lâyık oldular. Süleyman Paşa'nın zulme uğramış şahsına, isteyen istediği kadar saldırsın, fakat Şipka'daki tehlikeleri, eceli, ölümü tokatlamış olan kahramanlara ve kahramanların kahraman kumandanına sataşmak millete ve tarihe hakarettir.

Berlin Kongresi'nde Rusya'nın murahhası olan meşhur Şovalof, müzâkere sırası Şipka'nın mevkiini tayine geldiği zaman, düşmanlığını, Moskofluğunu, Rus murahhaslığını, kısacası insanlıktan başka herşeyi ve herşeyini unutarak "orada ölen cesur yaradılışlı askerlerin kemikleriyle beyazlanmış olan" Şipka'nın "tarafsız pek büyük bir kabristan" hâline konulmasını, insanlık duygusu ile kendinden geçerek, heyecanla teklif etmişti. (*)

Süleyman Paşa'nın münekkidleri, yalnız Abdülhamid'in askerî mahkemesinden değil, meğer düşmanın murahhaslarından da amansızmış!.

........Bağdad bu pek aziz ve ebedî misafirine dünya durdukça hürmet etsin. Onun bin felâket rüzgârıyla bu uzak vâdilere atılan ve bu uzak vâdilerde eziyet veren bin vuruşla kırılan kimsesiz hayâtının üstünde titreyen ruhu, rahata, ihtimama, okşamaya muhtaçtır. Bu kabrin huzurunda garazlar utanmayla susarak dâima insaf, dâima vatanseverlik, daima takdir, daima terennüm etmelidir. Bu kabir, hürriyet hâtırasının sık sık tavaf yeri olmağa lâyık ve mukaddes bir yerdir. Dünyanın en zalim bir istibdâdı, milletin en büyük ve en fedakâr ümitlerinden birini burada boğdu. İstikbâl ne kadar bolluk içinde ve ne kadar tehlikelerden kurtulmuş olursa olsun, ara sıra bu kabrin önüne gelerek saâdetin

(*)Tırnak " " içindeki kelimeler aynen Şovalof'un sözlerindendir.

bedelini hesaplayıp şükrederek dua etmeği unutmamalıdır. Bu mezar ölmüş bir vücudu hayatın soğuk davranışlı bakışından uzaklaştıran herhangi bir çukur değildir; burada ebedî bir ömür gömülü bulunuyor. Geçmiş devrin kanlı eli memleketin her tarafına ve her tarafa böyle binlerce, yüz binlerce şehit cenazesi serpti. Bugün "pîrlerinin" mezârından onlara birer teşekkür ve hürmet selamı göndermeliyiz. Ve dâima minnettârlıkla hatırlamalıyız ki Midhat Paşa'nın Tâif'teki yüce şehitliğiyle Süleyman Paşa'nın buradaki mukaddes mezârı, Şişli'deki Hürriyet–i Ebediye tepesinde biten vatanseverlik silsilesinin koskocaman bir tepesidir.

İKİ KERE ŞEHİT

İstanbul'la İskenderiye arasındaki uzun mesafeyi uçaklarla karadan geçmeğe teşebbüs eden azimli ve yiğit vatan çocuklarından Fethi ve Sâdık Beyler Şam'la Kudüs arasında ve Taberiye yakınında düşerek uçakları parçalanmış ve seçkin ruhları da –biraz önce mübârek vücutlarının dolaştığı ve uçtuğu– göklere ve Allah'a doğru yükselmek için kanat açmış.

Bugün bir Türk, bir Müslüman, bir Osmanlı, hattâ bir yabancı düşünülemez ki bu yüksek levha önünde üzüntü yaşı dökmesin. Bazı vakalar vardır ki kahramanlarını yalnız bir milletin iftihar anlayışı kavrayamaz. Onlar, yakın ve uzak, her milletin ve bütün insanlığın iftihar ettiği değerlerdir. Fakat biz o kara haberin matemiyle yaralanmış olan gönüllerimizde ve gözlerimizin yanıp yakılma yaşları arasında daha büyük ve daha hususî bir gurur ve vekar alevinin arası kesilmeyen parıltısını görüyoruz. Hem vatan, hem teknik için bir anda iki kere şehit olan, bu ebedî olarak yaşayacak kan ve toprak kardeşlerimizin hâtıralarına dünya durdukça hürmet olsun!

Mensup bulundukları ırkın fertleri arasında ölümlerin en yükseği ve –bu tabiri hürmetle kabul edin– ölümsüzü ile ölebilecek adamlar bulunduğunu şu iki Türk oğlu– devamlı bir yükseliş olan– bu yüksek düşüşle ne güzel ispat ettiler.

Daha geçen sene bizi çürümüş, sönmüş, bitmiş ilân eden bu gafil doğu ile gafil gibi davranan batının düşüncelerini ve iddialarını yalanlamak için, Selâhaddin–i Eyyubî'nin mübarek mezarı ile Hazret–i İsa'nın doğduğu mukaddes yer arasında hayatlarını havalara ve göklere savuran şu iki kahraman Osmanlı, rüzgârların keyfine mağlup olmaktan ziyade, kendi azim ve iradelerine tutkun sayılsalar yerinde olur. Zaman ile yeri

bu kadar iyi uzlaştıran tesadüfteki Allah'ın ezelî iradesini görmemek için gözden ve vicdandan mahrum olmak kâfi gelmez.

Bugün cenazeleri huzurunda bir millet ağlayan Fethi ve Sâdık, altıyüz sene zarfında vatan için mütemadiyen verdiğimiz kurbanların nasıl birincisi değilseler, bundan böyle fen ve ilim nâmına hediye edeceğimiz şehitlerin de öyle sonuncusu olmayacaklardır. Yüksek maksatlara doğru canını ortaya atmak duygusunun bizde ölmek değil, hattâ uyuşmamış ve uyumamış olduğuna bu macera da bir delil ve bir senet olsun.

KARANÎ BEY

"Karanî" Veyselkaranî'nin kısaltılmışıdır. Kürt aşiretleri arasında bu namla adlandırılmış olanlara sık sık rastlanır. Burada kahramanlık hikâyesi yazılı olan Karanî Bey, Musul vilâyetinin İran hududuna bitişik kısmında oturan "Mengûr" aşiretinin başkanı "Bâyiz" Paşanın oğludur. Son harbin ilânında, daha önce İran'ın Azerbaycan eyaletini askerle tutmuş olan Rusların Musul vilâyetine tecavüzünü engellemek için bir savaş kuvveti düzenlenmiş ve Bâyiz Paşa da çocukları ve kendisine tâbi olanlarla bu heyete katılmıştı. İran'ın Savuçbulak kasabasıyle Urmiye (Rumiye) gölü arasında bulunan "Solduz" mevkiinde atlılarımız bir Moskof süvari alayına tesadüf ederek şiddetli bir çarpışmaya başladılar. Altı saat devam eden bu kanlı muharebe, oradaki Rusların tamamen ortadan kalkmasıyla sona ermiş ve fakat Bâyiz Paşa'nın ondört yaşındaki oğlu Karanî Bey, gösterdiği hârikulâde kahramanlıkların karşılığı olarak yedi yerinden yaralanmıştı. Başından aldığı yara o asil gencin genç ölmesine de sebep oldu. Babası Musul vilâyetine yazdığı bir cevap telgrafında oğlunun "şehit"lik mâcerasını sâde, fakat samimî yüceliği eşsiz ve benzeri olmayan şu sözlerle hikâye ediyordu:

"Oğlum küçük Karanî, Solduz muhârebesinde kendi eliyle öldürdüğü Moskoflardan aldığı yaralarla padişahımıza kurban oldu. İnşallah diğer oğullarımla ben de halifemiz yoluna yakında canımızı fedâ ederiz."

Osmanlı oğul ve babaları bu oğulla babayı hiç bir zaman unutmamalıdırlar. Gözlerimin hüzün ve iftihar yaşlarıyle ıslanan birkaç satırla o zaman vak'ayı şu yolda ilân etmiş ve demiştim ki:

KAHRAMANLAR TARİHİNİN YENİ BİR NAMZEDİ

Solduz muhârebesinde gösterdiği kahramanca hârikaları resmî beyannâmeyle ilân olunan Mengûr aşireti reisi Bâyiz Paşanın oğlu Karanî Bey, gazâ yadigârı olarak, aldığı yaralar yüzünden yüksek "şehit"lik makamını kazanmış. Son resmî telgrafların üzüntüyle duyurduğu bu kara haber bizi pek çok kederlendirdi.

Kederimiz, pek seyrek görülen böyle bir yiğitliğin ve vatanseverliğin din ve devletine daha çok hizmet imkânı bulamadan yüce Rabbine dönmesinden meydana gelir. Yoksa Allah ve padişah yolunda hayatını ortaya atmanın zevk ve şerefini, kendi eli ve hançeriyle öldürdüğü üç Moskof süvarisinin canına bedel, yedi kılıç yarası almak ve bu yaralarla ölmek suretiyle âleme göstermiş olan bir Osmanlı oğlunun ebedî adını şehitlerimizin kütüğüne yazmakla vicdanen iftihar ederiz.

Ünlü edebiyatçılardan Corneille'in: "Asil doğan seçkin ruhlar, meziyetlerini göstermek için yılların yardımına muhtaç değildir" mânasında manzum bir sözü vardır. (*) Göklerin bir şimşeği gibi hâdiselerin ufkunda yalnız bir defa göründükten sonra ezelden ebede göçmüş olan Karanî Bey'in kısa ve mâsum ömrü kadar hiç bir şey bu sözü vesikalandırmak için delil olamaz. O muradına ermemiş gencin ondört yıllık temiz varlığı, dinî ve millî vazifesinin kudsîliğini bu derecelerde idrak ve takdir etmeğe elverişli bir muhit içinde geçmemişti. Fakat görülüyor ki kahramanlar tarihinin özenerek ve şefkatle yazacağı ebediyeti süsleyen bu mâcerâyı "Mengûr" aşireti reisinin oğlu, falan veya filân öğretmenin anlatmasıyla,filân veya falan sayfalardan alınmış bir düşünceyle değil, asıl ruhunun yüce derinliğinden kopup gelen bir ilhâm rüzgârıyla yaratmıştır. Beşiğiyle mezârı arasında kısılan ondört adımlık mesâfeye rağ-

men, milletinin tarihinin mâlikânesine yeni bir ufuk ilâve etmiş olan bu büyük ruhlu Müslüman ve arslan yürekli Osmanlı çocuğunun cenâzesini hürmetle selâmlamak her Osmanlıya ve her Müslümana mübarek bir vazife olsun.

(*) Je suisjeune, il est vrais, mais arux âınes bien nees,
La valeur n'attend pas le mombre des annees.

AH İTALYA!

Bu öyle bir milli yaradır ki unutmanın imansız ayağı altında daha çok kanar.

Vatanımızın Afrika'daki parçalarına dört yıl önce İtalya tarafından ansızın yapılan taarruz karşısında harbin ve insanlığın medenî, vahşî ne kadar kaideleri ve hükümleri varsa hepsi (yüzlerinde) iğrenme kırışığı göstermelidir. Eğer bu nefret esirgenirse, Osmanlı vicdanında insanlık adına düzenlenmiş ve ilân edilmiş ne kadar hükümler ve kaideler varsa hepsinden nefret olunsun ve hepsine tarih huzurunda lânet yağsın!

İtalya Savaş gemilerinin topları Osmanlı Afrika'sının sahillerine mermilerini kusarken, çaresiz alnımızda çırpınan hüzün kırışıklıkları, torunların alınlarına da geçmelidir. Bu öyle bir millî yaradır ki unutmanın imansız ayağı altında daha çok kanar. O zaman inleyen vicdanımın iniltilerini kaydetmiş olan sayfalardan birkaçını buraya geçiriyorum. Irkına, vatanına, tarihine ihanet etmiş olan fertlerin ve milletlerin hiç birini unutma, Türk oğlu!...

Unutma ve affetme!...

EBEDÎ LEVHALARDAN

Kahraman Bingazi'nin milletvekili mücahidi Yusuf Şetvan Bey, vatanının savaş matemini taşıyan gözyaşları dolu bir bakışla uzak ufuklara gömülmüş bir hâtıraya bakar gibi, bir iki dakika sessiz durduktan sonra dedi ki:

"Size Bingazi vak'alarının ruhunun özü olacak bir hâdiseyi anlatayım. Bunun birçok şâhitlerinden biri olmakla övünürüm. Bingazi kabileleri arasında en kalabalık ve cesur bir kabile vardır ki adına "Avâkir" derler. Reisleri Mebruk'tür. Şeyh Mebruk savaş ilânından sonra oğulları Şeyh Ali Rakrak ve Şeyh Musa Rakrak'la birlikte savaş meydanına koştu. Kabilesinin cenkçi adamlarını beraber getirmişti. Şeyhin yaşı yetmişten fazla ve oğulları kırkına yakındı. Pek kanlı bir çarpışmanın hemen sonunda şehitlerimizi kaldırırken iki kardeşin cenazelerini bulduk. Büyüğünü bir obüs ikiye bölmüş, ikincisinin vücudunda bir mitralyöz birçok delik açmıştı. Babası şeyh Mebruk'e hâdiseyi ihtiyat ile haber verdik. O ihtiyar Afrika arslanının kükremelerine karışacak matem feryadıyle Bingazi'nin ufukları bir defa daha titreyecek sanıyorduk. Şeyh Mebruk, oğullarının perişan ölüsünü gördüğü zaman, hiç bir esef iniltisi, hiç bir acı belirtisi göstermedi. Şekli hâlâ gözlerimin önünde ve sözleri kulağımdadır. Ellerini göğe kaldırarak: "Allah'a şükürler olsun. Bu, bana Rab'bimin lütuf ve yardımıdır. Vatan müdafaası yolunda "şehit" liği kazanmış iki adamın babası olmaktan daha büyük bir mazhariyet olmaz. Ah oğullarım! Kaybolmanıza acımıyor, tâliinize imreniyorum." dedi.

Yusuf Şetvan Bey'in dakikadn dakikaya titreyişi yükselen sesi burada bir keder soluğu ile düğümlendi. Hazır bulunan bir iki vatandaşın gözlerinden yaşlar boşanıyordu. Kendi kendime dedim ki:

Bu ruh sağlamlığına Hazret–i İbrahim de hayran olur.

BİR İHTİFAL (*)

Osmanlı padişahı şevketli (kuvvet ve iktidar sahibi) V. Mehmed Han hazretleri bu yıl Mekteb–i Harbiye'den çıkan dörtyüz Osmanlı subayının yıllarca çalışmayla hak etmiş oldukları diplomaları dün yine Mekteb–i Harbiye'de ve veliahtlarıyle yüksek hükûmetlerinin sivil ve asker memurlarının en büyükleri hazır olduğu halde kendi elleriyle verip uygun olanlarını şahane hediyeleriyle mukâfatlandırdılar.

Bu öyle vicdanı okşayan bir merasimdir ki yılda değil, ayda bir defa tekrar edilse yine Osmanlı gönüllerinde sevinçler uyandırmaktan yorulmaz.

Herkes bilir ki altıyüz senelik siyâsı varlığımızı biz yalnız askerlikle muhafaza ve vatanın temiz toprağını iç ve dışın saldırılarına karşı yalnız bununla müdafaa ettik ve ediyoruz. Meşrutiyetin ilânından sonra ordunun düzeltilmesine büyük ehemmiyet verilmiş olduğunu tenkit edenler görülmedi değil; hattâ; dışarıdan gelen itiraz seslerine içeride de bazı sataşma sesleri katıldı. Fakat ordu olmasa biz hiç ... tamamiyle hiç olacağız. Hakka, andlaşmalara insanlığın gerektirdikleriyle konulmuş ahlâk kaidelerine riayet etmekten ve hattâ birçok meselede küçülme sayılabilecek kadar sabır ve tahammül göstermekten ne kazandık? Bugün en kaba bir kuvvet en açık bir hakkımızı ayaklar altına alıyor. Ateşli silâhlarının azgın mermileriyle insanlığın bütün hukuk kanunlarına tükürmekte olan amansız bir düşmana uymaktan diğer düşmanları men eden kimdir bilir misiniz? Mevcuduna dün dörtyüz münevver genç katılmış olan Osmanlı ordusu!

Orduyu kuvvetlendirmeği gereksiz sayan ve buna ikinci derecede bir ehemmiyet vermek isteyenlerin

(*) 14 Mart 1328 (—27 Mart 1912) günü Mekteb—i Harbiye (Harp Okulu) de yapılan merâsim münâsebetiyle.

yalnız izânından değil, vatanî namusundan da şüphe edilmelidir. Zamanımızın Fransa edebiyatçılarının en büyüklerinden olan "Anatole France" felsefî ve içtimâî mesleği askerliğe aykırı ve hattâ büsbütün aleyhinde olmakla beraber, vazifeye itaat ve hürmet, menfaati küçümseme, namus gereği, intizama ehemmiyet, meslek vakarı gibi yüksek temayüllerin, insanlığa askerlikle beraber girdiğini, bir kanaat şeklinde, ilân ediyor. Gerçekten bu iddia her vicdanın kanaatini kuvvetlendirmeye lâyık bir hakikattir.

* * *

Mekteb–i Harbiye'den çıkan subaylar, geleceğin subayları olan öğrenciler, padişahın karşısında mukaddes tanıyan ve güvenen bakışları tebaası bulundukları saygıdeğer hükümdarlarının ışıklı yüzüne çevrilmiş olduğu halde geçit törenini yaparlarken gözler, denizlerin ve ufukların ötesinde, bu vatanın acıya uğramış duygulu ve mübarek bir parçasını müdafaa eden yiğitlerin parlak hayalini arıyordu. O dakikada vatanseverlik hislerinin en yükseğine sığınak olan o kahraman gönüllerde neler uyandığını ve o büyük vicdanlara neler ilham olunduğunu bilmem; fakat bu genç subaylarla büyük kardeşlerinin o şan ve ululuk ordusuna yol arkadaşı olamadıkları için ruhlarından kopan keder hıçkırıkları gözlerinden dökülüyordu. Ve sanki her bakış diyordu ki:

Bir bu'du (1) binihaye (2) ki... Güya ki âhiret,
Evlâd–ı cansiparına (3) yardım, müzaheret (4)
İmkân ve ihtimalini bizden heman (5) bütün
Nez' (6) eyleyen bu bu'du elimin (7) sorun bugün
İhsas–ı (8) canhiraşını (9) ondört kolordudan.
Ey şöhret ü şecaati (10) bir dâsıtan (11) olan

Arslan yürekli ordu, bahadırlar (12) ordusu
Her hale rağmen işte hudutlarda korkusu
Birçok mehîn (13) emelli kükûmatı sındıran (14)
Herdem muzaffer ordu,cuyuşu(15)gazaferan,(16)
Siz anlatın, sizin kadar asla bugün yarın,
Hiç kimse duymamış harb–i hâzırın
Şekl–i garabetindeki kahr ü merâreti (17)
Siz söyleyin gazâyı (18) ve yahut şahadeti (19)
Nimet sayar ve ister, ararken kazanmamak,
Îsâr–ı hûn–ı hasm (20) edecek yerde ağlamak,
Top, gülle karşısında refik (21) silâhını,
A'dâya (22) karşı memleketin bir cenâhını
Pâyeste,(24)bîmüdafaa,(25) meyyal–i inhidâm(26)
Görmek ve hiç muâvenet –ey Rabb–i intikam!–
İmkânı bulmamak... Ve uzaktan pür–infial (27)
Yumruklarıyle boşluğu dövmek... Nedir bu hal!
Harb etti, yıktı, yaktı; fakat altıyüz sene
Osmanlı kavmi çatmadı harbin bu cinsine! (*)

Yemin ederim ki son ferdi ve son ferdinin son nefesi

(1) Bu'd: Mesafe — (2) bı—nihâye: sonsuz — (3) Cansipar; fedakâr— (4) Müzaheret: yardım — (5) Heman: hemen— (6) Nez': kaldırma— (7) Elım: keder verici — (8) İhsas: hissettirme — (9) Canhıraş: dayanılmayacak derecede keder veren — (10) Şecaat: kahramanlık — (11) Dâsitan: destan — destan .. (12) Bahâdır: yiğit, kahraman — (13) Mehîn: İhanet eden — (14) Sındırmak: bozmak, mağlup etmek, (15) Cüyuş: askerler, ordular — (16) Gazaferan; arslanlar, yiğitler — (19) Şahadet "şehit" lik — 20. Isâr—ı hun—ı hasm: düşmanın kanını saçmak — (21) Refik: arkadaş — (22) A'dâ: düşmanlar — (23) Cenah: kuş kanadı, ordu kolu — (24) Pâyeste: ayağı bağlı — (25) Bîmüdafaa: müdafaasız — 26. Meyyal—i inhidam: çökmeğe yüz tutmuş — (27) Pür—infial: çok kızgın.

(*) Faik Ali: (Uçurumun Kenarında). Elhan—ı Vatan, sayfa: 16—18

kalıncaya kadar Osmanlı milleti, ebedî olarak ağlayacak bu macerayı unutmayacak ve Allah'ına, vatanına, kendine karşı borçlu olduğu vazifeler yanında İtalya düşmanlığını yaşatacaktır.

Osmanlı cemiyetinin, sevgili ordusuna dün hediye ettiği dörtyüz evlâdıyla burada samimî surette sohbet etmeden şu satırları kapamayacağım:

Kardeşlerim! Vatan vazifelerinin en büyüğü, en tahammül edilmezi, en çok tehlikelerle dolu olanı dünden itibaren sizin genç omuzlarınıza yüklendi. Bugün siz sınırlarımızın, surlarımızın, kapılarımızın, kalplerimizin yaşayan güvenisiniz! Bizi "Osmanlı" asil adı altında daha ziyade yaşatabilmek için ölmeğe hazır bulunduğunuzu dün Allah ve padişah huzurunda yeminlerle ilân ettiniz. Şimdi öyle bir orduya giriyorsunuz ki insanlığın umumî tarihinde birçok övünç sayfaları vardır. Bu ordu her yerde büyüklük gösterdi. Ve felâket ve mağlubiyet zamanlarında bile heybetli ve pek büyük göründü.

Size gösterilecek yerlere vakar ve cesaretle gidiniz kardeşlerim! Vatanı tehdit eden tehlikeler sizin gölgeleriniz önünden kaçsın. Ve ellerinizdeki yok etme vâsıtaları, Osmanlı diyarına kötü bakan gözlerle haince niyetler besleyen beyinlere saplansın. Vatanın düşmanlarına karşı öfkeli ve intikamcı, merhametsiz ve amansız olun!

Böyle olun!... Fakat nefsini müdafaadan âciz kimsesizlerle yardım isteyenler ve size sığınanlar –İtalyanlar bile olsalar!– sizin yiğitler sığınağı olan göğüslerinizde gayet şefkatli bir insan, bir kardeş kalbi çarptığını görsünler.

ÇANAKKALE'DEN GEÇERSE

Muharebe devam ettikçe İtalyan donanması "Romanopopulo" gazetesini karalayan muharrirlerin ellerindeki kalemlerden daha maskara bir şantaj aleti oluyor. Bu maskara, Trablusgarp'ta, Bingazi'de denizlerin ufuklarına sığınarak, silâhsız hayatlara ve hayatsız çöllere yağdırdığı şaşkın mermileri, şimdi daha çılgın bir maksadın hizmetkârı yapmak istiyormuş:

Çanakkale'yi zorlamak!...

Biz bunu çoktan bekler ve isterdik. Osmanlı ordusu ve donanması kuvvet menbalarıyle irtibatı kesilmeyen bir yerde İtalya ile dövüşmeğe aylardan beri hasrettir. Düşmanımız böyle bir buluşma imkânı sağlarsa o hasreti susturmuş ve tatmin etmiş olur.

Çanakkale İtalya donanmasının zorla geçişini men edebilecek kadar istihkâmlarla donatılmış mıdır, donatılmamış mıdır? Yalnız genel kurmayımızın uğraşabileceği bir meseleyi burada söz konusu etmeğe salâhiyetli değiliz. Bize lâzım olan, yalnız bu teşebbüsün muhtemel neticesini bilmektir.

Bugün Çanakkale'deki istihkâmlarımız ve gemilerimiz İtalya donanmasının gelişini sabırsızlıkla bekliyor. İtalya'nın haydut ellerine yapışan katledici silâhların bizim savaş vasıtalarımıza üstünlüğü –imkânsız veya mümkün bir varsayım olarak– kabul edilse bile, o silâhları idare edecek ellerin değerleri arasındaki pek büyük fark inkâr olunamaz.

İstihkâmlarımız, o hareketsiz gemileri içinde Tanrının af ve merhamet denizinin ebedî olarak coşup taşacağına iman eden kahramanlarla, gemilerimiz, o hareket eden istihkâmlarında teslim bayrağını utanç verici bir leke görerek, matemin bu beyaz işaretini büyük bir törenle yakacak kadar büyük yürekli arslanlarla doludur. Altı aydan beri günde bin alçaklık destanını işit-

tikleri düşmanın bir kere olsun yüzünü görmeği sabırsızlıkla bekliyorlar. İtalya donanmasının Çanakkale önünde harp sıralanışı teşkil edeceği gün, bizim kara ve deniz askerlerimizin en büyük bayramı olacaktır. O rezil kıtanın üniformalı eşkıyasını hepsi bekliyor. Ve hepimiz bekliyoruz..

Diyorlar ki İtalya donanmasının topları Çanakkale'deki toplarımıza üstünmüş; diyorlar ki toprak istihkâmlar çelik gemiler karşısında hayret ve korku içinde kalmağa mahkûmmuş; diyorlar ki, o büyük muntazam gemiler önünde bizim gemilerimizin mukavemet gücü yokmuş?

Bu doğru ise biz daha çok zevk duyar ve övünürüz. Demek ki Türklerin harikulâde kahramanlığına büyük bir kendini gösterme imkânı, bir imtihan meydanı daha açılacak. Kahramanlık bencil hesaplara muhtaç değildir ve hattâ onlardan daima uzaklaşır, onları reddeder. Dövüşmek için maddî kuvvetlerde mutlaka eşitlik arayanlar, ticaret fikrini askerlik hissine zorbalık ettirmek isteyenlerdir. Tecâvüz etmiş değiliz ki herhangi bir menfaatçi hesap hareketlerimizi düzenlesin! Mukaddesatının hainliğe uğraması karşısında "gazâ" ve "şehit" likten birini elde etmekten başka hiç bir hesabı, hiç bir menfaati olmayan Hazret–i Muhammed'in ve Sultan Mehmed'in askerleri bu kadar matematik anlayışla düşünülmüş savaşlardan mertlik ve fedakârlık adına, bir parça da iğrenirler.

İtalya donanması gelsin,torpillerimizi çiğnemek için havaya uçmayı göze alabilecek fedakârları olduğunu gösterirse bugüne kadar baş aşağı duran askerlik sembolünün iftihar farkına bir namus hâlesi, bir haysiyet tacı koymuş olur. Ve o zaman biz de düşmanımızı gerçekten yüceltiriz.

Fakat İtilya bu cesareti göstermek şerefinden kendisini ve onu görmek lezzetinden bizi mahrum edecektir.

Çünkü yalnız anarşistler doğuran İtalya, bir torpilin üstünden bilerek ve titremeyerek geçebilecek azimli insanları, İlkçağların son yüzyıllarından beri meydana getiremedi.

İtalya Kuzey Afrika'da, Kızıldeniz'de, Beyrut'ta ve bundan sonra saldıracağı yerlerde her top attıkça, Avrupa yüzünü utançla silmelidir. Çünkü bu miskin mermilerle Avrupa'nın hukukuna, andlaşmalarına, ahlâkî müesseselerine, ictimaî kaidelerinin icaplarına, kısacası menfaatine, şerefine, namusuna tükürülüyor.

Yalnız bir iki devlet bir iki meselede ellerini yüzlerine tutmak gayretinde bulunur gibi oldular. Diğer milletlerde ve devletlerde, suçlarının bağışlanması için bu kadarcık da olsa, kötülüklere yüz çevirme görülmemektedir.

KENDİ KILIÇLARINA!..

İtalya muharebesinin baş göstermesinden hemen sonra Afrika'daki vatanla vatandaşların hak ve emniyetinin kimlerin eline emanet edilmiş olduğunu bir Osmanlı milletvekili dışişleri bakanımızdan sordu. Bakan bu suale vekarlı ve inandırıcı bir sözle cevap verdi:

"Kendi kılıçlarına"!

Dünyada hiç bir söz kuzey Afrika'daki Osmanlıların vaziyetini bu kadar özlü ve bununla beraber bu kadar açık şekilde tarif edemez. Ve hiç bir kılıç görülmemiştir ki böyle meşru bir hakka bundan ziyade kahramanlıkla hizmetkâr olabilsin.

Allah'ın kılıçla korunan bu adaletini idare eden azimli ellerin Osmanlı elleri olduğunu görmek ve işitmek kadar bir Osmanlı kalbini övünçle doldurup taşıracak bir şey yoktur... Vatanın en çok ayrılık acısına uğramış bir sahasına serilmiş olan en değerli vatandaşlarımızın cenazeleri önünde ağlarken bile biz bununla avunur ve övünürüz.

Bizim ne kadar avunma ve övünme hakkımız varsa Avrupa'nın ya o kadar namus hakkı da utanıp sıkılma vazifesi olmalıdır. Tarih, hiç bir eşkıyalığın bu derecelerde müsamahaya nâil olduğunu bilmez. Yirminci yüzyıl, her türlü ilmî ve medenî kazançlara sahip olduğu için geçmişin vahşet asırlarından utanmalı ve bu harbin yüce ve korkunç manzaraları önünde yerlere geçmelidir.

İtalya şantajla başlamış olduğu bu işi yineşantajla bitirmek istiyormuş, yani adalardan birini veya birkaçını, donanmasının âcizleri öldüren mermileriyle yakıp yıktıktan sonra, rehin olarak veya başka suretle işgal edecekmiş.

Biz bunu uzak saymayız. Hattâ uzak saymak şöyle dursun, şimdiye kadar yapılmamış olmasına şaşarız.

İstihkâmlarla kuvvetlendirilmemiş yerlerde silâhsız adamları öldürmek İtalyanların gösterebileceği biricik kahramanlıktır. Umumî ticaretine zarar vermezse bu cinayetler Avrupa gözüyle de mazur görülür ve hattâ teşekküre lâyık olabilir! Fakat İtalya adalarımızı ve daha başka yerlerimizi yakıp yıkmakla ne kazanacak! Atacağı top mermilerinin bedelini karşılayacak kadar fayda elde edemeyeceği muhakkaktır. Bugün İtalya gücü yeterse kahramanlığını Derne ile Aynzade arasındaki geniş bölgede göstersin. Hain elini kirleten savaş ve tahrip vasıtaları önündeki savaş aletleri eksiktir veya mükemmel değildir. Afrika'nın çölleri, kum deryaları olsa bile, bu deryalar gemi kabul etmez. Askerini donanma ateşinin himaye bölgesi dışında harp etmeğe alıştırsın, Allah takdir etmişse o zaman Afrika'ya sahip olabilir.

Fakat bizim hitap ve azarlayışımız Avrupa ile alâkalıdır. En küçük meseleleri aleyhimizde işe karışma ve münafıklık vesilesi yapan dünya medeniyetinin bu susuşunu ve hoş görürlüğünü görmekle bütün insanlık utanıyor. O hisli, mütefekkir, şair, filozof, insanlığa tapan Avrupa nerede!...

Geçmiş zamanların vahşet maceralarına tarihçilerinin kalemleriyle lânet seli gönderen Avrupa'yı şimdi karşımızda görmek isterdik. Barış kongreleri, barış mahkemeleri, barış cemiyetleri sergileyen Avrupa, savaşın bu iğrenç şeklinden utanmıyor mu?

İnsan hakkı, devletler andlaşması, millî şeref, ahlâk kaideleri, adâlet kanunları, hepsi hepsi, hepsi iflâs etti. Hayvanlığı himaye etmekle insanlığı yükseltmeye yeltenen Avrupa, Hazret–i Adem'in günahsız oğullarına lâyık görülen zulümleri ayıplamayacak mı?

Biz harbin bugünkü şekliyle, bütün muhtemel ve gelecekteki şekillerinden memnunuz. Millı müdafaa adına ne kadar gür menbalara sahip bulunduğumuzu bu İtalya muharebesine kadar bilmiyorduk, şimdi öğ-

rendik... Nefsimizi de, düşmanımızı da, "Avrupa" denilen garip bilmeceyi de öğrendik. Harbi devam ettirmek dünya medeniyetinin zararına olsa bile, bizim menfaatimize uygundur. Büyük devletler son bir acaip hareket olmak üzere Trablusgarp'la Bingazi'yi boşaltmağa bizi mecbur edebilir. Kat'i bilinsin ki kuzey Afrika'da bugün bütün engelleri tutuşturan bir vatanseverlik kaynaması var. Oradaki hareketleri ne Osmanlı Devleti durdurabilir, ne büyük devletler...

Niçin ve kimden gizleyelim? Kırk yıla yakın bir zamandan beri Avrupa'nın dudaklarında ne vakit "hak" kelimesi çırpındı ise zulme uğramış doğu bir defa daha inledi ve ezildi. Bencilce maksatlarının biçimi gizlenemez bir çirkinlik gösterdiği zaman Avrupa, içinde saklı bulunan edepsizlikleri bu kelimenin ayıpları örten lütfü ile saklamağa çalışıyor. İşte hakkın bugünkü devletler münasebetindeki yeri ve vazifesi budur.

Menfaatlerin haklılık icaplarına saygı göstermesini isteyecek kadar bön değiliz. Yalnız bu kadar mürâî ve ayıplanacak bir şekil almasın, işte bizim medeniyet dünyasından yalvararak istediğimiz bu ve yalnız budur!

Meydanda —hatta uydurma ve hattâ arabozucu— hiçbir sebep yok iken İtalya Trablusgarb'ımıza hücum etti. Avrupa bu sarkıntılığı kınayacak yerde kuvveti hak bilerek takdis etmişti.İtalya Trablusgarb'ta ihtiyarları, kadınları, çocukları katliâm etti. Avrupa bu yakıp yıkma ve öldürmeyi medenileştirmenin ilk mukaddes vazifesi sayarak siyasî memurlarının elleriyle alkışlamaktan utanmadı bile!...

İtalya hastaneleri topa tutarak canlı, cansız, ne kadar iyi etme vasıtası varsa hepsini zorla almaktan çekinmedi. (*) Avrupa, savaşma hakkının yaşama hakkına üstün olduğunu, gökten inen kaideler şeklinde, bir kitap meydana getirir gibi derleyip düzenleyen bir susuşla hâdiseleri örterek insan vicdanının temiz öfkesini, bir kelimeyle bile olsa, belirtmedi!

Bu sözler yalnız resmî Avrupa'ya değil, ilmî Avrupa'ya, edebî Avrupa'ya, sanatkâr Avrupa'ya, kısacası Kuzey Buz Denizi'nden, Mataban Burnu'na ve Atlantik Okyanusu'ndan Ural Dağları'na kadar yayılan o bayındır ve süslü, fakat kansız, cansız, şansız topraklara âittir. Filozoflarına, âlimlerine, şâirlerine hayran olduğu-

(*)Hilâl—i Ahmere (Kızılaya) ait ilaçlara el koymuşlar ve doktorları tevkf etmişlerdi.

muz Avrupa'yı biz bugün karşımızda değil, hayalimizde bile bulamıyoruz.

Biliyoruz "Lahey" denilen bir kasabada insanların temiz yürekliliğiyle alay eden acayip bir müessese vardır. Zavallı XX. medeniyet yüzyılı, bu yeni doğmuş maskaranın beşiğini sallamakla tarihin altı bin yıllık ağrılarına ve yorgunluklarına uyutma şiirleri okumağa çalışıyor. Umumî barış, hak ve anlaşma gibi kelimeler bugün gülünç olduğu kadar mânâsızdır. İtalya'nın Afrika'ya vurduğu satırı galibiyet ihtimali bilirken Avrupa bu kelimelerin mânâsına pek yabancı göründü. Fakat şimdi işitiyoruz ki "devletler hukuku"nun sayfaları içinde İtalya'nın hatâlarını düzeltecek bazı maddeler aranıyormuş. ve hususiyle Boğazların ticaret gemilerine ve söylentiye göre bazı devletlerin savaş gemlerine açık bulundurulması sebeplerine girişilerek bu arada diğer maddelerin de çözülüp karara bağlanması isteniyormuş.

Herşeyden önce Boğazların kapalılığı meselesi bize değil, İngiltere'ye âittir. Yabancı savaş gemilerinin buralardan geçmesini biz yasaklamaya muktedir oldukça kapatma kararının kaldırılmasından endişeli olmayız. Muktedir olamazsak, andlaşmaya dayanan bir kapatmanın hiç bir ehemmiyeti yoktur. İtalya, on gün önce bu hakikatı deneyerek ispat etti.

Rus komşumuzu bu sırada İtalya'ya karşı fazla iyi dilekli görmek bizi gerçekten hayrette bırakır.

Fransa ile İngiltere, dostlarının, karşılarındaki Üçlü İttifaka hizmetkârlık ettiğini görürlerse, sanmayız ki, bizim gibi yalnız hyret etmekle yetinsinler. Herhalde dünya münasebetleri için daha karışık ve daha çok tehlikelerle dolu yeni bir sahne açılıyor ve herhalde bunda da en az zarara uğrayacak biziz.

Petersburg'ta toplanması arzu olunan konferans ne gibi meseleleri tetkik ve halledecek?

"Barış şartlarını mı?"

Biz bu şartları kat'î şekilde tayin ve ilân ettik. İtalya'nın kat'î galibiyetinden başka hiç bir kuvvet o şartları değiştiremez!...

–Boğazların kapatılması meselesi mi?...

Bizden çok İngilizlerin kanı ve parasıyle kararlaşmış olan bu hali, İngiltere isterse değiştirtsin.

Bize zarar vermeyecek her harp gemisinin buradan geçmesi, öyle sanıldığı gibi, başkentin(İstanbul'un)güvenliğini ve huzurunu bozabilecek bir hususiyet taşımaz.

Olmayacak şey ama, bir konferans toplanır ve şu iki madde dışında kararlar alır da bu kararlar arasında haklarımıza ve menfaatlerimize dokunacak şeyler bulunursa kat'î olarak kabul edemeyeceğimizi şimdiden ilan ederiz.

Konferans, alınan kararlarını ne ile tatbik edecektir? Avrupa'nın umumî kuvvetleri Petersburg'un hayalî veya hakikî konferansına icra mübaşirliği edemez. Bunu ümit etmek, zamanımız medeniyetinin aydın varlığında "Piyer Lermit"in karanlık ruhunun hüküm sürdüğünü sanmaktır.

Başka bir devletin yalnız kendi kuvveti mi konferansın maksadını kabul ettirme âleti olacak? Buna da yalnız şu cevabı veririz:

Allah kerimdir!

BİR AÇIKLAMA

Bu sayfalar dört yıl önce İtalya muharebesinin vakaları ve günlük değişmeleri takip olunarak yazılmıştı. Bâzı noktalarını, hele galip gelme ümidi ve kurtulma inancı gibi taraflarını zaman bugüne kadar doğrulamadı.

"Bugüne kadar" dedim. Evet, ben o ümit ve inanca hâlâ ve daima his, fikir, kanaat bakımından bağlıyım. "Giden gelmez" diyorlar, yalandır. Biz istersek gidenler, hattâ büyümüş oldukları halde gelirler. Zorluklar ve felâketler karşısında güçsüzlük ve ümitsizlik göstermek zayıf kalplerin kötümser görüşlerinden ileri gelir. Sağlam ruhlar, zahmetler ve engeller arttıkça azimlerini arttırırlar. Ve her azim, bir zaferin gerçekleşmesinin başlangıcıdır.

Afrika'daki son topraklarımızı İtalya niçin ve nasıl elimizden aldı? Bunu sana tarih uzun uzadıya hikâye edecektir. Fakat sen, vatanın parçalarından giden her yer gibi, Afrika'nın da bir gün sonra veya evlâtlarına ve torunlarına geri döneceğine şüphe etme Türk oğlu!

Şüphe etme. Damarlarındaki son kan damlası kesendeki son kuruş, kuvvetli kolunun son yumrukları, beyninin son bilgi azığı, vicdanının son iman alevi hep bu gayeye, bu ümide, bu güvene hizmetkâr olsun.

GİRİD

Son yüzyıllar, hele son seneler elimizden ne kadar ve ne kadar yerler aldı! Ben bundan böyle vatanımın hudutlarını ve parçalarını coğrafya kitaplarında değil, kendi tarihimde ve kendi kalbimde arayacağım.Türkün kanını koklamış ve öpmüş olan her toprağın ruhu benim ruhumun içindedir. O, başka devletin haritasına yalnız adını taşır, o da ağlayarak ve inleyerek.

Gözlerim hiç bir zaman Dicle kenarıyle Tuna kıyıları ve Umman sahilleri arasında bir ayrılık rengi, bir yabancılık hali görmez. Giden yerlerin ayrılık matemini vücudüm mezara, ruhum ebedî olan öbür dünyaya götürecektir. Bin kerre söyledim, yine ve daima tekrarlarım ki onların bir gün her halde bize geri döneceğine itikadım var. Ben bugüne kadar bu itikat ile yaşadım ve bu itikat ile öleceğim.

27 Kasım 1331 (1915)

GİRİD KARGAŞALIĞININ KISA TARİHİ

Akdeniz'in lâcivert suları ortasında daima kanlı hâdiselerle çırpınan bu ada bizim –ay tarih (kamerı tarihi) hesabı ile ikiyüzyetmişiki seneden beri (ay tarihi ile 1055, M. 1645 Girid Seferi) kanayan muazzez bir yaramızdır. (*) Geniş Osmanlı ülkelerinin yakın ve uzak hiçbir tarafında bir köy veya nahiye gösterilemez ki Girid'in dağları ve kaleleri önünde Osmanlıların umumî gayesi uğruna hayatını ortaya atmış birkaç evlâdı, birkaç şehidi bulunmasın. Biz bu adayı kılıcımızla almış ve kılıcımızla korumuşken, şimdi birkaç eşkiyanın kanlı isteklerine nasıl fedâ edebiliriz?

Kahraman Osmanlıların Girid'de dökülen kanlarından, orada sonsuzluğa kadar duracak bir göl vardır. Vatanseverliğin bu kan dökülme yerine akabilecek kanlar damarlarımızda dolaştıkça, bizden ebedî olarak ayrılışına inanamayacağız.

Girid'in fethinin başlangıcından beri Hıristiyan ahalisi Osmanlı idaresinin ayrı bir lûtfüne ermişti. Bununla beraber vatanseverlikten ziyade kan dökücülüğü âdet edinmiş olan o sert insanlar, memleketlerinin her güzel vadisini bir kan ve ateş seli yatağı haline getirdiler. Ve hükûmet idaresiyle beraber kendi rahatlarını da bozacak ve karmakarışık edecek eşkıyalık hareketlerine inatla devam edip durdular.

Girid'de bize karşı ilk ayaklanma belirtisi 1770'de görülmüştü. Sonraları, Yunanlıların Osmanlılardan ayrılışına tutkun ve onunla büyülenmiş olarak 1821 ve 1841 tarihlerinde isyan belirtileri gösterdilerse de her ayaklanma, devletin yok edici kuvvetiyle yatıştırılmış ve 1858 senesinde baş gösteren fitne belirtileri de Sâmi Paşa merhumun akıllıca tedbirleriyle giderilerek adanın

(*) Bu satırlar 1911 yılı Nisanında (1327 Cemaziyülevveli) yazılmıştır.

dirlik ve düzenliği sağlandı. Bununla beraber dışarıdan devamlı olarak esen fitne havası adada parlamağa elverişli birçok madde bulmaktaydı. Nihayet 1866 sesesinde Girid fitnecileri —Kemal Bey merhumunun güzel deyimiyle— "bir elleriyle dilekçe gösterip, bir elleriyle ihtilâl bayrağı açarak, hem dilekte bulunan, hem davacı olarak" meydana çıktılar.

Bu şekilde beliren dileklerin kabul edilmemesi lâzımken Bâb—ı Âlî, her nedense, açık olmayan bâzı vaatler ileri sürerek âsileri cesaretlendirmiş, fitnenin bulaşma istidadını ve devamını âdeta sağlamlaştırmış ve genişletmişti. Bu tedbir, sadrâzam Âli Paşa'nın tevil edilmesi ve açıklanması kabil olmayan bir kusurudur. Çünkü çok senelerden beri hissedilen, hattâ beklenen isyanı daha meydana gelmeğe başlarken yatıştırmağa girişmek lâzım ve bunun için Bâb—î Âlî'nin, hoş geçinmek için bu yolda hareket etmesi... mevsimsizdi. Bunu Girid asileri bizi idare edenlerden daha iyi takdir ederek 1866 Eylülünün yirmiikinci günü adanın Yunanistan'a katıldığını ilâna cüret edip, köylerdeki ve kasabalardaki İslâm ahaliyi katliâm ederek eşkiyalıklarını tamamladılar. Bâb—î Âlî, daha önce girişeceği tedbire ancak bu sefer başvurmağa lüzum görmüştü. Serdar Ömer Paşa kumandasında kırk bin asker Girid'e gönderildi.

Âli Paşa'nın hususî kâtipliğiyleyanında Girit'e gitmiş olan Mösyö Charles Mismer'in gördüklerine ve söylediğine göre, Serdar Ömer Paşa, askerî şöhretine şeref katmayacak bâzı sebeplerden dolayı, başarı elde edemeyerek azledilmiş olduğundan, Girid'in bu isyanı da askerî kuvvetle yatıştırılamadığından ortada, Âli Paşa'nın müzmin siyasetinden başka, zorlukları halledecek bir şey kalmamıştı.

O tarihteki kara ve deniz kuvvetlerinin ezici gücü ile dünyanın hatırı sayılır devletlerinden olan Osmanlı

Devletinin küçük bir ada karşısında hareketsiz veya başarısız kalması, Avrupa'nın görüş ve düşünüşünü asilerin lehine döndürerek, hiç bir günahı olmayan insanları katliâm şeklinde meydana gelen şu isyanın katilleri,eski Yunan kahramanlarının ruh ve hayallerini taşıyan hürriyet mücahitleri gibi ilân olunmağa başlandı. Ve halkın baskılarına Rusya hükûmetinin hırs ve garazı da eklenince Fransa, İtalya ve Rusya devletleri tarafından Sultan Abdülaziz merhuma Girid isyancıları lehinde bazı isteklerin bildirilmesi söz konusu oldu ise de, İngiltere ile Avusturya'nın bu düşünceye katılmaması üzerine düşünülen teşebbüs takip edilemedi.

Kabul ettiği prensip "sürüncemede bırakmak" olan Âli Paşa'nın, sonunda kendisinin Girid'e gitmekle elde etmiş olduğu netice biliniyor. Rahatını sevme yüzünden o vakit Girid'e bağışlanan imtiyazlar, tehlikeli bir hastalığın bulaşıcı maddesi gibi, elverişli şartlar buldukça genişleyerek Rus savaşının çıkışı sırasında yeni iddiaların ileri sürülmesine ve elde edilmesine sebep oldu. Gazi Ahmed Muhtar Paşa'nın "Halepa" (*) imtiyaznâmesiyle Girid âsileri, Osmanlı hükûmetinin ve itaatli olan İslâm ahalinin aleyhine birtakım "zararlı" menfaatler" sağlıyordu.

Diğer kavimlerin omuzunda ağır bir yük olan vergilerin çoğundan ve en ağırlarından yakasını sıyırmış ve âdeta müstakil gibi ve bir bakıma ancak ümit edilebilecek bir saadet içinde hayat süren Girid Hıristiyanları, Yunanistan'ın hâkimiyet kemendine boyunlarını uzatmakta inat ederek 1889 yılında yeniden eşkiyalık ve fitne ateşini yaktılar.

Petersburg Sefirliğinden Girid valiliğine ve kumandanlığına tayin olunan Şakir Paşa, isyanı yatıştırmış ve akıllıca tedbirlerle dirlik ve düzenliği sağlamışken,

(*) Halepa — Hanya civarında bir yerdir.

eski devrin kötü maksatlarının tatmin ve icra vasıtası olan kendindn sonrakilerin işledikleri hatâlara Corci Paşanın haînliği de eklenmiş ve bu suretle Girid idaresinin yuları –Yunanistan'a karşı Osmanlıların zaferine rağmen– Yunanlı vâlilerin fitneci eline geçmiştir.

Adadaki İslâm ahalinin güvenliğini sağlamak için, himayeci devletler tarafından bulundurulmakta olan askerin gelecek ay geriye aldırılacağı haberi yayıldığı zamandan beri Osmanlıların düşüncelerinde bir kuşku hayali dolaşarak Girid'in Yunanistan'a katılacağından haklı olarak korkulmağa başlandı. Bu "olup bitti" karşısında hükumetimizin hareketsiz durmayacağından eminiz. Osmanlılar "Girid" adasının kara yolunu pek iyi bilirler. Hattâ oniki yıl önce o yolun yarısına kadar askerî bir gezinti yapmışlar ve küçük Yunanistan'ın büyük hülyalarını, süngülerinin parıltısıyla korkutmuşlar ve kaçırmışlardı.

Yine bu Girid münâsebetiyle oniki sene önce uğradığı belâların ve felâketlerin yeniden ve tekrar hedefi olmaktan çekinmezse, Yunan hükûmeti,

"Girid benimdir!"

desin!....

BİR MAKALE'DEN

.... Yarım saat önce Köprülüzade Fâzıl Ahmed Paşa'nın türbesi önünden geçiyordum. İhtiyar bir adam, kullanılmış birtakım kitapları o muhterem mezarın önüne ve yanlarına yaymış, kısmet olmuş rızkının gelmesini bekliyordu. Mezarla bir hizada bulunan demir parmaklıklardan birisine, son zamanlarda neşredilen "Girid Mezalimi" yerleştirilmişti. Halkın, biraz iğrenç görünen kayıtsızlığı önünde, tesâdüfün eliyle oraya konulmuş olan bu risaleyi, adanın fatihine verilmiş bir dilekçe zan ettim.

"ADEN"DEN YAZILMIŞ BİR MEKTUPTAN ALINMIŞ

Aden'de uzaktan gördüğüm bir minarenin yetim manzarası bende birçok acı üzüntülerin uyanmasına sebep oldu. Bana öyle geliyor ki ayla yıldıza yakın veya komşu olmayan her minarede bir kimsesizlik ağlar. "İllustration" un İstanbul'da okuduğum nüshalarından birinde bir resim görmüştüm. Girid âsilerinin adada kendiliğinden Yunan bayrağı çekmelerine karşılık, Hanya limanına yakın bir minareye de bir müezzin Türk bayrağını çekiyordu.

Şu iki din ve siyaset bayrağı arasındaki eşliği, o vatansever müezzin kadar hiç bir diplomat, bu derecede güzel, sanatlı ve özlü açıklamamış ve ispat etmemiştir.

ŞAİR–İ ÂZAM ABDÜLHAK HAMİD BEY'E (*)

Şanı büyük üstad,

Başımı dehanızın eşiğine koyarak biraz ağlamak isterim. Beni bu dakikada ebedî sığınacak yer olan katınıza sürükleyen ağlama ihtiyacı, şahsî ümitlerin kırılmasının üzgünlüğünden değil, yaralı ve pek sevgili vatanın darmadağın manzarasından doğmaktadır. Keşke bu zamanlarda yaşayanlar arasında bulunmasaydım! Keşke bundan önceki zamanların hepsinde ayrı ayrı öleydim de, bu zamanda bir dakika yaşamayaydım!

Vatan sevgisinin en büyük içtimaî fazilet olduğunu biz en evvel sizden öğrenmiştik. Siz; Ziya Paşa, Şinasi Efendi, Namık Kemal Bey gibi büyük ve pek büyük arkadaşlarınızla bu halka vazifelerin en üstünü telkin ettiniz ve öğrettiniz. Size gelinceye kadar "vatan" kelimesinin şaşırtıcı mânâsı herkesin hususî zevkine ve şahsî anlayışına göre değişirdi. Beşyüz bu kadar yıl herkes vatana istediği mânâyı ve istediği şekli verdi. Meselâ, rindin vatanı meyhane, âşıkın yurdu sevgilinin bulunduğu yer, şâirin hayalî sığınağı pek hararetli bir dostluk meclisiydi. Arada yalnız vatan anlaşılmadı ve vatan sevilmedi. Zavallı vatan!...

Fakat bugün bile vatanın can çekişen huzurunda alâkasız duranlar –Ah keşke yalnız kayıtsız dursalar–

(*) Balkan harbindeki yıkılış karşısında feryat etmemek için kendini tutmuş olan birtakım edebiyatçılarımızın sıkıcı sessizliğine karşı basın vasıtasıyle yayınlanmış olan bir mektubun bazı paragraflarını buraya geçiriyorum. Şair–i Âzam bu satırlara, ikinci derecede vakaları, meydana gelmeden önce keşif ve ilân eden güzel bir şiirle karşılık verdiler. Cevabî şiirleri "Vâlidem" adlı basılmış eserlerine ek olarak konulmuştur.

sevinenler, tepinenler var. Umumı felâketten hususî maksatlar için tatmin vasıtaları çıkarmağa hevesli ve haris ne kadar adam biliyor ve görüyorum ki o can çekişmenin inleyişlerini ninnilere çevirerek birçok gizli ve kirli maksatları bunlarla uyutmağa çalışmaktan vicdan ve gelecek nesiller huzurunda utanmıyorlar...

Karma karışık hareketlerle müspet şekilde fenalıklardan o Osmanlıların yanında bir kısım vatandaşlar vardır ki susuşlarıyla menfi tarzda memlekete zarar veriyorlar. Herkes damarlardaki kanı, herkes gözlerdeki yaşı, herkes ceplerdeki parayı vatan yolunda saçmakla mükellefken, bizim münevverlerimizin çoğu –vatanın bugünkü talihiyle aynı renk ve aynı halde olan– hiç hükmü olmayan bir sıvının damlalarını bile bu memleketten esirgiyor. İşte en fazla ümitsizlik veren budur. Bu susuş karşısında milletin inleyen vicdanı sonsuzluğa kadar feryat etsin!

Sizden sonra doğunun en büyük şairi olan Sadi–i Şirâzî'nin ne vakit divanı elime ve hattâ adı hatırımdan geçse, son Abbasi halifesi Mutasım Billâh'ın ağlatıcı mukadderatına ağlayan,

Asmânâ hakk buved ger hûn–bî–girid ber–zemîn
Ber–zevâl–i mülk–i Musta'sım Emîrü'l–mü'minîn

(Müminlerin emîri (halife) nin hükümrânlığının zevâline gök yeryüzüne kan ağlasa yeridir).

matlalı meşhur mersiyesinin sonsuza dek ağlayan beyitleri gözlerimin uyuyan yaşını uyandırır. Halbuki Sadî, Abbâsi tebası bile değildi. Yalnız o zaman inkırazı idrak etmek felâketine uğramıştı. Tıpkı... Hayır, söylemeyeceğim.. Bâzı saatler ve dakikalar vardır ki yalnız "susuş"un ağlayan ifadesine sırrı emanet ederek, mezarlar gibi, susmak en kaçınılmaz bir vazife, bir ihtiyaç

olur...

Doğudan batıya geçelim:

Paris'in Almanlar tarafından kuşatılmasıyle zaptı, bu diyarın duygulu evlâtlarına, o felâketin hâtırası karşısında birer teselli ve övünç âbidesi olacak ne kadar saf güzellikler yarattırdı! Başlarında "SAL–Î MÜTHİŞ" i yazan pek büyük şair VİCTOR HUGO olduğu halde, o devrin genç ve ihtiyar bütün şâirlerine Fransız milleti ve Fransız tarihi ebedî olarak minnettardır.

Fransa'da vatanseverlik ve kahramanlık hissini o çökme ve muhasara uyandırmadan önce de edebiyatçıları, hayatın vatan karşısındaki vazifelerini takdir etmişlerdi. Almanların "Ren" taraflarına ait emellerini terennüm eden meşhur bir şiire Alfred de Musset'nin o derecede şöhret kazanmış bir manzumeyle verdiği cevap herkesce bilinir. Halbuki his ve ağlamadan meydana gelmiş bir şair olan Alfred de Musset, vatanseverlikten fazla arzuları peşinde koşmasıyla şöhret bulmuştu.

Pek ünlü Portekiz şairi Camoens (*) in hayat kitabındaki sıkıntı sayfaları eserleri gibi, adını ve hatırasını da asırların ve cihanın sevileni yapmıştır ve yapacaktır.

Fakat ey muhterem üstad! ABDÜLHAK HAMİD gibi seçkin bir dehayı aydın insanlığa hediye etmiş olan bir vatan, yine Abdülhak Hâmid'in gözleri ve susuşu önünde mi can versin?

Siz ki büyük bir milletin bıkıp usanma uykusuna dalmış olan edebiyat kabiliyetine deha kanadınızın hafif bir vuruşu, bir dokunuşu ile gözlerini açtırdınız; siz ki koca bir milletin kültür ve edebiyatını en aşağı mevkiden en son noktasına yönelttiniz; siz ki milletinizin atalardan kalan, şeref ve şanda birbiriyle boy ölçüşen bunca eserlerine şahikalardan temeller hazırladınız, huzurunuzda kopan ve size üzüntü veren bu sükût kıyametine, bir durma, bir sükûn emri vermeyecek misiniz?

(*) Camoes veya Camoens adını taşıyan bu ünlü şair XVI. yüzyılda yaşamıştır.

Yağsın nesi varsa kâinatın
Lâkin bu derin sükût dinsin!...

diyen siz değil misiniz, üstad!..

* * *

Siyasî hayatı bitmiş olan milletlerin edebiyatı yetim ve kısır olur. Siz otuz yıl önce Fatih'le Yavuz'a —çatısı altında ahrete açılmayı bekledikleri kubbelerden daha büyük ve daha fazla yaşayan —birer şiir türbesi kurmuştunuz. Bugün İstanbul'un surları önünde birikerek o mübarek mezarlara hücum etmek isteyen asker kadar hainlikeden bir unutma ordusu da sizin yaratmış olduğunuz ışık saçan mezarlara hücuma hazırdır. O türbelere acıyınız. Ve bu güzelliklere kıymayınız...

Mübarek kaleminizin hayat saçan haykırışını bir defa daha bu halka işittirerek memleketin münevver unsurlarını bir noktada toplayıp birleştiriniz ve her doğru yoldan sapmış olana deyiniz ki:
Zamanımızdaki millî karışıklığın getirdiği tehlike pek büyük ve bu tehlikenin sürüklemekte olduğu netice pek yakındır!..

Süleyman NAZİF

İSTANBUL EĞLENİYOR

15 Ağustos 1913

Dreyfüs meselesi Fransa'nın içtimaî kirlerini birer birer gösterdiği sırada bir sosyalist –galiba bahtsız Türkiye'nin yüce gönüllü dostu Jaurès– o rezaletler kalabalığı önünde öfkeyle dikilerek:

Eğer Fransa içtimaî topluluğu bu derece ahlâk bozukluğuna tutulmuşsa, kirli döküntüsü yeni bir cemiyete temel olmağa bile yaramayacaktır. (*) feryadıyla memleketinin alçalmış suratına tükürmüştür.

Asil bir hınçla söylenmiş olan bu sözlerin Fransızlar için ne kadar doğru olduğunu bilmem. Fakat bu sırada gökten bizim halimizi ve şanımızı açıklayan bir âyet inmek imkânı olsaydı, o semadan inen sözle bu, topraktan yükselen iddia aynı karar ve mânâda olurdu. Bunu yalnız his ve muhakeme ile değil görülenlerle bilmekte ve inanmaktayım. Kanaatimin vesikalarından birini göstereyim.

Dün akşam Tepebaşı bahçesine gitmiştim. Kırk mı, elli mi, altmış mı, ne kadar olduğunu bilmediğim ve saymadığım İtalyanlardan meydana gelmiş bir mızıkacı sürüsü – İtalya'nın elleri ve vicdanı gibi– kıpkırmızı elbiseler giyinmiş, bahçenin ortasında kendilerine ayrılan yerde durmaksızın gürültü ediyorlardı. Trablusgarb'ın, Bingazi'nin ebedî olarak inleyecek macerası unutulmuş, herkes mesut, yalnız geçmişten değil, halden ve gelecekten de emin, İtalyan çalgıcılarının– Osmanlı Afrika'sının temiz kanıyla kirli– ellerinde bağıran âletlerden sızan neşe ve zevklere türlü türlü mayilerden damlayan sarhoşluklar karışıyor. Arada yabancı ve unutulmuş duran vatan, yalnız vatan!

Afrika ve Avrupa'daki son enkazımızdan yükselmekte olan iniltilerin hepsini bu İtalyan mızıkası sustur-

(*)Si cette Societe est a ce point corrompue, ses delıris immondes ne pourront meme pas servir de fondement a'une Societe mouvelle.

muş, boğmuş, İstanbul Tepebaşı'nda eğleniyor!...

Ah o zaman bir defa daha gördüm ve iman ettim ki bu kirli Bizans harabesinde her şey sahte ve herkes yalancıdır! Vatan, vatanseverlik, milliyet gibi mübarek kelimelerin kıymetine, içyüzüne anlattıkları mânâlarla değil, yalnız getirebileceği paranın ve zevklerin miktarına göre hüküm veriliyor. Herkes kendi zevk ve eğlencesinin hizmetkârı... Herkes kendi nefsinin arzu ettiği şeyleri alabilme vasıtalarından başka bu topraktan birşey istemiyor ve beklemiyor. İşte o zaman büyük Jaurès'in bu gök gürültüsünü andıran sözleriyle hafızamda çığlıklar, feryatlar uyandı. İki elimle yüzümü kapatarak,

"Aman ya Rabbi! İnkırazdan önce bize bir parça his ve biraz da utanma ihsan et! dedim.

Evet, Allahım! Akıldan, anlayış ve sezişden, felâketlerin getirdiği ve getireceği tecrübelerden doğan görüşten, basiretten, herşeyden vazgeçtik, bize yalnız utanma ve his ver.

Gözlerimi bu murdarlıklar mahşeri önünde kapadım. Hatırlama nazarımı Anadolu'ya çeviriyorum. Son kurşunu ve son evlâdını Osmancığın vefasız Rumeli'deki son topraklarını muhafazaya göndermiş olan diyarın harap ve inleyen manzaraları birer birer gözümün önünden geçti. Türlü türlü hastalıkların amansız dişleriyle kemirilmekte olan o köy ve kasabalardaki kuvvetli kollar Rumeli'deki ordulara alınmış, tarlalarında alil ve titreyen ihtiyarlarla, gebe ve güçsüz kadınlar, usanmış ve yorgun, çalışıyorlar. Toprak da insan gibi gıda ve ilâç ister. Anadolu'daki insanlar gibi topraklar da gıda ve dermandan mahrum, aşınmış, yorulmuş, çürümüş, bu dakikada vücudun düşkünlüğü ile toprağın yoksulluğu el ele vermiş, hükumet dairelerinin sarı boyalı, kayıtsız ve hissiz duvarlarına yalvarıyorlar.

Yollar bakımsızlıktan birer tehlikeli yer olmuş, ulaş-

tırma yolu hayvanların, suların aktığı yol ise tarlaların katili ve katl yeridir. Kendi gözlerimle gördüm: yağmur duasına çıkıldıktan üç gün sonra ekilmiş yerleri su basardı. O bölgeler o kadar darmadağın olmuş ki! Yağmur, bollukla beraber sel ve âfeti de getiriyor.

Anadolu topraklarının yıpranmış nesillerinden zahmetler, eziyetlerle koparılan, hayatı canlandırmaya yarayan yardımlardan da evlâtları faydalanamıyor. Tepebaşı bahçesindeki İtalyan mızıkası hırslı ağzını Anadolu'nun çalışma pınarlarına dayamış her taneyi ve her akçeyi yutmağa çalışıyor. Bereketli olan yerlerinde bile açlık, yoksulluk, ümitsizlikle ağlayan Anadolu'nun bu susuşu elbette çok sürmez. Herşeyin olduğu gibi tevekkül ve tahammülün de bir sınırı vardır. Ve o da bir gün elbet uyanır. İstanbul'un zevke tapan hevesleri için, elinde bulunan her şeyi verme vâsıtasından başka birşey olduğunu öğreneceği zaman –ki pek uzak değildir– ona yeni ve mukavemetleri kıran bir saldırma gücü gelecektir. Haklarını ve vazifelerini öğrenmiş olanlarda meydana gelen hiddet kuvveti kırılmaz, kırar. Hakkın en mukaddes silâhıyle donatılacak Anadolu, elbet bu gafil ve kibirli başkentin karşısına dikilerek ondan hesap isteyecek ve alacaktır. Bu isteyiş ve alışta göstereceği azim yüzünün, evvelkiler gibi adalet yalvarıcı değil, tehdit kırışıklıklarıyle dolu olacağına şimdiden inanabiliriz.

Fakat gönül ister ki o hesap istenmeden bu hak verilsin. Bugün Tepebaşı'ndaki İtalyan mızıkasını beslemek için kadınlarını ve ihtiyarlarını çalıştıran Anadolu'nun tevekkül ve tahammül gücünden ansızın fırlayacak yumruk, Trablusgarb'la Bingazi'nin iniltilerinden gelen nağmelerle safa içinde kendini kaybeden beyinleri patlatmadan önce bu mağrur ve inatçı hesap kapanmalıdır. Akıl ve basiret bunu gerektirir.

Akıl ve basiret mi?.. Heyhat!..

ÇANAKKALE'NİN İSTANBULLU ŞEHİTLERİNE

6 Aralık 1915

Yukarıdaki satırları yirmisekiz ay önce yazmış ve neşretmiştim. Vatanımın o vakitki ümitsizliği ve haliyle bir kısım İstanbulluların gafleti ve ihmali, birçok gönüller gibi, benim de kalbimde nöbet nöbet inleyen ve coşan bir kızgınlık mahşeri buluyordu. Bu satırlar o üzüntülerin— o zaman şikâyetçi, bugün utangaç— iniltilerinin aksettiği yerdir. Eğer yaşlı yakınlarınızın ruhunu incitecek sözler müsveddesi arasına karışmışsa— tövbe eden iki elimi sizin son bakışlarınızı emen ufuklara doğru kaldırıyorum— bu günahkâr kalemi affediniz! Vatanımın başkentini, kalbinin çarptığı yeri İstanbul'da kurmuş olan Allah'ın yardım katına bir defa da sizin göklerden gelen şefaatinizle şükranımı yükseltmek isterim.

İstanbul'un bilmem kaç seneden ve kaç yüzyıldan beri sessizlik içinde uyumuş olan asil ruhu sizde birden bire uyandı. Yaradan Allah'ı bu vaat edilmiş şehri Türk eliyle İslâma hediye ederken surları önünde ölmüş ve öldürülmüş olanların pek asil, pek mert ve pek büyük bir olgunluğa erişmiş oğulları olduğunuzu bu dünyaya kanla, şanla gösterdiniz. İstanbul'un mavi ufuklarından taşan güzellikler karşısında açılmış ve yaşamış olan gözleriniz, harbin ve ölümün kızıl ve siyah ufukları önünde her kapandıkça ırkımız ve tarihimiz yeni bir şeref şafağı kazandı. Siz ki hayatı ve hayatın hazlarını herkesten fazla görmüş ve tanımıştınız, ömrün zevklerini sevmeğe herkesten ziyade hak kazanmıştınız. Halbuki vazife karşısında hiç tereddüt etmeden ölen yine siz oldunuz.

Adınız da şanınız gibi ebedî olsun!...

Bugün İstanbul'da ne kadar kibar ve matemli aile

vardır ki ölümünüzün uyandırdığı sarsıntıyle ebedî olarak kırılan gönüllrinde Allah'a tevekkül eden, çok tahammüllü, sabırlı, gelişmeğe her an hazır kahramanlık ve fedakârlık hislerinin en küçük parçasında bile bozulma olmamıştır. Sizin düştüğünüz ufuklara hüzün ve hasretle dikilmiş olan gözlerin keder yaşlarında bile semavî bir gurur saklı bulunuyor. Onlar bu memleketi bundan sonra daha çok seveceklerdir. Çünkü en ziyade sevdiklerinin bu memleket yolunda can verdiklerini gördüler.

Ey mübârek şehitler! Ey bu vatanın tarihinde ve kalbinde dünya durdukça yaşayacak evlâtları! Yakın atalarından uzak soylarına kadar her ailesi başka bir matemin ebedî hüznünü yakından tanıyan Anadolu, bugün size ve sizin İstanbul'unuza hayran olmanın minnettarlığıyle bakıyor. Osmanoğulları padişahının başkentine göğüslerini siper etmek için gönderdiği oğulları ve onların ölenleri, kalanları, o başkentin kapıları önünde sizin arslanlar gibi döğüştüğünüze şâhitlik ettiler.

Şehriniz de adınız gibi ebedî olsun.

ÇİMENTEPE'DE

Yaşları yirmi ile yirmibeş arasında altı arkadaştılar. Vatanın, kendi hayatını devam ettirmek için evlâdının hayatını sancak altına, silâh başına davet ettiği tehlike gününde, devam ettikleri okulları terk ederek, subay adayı olmağa koşmuşlardı. Yakacık'ta, Maltepe'de, Erenköy'de, belli olan talim ve öğrenme devrelerini tamamladılar.

Ve Çanakkale'ye gittiler.

İstanbul'u dünyaya azap veren istibdadına boyun eğdirmek isteyen bencil İngiltere, her tahrip ve yok etme vasıtasını bu mübarek başkentin kapılarına göndermişti. Günün birinde Çimentepe önüne yirmi İngiliz zırhlısı geldi. Ve, dakikada binüçyüzaltmış mermi serpen ikiyüzkırk topunu saatlerce buraya çevirdi. Mahkum ettiği ülkelerin ufuklarından bir dakika güneş eksilmeyen İngiltere, mağrur ve inatçı kinine bu küçük tepeyi hedef etmiş, tâ ufuktan başlayarak sahile ve karaya kadar uzanan bir daireden devamlı ateş ve ölüm yağdırıyordu.

Hücûma, müdafaaya, korunmağa imkân vermeyen herşeyi üstümüze musallat eden bu aman vermez sindirme önünde Türkün savaş azmiyle, hayatını koruma duygusu birkaç dakika mücadele eder gibi oldu. Tepeye adım adım ilerlemekte olan düşmanı, her ne suretle olursa olsun, eski mevzilerine atmak lâzımdı. Ve bir an kararsızlık, Türkün bu tarihî başkentini, bu İslâm tahtını —Allah korusun— devirebilirdi. Bölgenin kumandanı en tehlikeli noktada bulunan bir alayın siperlerine doğru ilerledi. Ve hem rica, hem emreden bir sesle, "Bu alayı yerinden oynatıp düşmanın üstüne atacak subaylarınız yok mu?" diye bağırdı.

Vatanın, kendi hayatını devam ettirmek için evlâdının hayatını sancak altına, silâh başına davet ettiği tehlike gününde subay adayı olmağa koşmuş olan o altı

genç, vicdanlarından çıkan bir padişah emriyle artık şehit adaylığına kendilerini yükseltmek istiyorlardı. Bir akşam önce yazıp bestelemiş oldukları şarkıya...

Bu toprağı Türkün kanı yoğurdu,
Annem beni bugün için doğurdu.

Şarkısına bir ağızdan başlayarak siperlerden dışarı fırladılar. Bu işaret o askerin zaten heyecanlanmaya hazır olan doğuştan gelen kahramanlığını coşturmaya yetmişti. Hepsi birden bire ve beraberce hücum ettiler. Ve o altı gencin mübarek naaşları üstünden —evet, altısı da şehit olmuştu— ettikleri hücumla İngilizlerin elindeki mevzileri geri aldılar..

Öğretmen Seracettin Bey'in, vak'anın şâhitlerinden bizzat dinleyip hayran olarak ve ağlayarak anlattığı bu kahramanlık hikâyesi önünde idrakim, muhakemem, hissim, hayalim titremeğe tutulduğu dakikadan beri hiç bir şeyi imkânsız görmüyor, hiç bir iddiayı reddedemiyor, yalanlayamıyorum. Katil insanlık zekâsiyle, binlerce yıl veya asır içinde icat ve ikmal edilen her taarruz silâhının, Çanakkale'deki askerlerimizin göğüsleri üzerinde kırıldığını gördüğüm ve işittiğim günden itibaren, bir matematik kitabının sayfalarıyla bir mitoloji risalesinin satırları kanaatime aynı itaati emrediyor. Türk ırkının, Osmanlı vatanının, Muhammed ümmetinin bu altı seçkin şehidiyle onların ölen ve kalan arkadaşları gözlerimizin önünde bir mitoloji tarihi... Doğru bir mitoloji tarihi yaşattılar. Ve bunlar münferid fedakârlar değildirler; maceraları da tek vak'alardan olmadığı gibi.

Ölüme karşı vakarlı bir alın, gururlu bir göğüsle şarkılar söyleyerek ilerleyen bu torunlarının kahramanlık destanı, altıyüz yıl önce Süleyman Paşa ile birlikte o ellere ilk defa ayak basmış olan Türk yiğitlerinin iftihar verici ruhlarına neler ilham ve hediye etti, bilmem. Fa-

kat dünya ile ahret arasında eğer bir hissetme bağı varsa, o toprakların altındaki aferin çığlığı, üstündeki kin ve lânet feryadına elbette ve elbette üstün gelmiştir!..

Ey vatandaş, ey kardeş! Çimentepe'yi unutma...Çimentepe'ye ömrün oldukça birkaç takdis haccı ve minnet haccı borcun olsun... Çimentepe'nin hatırlatan susuşu, ebedî olarak susmuş o pek aziz şehitlerin ölürken söyledikleri şarkıyı kulaklarında ve vicdanında daima tekrar edecektir. Ben bile bu satırları yazarken,

"Başşehrimiz emin olsun, biz Çimentepe'nin ebedî bekçileriyiz" ! diyen sesleri işitiyorum...

İSTANBUL BİZİM EBEDÎ BAŞKENTİMİZ

Vatan âfiyet gibidir kıymeti
ancak gittikten sonra bilinir.

Balkan Savaşı memleketimizde felâketleri başımıza yığarken,f ikirlerdeki ve görüşlerdeki ayrılık ve kararsızlık yetmezmiş gibi, ortaya vakitsiz, lüzumsuz, münasebetsiz bir mesele daha atılmıştı. Harbin talihinin Bulgar hududunu İstanbul'a pek çok yaklaştırmış olması, bu şehri ansızın yapılabilecek bir istilânın daimî tehdidi altında bulunduruyormuş ve bu felâketin birdenbire meydana çıkışından korunmak için başşehri Anadolu' nun iç taraflarına taşımak zaruriymiş!...

Ben bu dedikoduyu o vakit üzüntü ve iğrenmeyle karşılayanlar arasındaydım. İsterdim ki bir vatansever ortaya çıkarak, sesinin bütün haykırma gücü ile, "Eğer İstanbul tehlikedeyse beşkenti değil, hududu öteye kaldırmak millî vazifemizdir" desin. Ve herkesin doğru yoldan sapması karşısında bir ayıplama kıyameti koparsın!

Fakat bu hiç böyle olmadı. O devrin ve o halin hasta sinirlerimize getirdiği hor görülme felci karşısında bu mesele de yavaş yavaş ehemmiyetini kaybediyor ve... taraftarlar da buluyordu!...

Yaşadığı toprakları hayaller, ihtimaller önünde terk edenler, yalnız bir şeyden emin olabilirler ki o da dünyanın hiç bir yerinde hür ve müstakil yaşamak hakkını hiç bir zaman muhafaza edemeyeceklerdir!

Hazret–i Muhammed'in ümmetine ve Sultan Osman' ın milletine asırlarca önce işaret etmiş olduğu bu güzel şehir, bu Kostantiniye, bu İslâmbol, bu İstanbul bizim ebedî payitahtımızdır!

Ey Müslüman evlâdı, ey Türk oğlu! Bu güzel şehrin eşsiz göğüne doğru en güzel birer mısra şeklinde yük-

selmiş olan minarelere daima şefkat ve hürmetle yüzünü çevir. Şerefelerinden dağılan ezan sesleri önünde ak saçlı ninelerin göklere açılan elleri Allah'tan bizim için günde beş defa saadet dilemeğe dörtyüz bu kadar seneden beri devam ediyor. Var olan veya hayal edilen hiç bir sebep mücadele azmine kararsızlık vermesin. Bu diyarın minaresiz ve minarelerin ezansız kalmasına razı olma. Ve kat'î olarak bil ki İstanbul minaresiz ve minareler ezansız kalırsa hepsi yetim olur. Ve hepimiz yetim oluruz...

HUSUMET Mİ, MUHABBET Mİ?

Şu birkaç satırı aşağıdaki "Musul Mektbu"nun yazılması sebebini belirtmek için yazıyorum:

"DİNİM KİNİMDİR" sözü en önce benim lisanımdan çıktı. İlk söylendiği zaman şahsa ait hiç bir kızgınlık anlatmayan bu iki kelime, Balkan Savaşının şu koca padişahlığı temelinden sarsmağa çalıştığı bir zamanda, o zelzelenin şiddetlenmesine bilerek, bilmeyerek hizmetkârlık eden iç ve dış düşmanlara husumetini yöneltmişti. Kendime ait öfke ve teşekkürleri anlatacak sözlerin halk karşısında küçültücü sövüp saymaları benden daima uzak olsun.

Namık Kemal Bey merhumun, her vicdana nakşedilmeğe lâyık bir beyti vardır. Irk ve vatanın ümidini de, yokluk acısını da aynı parlak ve samimî anlatma gücü ile şakımış olan bu büyük Türk,

Bâis–i şekvâ bize hüzn–i umumîdir Kemâl
Kendi derdi gönlümün billâh gelmez yâdına!...

diyor. Bu beyit vicdanlarımızın sevgi ve kininin rehberi olsun.

Büyük Yavuz'un, yüceliğini ve parlak talihini tekrar kazandırarak İstanbul'a getirdiği hilâfet tahtını, yine o lânetlenesi Balkan Savaşı üç yıl önce parçalamağa teşebbüs ederken, ruhu da soy sopu gibi temiz ve pek soylu bir şehzadesi pek mânalı bir levha yaratarak altına kendi kalemiyle,

Unut felâket–i şahsiyenin müsebbibini,
Fakat hakareti affetme validen vatana!

beytini yazmıştı. Bu şahane beyit, gerek bugünkü, gerek gelecekteki nesillerin akıl ve vicdanına telkin edile-

cek en büyük ahlâkî ve içtimaî bir düsturdur.

Şahsı alâkalandıran bazı faziletler vardır ki millî vazifelerde onlara uyulması ayıplanır ve hainlik sayılır. Meselâ iyiliğini görmüş olduğumuz bir adama karşı minnettarlık duygusu beslemek bir borç, bir vazifedir. Fakat o hizmet bizim şahsî varlığımıza değil herhangi bir siyasî lüzumla veya başka bir sebeple, vatanımıza ve milletimize yapılmışsa, memleketin hayatî menfaatlerini o hâtıraya ebedî olarak bağlamak ve onun emri altına sokmak yaraşıksız ve zararlı olur.Her şey gibi yüce gönüllülüğün de bir sınırı vardır. Biz yalnız kendimize ait vazifelere hâkim olabilir, onlara hizmet edebiliriz. Milletin görüş ve düşünüşünü hükmümüz altına almak, irade ve salâhiyet hududumuzun dışındadır. Hayır biz ona hâkim olmaya çalışmamalı, hizmet etmeliyiz. Milletin emelleri ve menfaatleri bizim ruhlarımızda, lüzumuna ve zamanına göre yumuşak huylu ve hiddetli, asil ve intikamcı, itaatli ve âsi hisler ve azimler bulmalıdır. Osmanlı tarihi bizim dostlarımızı da, düşmanlarımızı da birer birer sayar ve gösterir.[*]

DOSTLAR" MI DEDİM? HEYHAT!...

HUSUMET Mİ MUHABBET Mİ?

Ninova Harabeleri, 25 Şubat 1914

Pek aziz arkadaş,

Dünyanın her yerinden ve herkesten uzak bir köşesindeyim. İçlerindeki havadis ve mevzular, tarihe mal olduktan sonra gazetelerle risaleler buraya gelebiliyor. Celâl Nuri'nin "İctihad"ta neşredilen "Şıme–i Husumet" (düşmanlık ahlâkı) makalesiyle ona olan cevabın da böyle oldu. Yani başka taraflardaki Osmanlı okuyucuları bu pek güzel iki makaleyi okuyup unuttuktan sonra biz neşredildiğini haber alabildik. Bulunduğumuz yerin gereği olan bu hal, memleketimizin her yerinde az çok görülüyor. Fukaraya sadaka verilen eski elbise gibi, medeniyet dünyası da fikir eserlerini, eskittikten sonra, duymamız için bize fırlatıyor.

Fakat ben düşmanlık ahlâkına, veya muhabbetine geleyim:

"Düşmanlık" kelimesine "muhabbet" sözü ile cevap vermek pek kolaydır. Lâkin pek çok teessüf ederim ki sen bu makalede saldırıcı ifade kuvvetini boş yere harcamış ve öldürmüşsün. Celâl Nuri'nin Osmanlı vicdanına telkin etmek istediği düşmanlık, ortaçağın anlayış döküntüsünü çağımıza getirmeğe çalışan bugünkü Avrupa'nın bize ait görüş ve anlayışını hedef tutuyordu, zamanımız medeniyetinin anlayışının daima ilerleyişini değil. Halka taassup derecesine varan bir düşmanlık va'zı vermek "Tarih–i İstikbal" yazarı için nasıl kabil olur ki, en zorba dinî kanaat hükümlerine kadar, her şeyde köklü bir yeniliğin pek lüzumlu olduğunu bizde en fazla ilân eden odur.

Bugünkü felâketimizin tehlikeli neticelerini uzaklaştırmak ve durdurmak için zulüm görmüş milletimizce

girişilecek ciddî tedbirler arasından öfke ve kine büyük bir yer vermeli ve bunu devamlı olarak kuvvetlendirmeliyiz.

"Şîme–i Muhabbet" (sevgi ahlâkı) makalesinde sayıp döktüğün misallerle gösterdiğin delillerin hiç biri baştaki kanaatimi düzeltemedi. Victor Hugo Fransa' nın hayat ve menfaatlerini alâkadar etmeyen meselelerde diğer milletlerin yüce gönüllü bir dostu idi. Altmış yaşında iken "Ben hayat yolunda ilerledikçe daha sadeleşiyor ve git gide adeta bütün insanlıkla vatandaş oluyorum"diyen sâl–i müthiş şâirinin yetmiş yaşındayken yazdığı şiirlerle Almanlara gök gürleyişini andıran ne kadar kin ve öfke yağdırmış olduğunu elbette bilirsin. OAlmanlara ki Fransa'ya hücum ederken bizim Balkan devletlerinden daha haksız değildiler. Bunu bilhassa şâirlermiz daima hatırda tutmalıdırlar.

Lord Byron bir çılgın, bir deli idi. Maceralar arkasında serserice koşarken alın yazısı, önüne bir Yunan isyanı çıkardı. Onun insanlardan milletlerden hiç birine sevgisi yoktu. Derbeder asaletine, nimetlerin hepsini doyuncaya kadar vermiş olan talihine kadar herşeye ve herkese düşmanlık ilân etmişti. Celâl Nuri, yüksek lânetlemesine bu çılgını hiç lâyık görmemeliydi. Lord Byron'u Victor Hugo ile aynı kınama zincirine bağlamak günahtır.

Gücenme kardeş! Ben senin makaleni okurken acayip bir vaız dinliyorum sandım. Kendisine karşı beslediğim hoşnutsuzluk, bağlı olduğu cemiyete nefretimden aşağı olmayan Tolstoy mezarından hortlayıp da senin Cağaloğlu'ndaki çalışma odana gelebilseydi, biz Türklere bundan fazla ve bundan başka bir şey söylemezdi.

Ne demek! Bir millet, benim pek çok aziz olan milliyetime hücum etsin... Atalarımın en kutsî mirasını çiğnesin... insanlığın altı bin senelik hukuk yolundaki

kazançlarından milletimin istifade hakkı olmadığını ileri sürerek bu davasını büyük devletler denilen zalim mahkemeye tasdik ve takdis ettirsin de ben yine vicdanımı ve kardeşlerimi mukaddes hınçtan uzak tutayım! Eğer insanlık bu ise ben Hazret–i Âdem'e kadar bütün soyumdan istifa eder, yüz çeviririm. Tarihî düşmanlarıma karşı hayırsever bir insan olarak yaşamaktansa vatan ve milletimin acınacak halde olan yıkıntısı karşısında intikamcı dişlerini gösteren bir canavar olmağa razıyım. Yaratılışın şerefli mânası, millî felâket adına büyük ruhluluk gösteren insanları hiç bir zaman içine alamaz, Cevdet!

Japonlar yabancılardan yedikleri her zulüm şamarının öcünü almak için yeminler ederken düşmanlarını ilâhî adaltin hakkı yerine getiren eli şeklinde ne gördüler, ne gösterdiler! Yirmi bu kadar yıl önce memleketlerini ziyaret etmiş olan büyük ve bugün daha büyük bir yabancıya hiddetli bir Samuray'ın ne yolda davranmış olduğu, herkes gibi, senin de hatırında olsa gerektir. O Japonyalı asil insan, millî ruhun o dakikada maddeleşmiş heyecanlı kini idi ki onbeş sene sonraki zafer şiirinin başlangıcını terennüm ediyordu.(*)

HAZRET–İ MUHAMMED'in sohbet arkadaşları,aynı asırda yaşayan iki büyük devletin birini tamamen ve diğerini kısmen altüst ederken en çok hınç ve kin ve yalnız hınç ve kinle dolu idiler. Ve Kur'ân–ı azîmüşşanın "Allâhın düşmanlarını kendinize dost edinmeyiniz" âyet–i kerimi o muzaffer ordunun hareketlerini düzenliyordu. Allah'ın bu makbul kitabı iman edenlerine sevgiden ziyade düşmanlık ahlâkı emir ve telkin eder.

Düşmanlara af ve şefkatle karşılık vermeği ve dav-

(*) Şimdiki Rus Çarı II. Nicola veliahtken Japonya seyahatinde bir Japon subayı tarafından kılıçla yaralanmıştı.

ranmayı tevsiye eden İncil ayetlerinden bile Müslümanlar aleyhinde katil ve imha vaızları tertip eden papazların ellerinde, delil göstermek için —neuzübillâh (Allah'a sığındık) bizim kitabı mübinimiz (doğru ve yanlışı gösteren kitap: Kur'an) olsaydı neler ve neler yapmazlardı! Şu bildiğimiz Balkan kralının ordularını Avrupa'da kalan son müslümanlara musallat ederken söylediği sözleri unutmaktan daha büyük bir millı hata varsa o da düşmanca söylenmiş bu çirkin sözleri unutturmağa çalışmaktır. Ben seni böyle düşünmekten arınmış tanırım, bunları sana konduramam, Cevdet! Felâketlerimizin ağlayışı karşısında düşmanlık duymadan durmak, kayıtsız kalmaktır. Allah bu alçalmadan, sen de dahil olduğun halde, milletimizin bütün insanlarını korusun.

Medeniyet yolunda ilerleyememiş olduğumuz için âlemce reddedildiğimizi, cebir ve tazyik altında kalmış olduğumuzu söylüyorsun, Avrupa'nın şefkatli gülümseyişi önünde her türlü arsızlıktan çekinmeyen Karadağlılar acaba bizden daha mı ileri ve daha fazla mı insanlık sevgisiyle dolu idiler?

"Olanı olduğu gibi muhâfaza edilmesi" düsturu —dâimâ aleyhimizde olmak şartiyle— kaç, kaç defa değişti!

Unutmayalım ki bugünkü felâketimizi bilmem hangi çarın taassup ve düşmanlığından zyade, adına "Fâtih" sıfatını eklediğimiz bir padişahımızın şîme—i muhabbeti (sevgi ahlâkı) hazırlamıştır.

Madem ki "İctihad"ın hür bir kürsü olduğunu ilân ediyorsun, o doğru yolu gösterme mevkiinde benim zayıf sesimin duyulmasına da izin ver. Yerde, gökte cennette, cehennemde, her nerede olursam olayım, mukaddes intikamın tatmin olunacağı güne kadar bütün kan ve toprak kardeşlerime "HINÇ ve KİN" tavsiye edeceğim. Oğluma ve onun evlât ve torunlarına da ebe-

dı vasiyetim budur ve bu olacak.

Bundan böyle Türk anaları, osman elinin ağlayan toprağı üstüne koyacakları her hayat meyvasına en önce millî facialara âit maceraları hikâye etsinler. Ve yavrularının beşiğini sallarken ninnilerini Kafkas Dağlarıyle Tuna vâdilerinde ve Trablusgarb ve Bingazi çölleriyle Meriç ve Adriyatik sahillerinde kalan ölülerimizin son nefesleriyle bestelesinler!

SÜLEYMAN NAZİF

TARİHİN YILAN HİKÂYESİ

Ruz–i hal'in (1) cihan–ı İslâma, (2)
Ebedî devre–i beşaret (3) olur.
Sana âdem nasıl desin insan?
Hazret–i Âdem'e hakaret olur.

Süleyman NAZİF

(1) Ruz–i hal': Tahttan indirilme günü

(2) Cihan–İslâm: İslâm dünyası

(3) Devre–i beşaret: Müjde devri

Vahdeddin, tahtını ve tacını, şahsına ve yaptığı işlere yakışacak şekilde terk ederek, onbeş gün önce (16/17 Kasım 1922) tarihin lânetle anan huzuruna çıktığı gün, Türk'ün ve İslâm'ın kalbinin derinliğinden umumî ve haklı bir kin ve nefret yükselmişti.Bu kin ve nefret, her gün bir parça daha büyüye büyüye, onu sürüldüğü yerden mezarına ve mezarından kıyamete kadar takip edecek ve azapla kıvrandıracaktır. Şu birkaç sayfayı, ırkının ve dinimin meşru öfkesinden birkaç zayıf ürpermeyi taşıdığını zannettiğim için tekrar neşretmeğe cesaret ettim.

Nişantaşı, 1 Aralı 1922
Süleyman NAZİF

VAHDEDDİN'E MEKTUP

Nişantaşı, 24 Kasım 1922

Eski Şevketmeab, (*)

Bugün cumadır. Pek korkakça terk ettiğiniz halifelik tahtına meşru sahibinin çıkışını ilân eden yüzbir parça top, İstanbul'un ufuklarına yeni bir kıpırdama, yeni bir hareket, yeni bir hayat verirken, ben bu satırları yazıyorum.

Sultan ünvanını en önce Gazneli Mahmud büyük bir tarihten almıştı. Bu lâkap sizin kanlı elinizle çirkeflere düştü. Ve o kadar kirlere bulaştı ki onu halifeliğin örtüsü iğrenerek reddetti. Siz baba ve atalarınızın pek büyük saltanat tarihini böyle şanssız surette kapatmış olmakla iftihar edebilirsiniz. Çünkü yapmak gibi yıkmak da, bir kuvvete bir varlığa delâlet eder. Siz zaten yapmaktan fazla yıkmaktan zevk ve sevinç duyanlardansınız.

Öldüremediğiniz için bırakıp kaçtığınız milletin tarihinde şimdi yeni bir bölüm, yeni bir devir açılıyor. Hazret–i Muhammed'in ümmetine zafer ve halifesine başarı dilerim.

Geçen cuma günkü hileli iflâsınız da bugün İslâm şehirlerinin hepsinde atılacak yüzbir parça topla İslâm dünyasına ilân olunacak.Daha çok şeyler görmek için yaşamanızı ben de pek çok isterim.

Malta Adası'na sağ ve sıhhatli olarak vardığınızı,yardakçılarınız ve dostlarınızla birlikte "Tiniyi" kalesine indiğinizi dünkü gazeteler yazıyordu. Düşkünlük devrinizin yeni başkentinde bir müddet kalmıştım. Her tarafını tanırım. Havası güzel, ahalisi garip–dosttur. Husu-

(*) Pek büyük mânasıyle padişahlara verilen ünvan. Haşmetli, şahane.

siyle yüzyirmibin İngiliz liranız da var. Bizim kâğıt para ile bir milyon demektir. Yer, içer, gezer, eğlenirsiniz. Eğer bu para yetişmezse III. Selim'in elinizle hanedan hazinesinden ayırılmış olan kıymetli altın sofra takımıyle, atalarınızın ve milletin hazinesinden çaldığınız diğer şeyleri birer birer satınız. Her yerde, hususiyle gurbet ellerde yaşamak ve eğlenmek için para, namustan fazla lâzımdır. Hele sizin ve sizin gibiler için...

Zat–ı hümâyununuzu bağrına basmış olan "Tiniyi" kalesini de uzaktan görmüştüm. Manzarası hoştur. Önündeki engin deniz, sizin kötülükleriniz gibi sonsuz ve sizin kötülükleriniz gibi, insana –iki kutup arasına sıkışmış kalmış olan– yeryüzünde de sonsuzluk olabileceği zannını verir.

Kucağına can attığınız adacıkta, ümit ederim ki, sıkılmazsınız. Önce, oğlunuz Ertuğrul Efendi yanınızdadır. Zavallı "Ertuğrul" adı iki defa talihsiz oldu. Biri dölünden geldiğiniz, diğeri dölünüzden geldiği için...

İkincisi, sizi talihin güldüğü hallerde ve boğazlaşma günlerinde olduğu gibi, talihsizlik ve çaresizlik zamanlarında da takip edecek hizmetkârlarınız var. Serkarin Paşaya (mabeyinci) selâm ederim. Sizin saltanattan da halifelikten de vazgeçmediğinizi ve geçmeyeceğinizi ilân edip herkesi inandırmaya çalıştığı zaman, ben başka türlü inanmıştım. Sizin saltanat ve halifelikten vazgeçmeyeceğiniz ve fakat firar buyuracağınızı biliyordum.

Baştabip paşaya da hürmetlerimi lütfen bildiriniz. Size iyi baksın. Zevke düşkünlüğünüz pek fazla ve hırçındır. Asıp kesecek mazlumlar, yakıp yıkacak evler ve incir dikecek ocaklar bulmayınca köpürür. Arzularınızın

(*) Mevki bi–i hümâyun: Padişah bir yerden bir yere giderken teşkil olunan alay.

öfkesini başka şeylerle avutmak gerekir.

Sizi kaçırmış olan kayınbiraderiniz, padişahlığınızın mızıka kumandanı beyi tanımak isterdim. Müzik bilmezsem de nazımdan bir parça anlarım. Besteleyeceğine, hırs ve arzularınızın "mevkib–i hümayun"u(*) önünde her gün birkaç nöbet çaldırıp okutacağına emin olsaydım birkaç şiir takdim ederdim. Birinci şiirimin adı İzmir Rıhtımı'dır. "Yaşasın Venizelos" demediği için padişahlığınızın Yunan askerleri tarafından şehit edilen miralay (albay) Fethi Bey'in can çekişme hırıltısıyle başlar. Ve "yaşasın Venizelos" ünlemi ve duasıyle biter. Okullarından, Yunan gemilerine götürülerek hapsedilmiş, baskıya uğramış Müslüman çocuklarının ah ve çığlığı ile, ana ve babalarının feryadı ara nağmeleridir.

İkinci manzumem daha çok hoşunuza gider: "ESKİŞEHİR YANIYOR!" başlıklıdır. Emrediniz, kurtarıcınız mızıka kumandanı bu şiiri ferahnak makamında bestelesin.

ORHAN'IN TÜRBESİNDE VENİZELOS'UN OĞLU adlı şiirimi de pek beğeneceğinizi ümit ediyorum. Venizelos biraderinizin asker kılığında, şımarık, terbiyesiz bir oğlu Bursa fatihinin, beşyüz bu kadar seneden beri Müslüman düşmanlarınız tarafından hürmetle ziyaret olunan türbesindeki sndukanın, Kur'an âyetleriyle süslü örtüsüne çizmesinin mahmuzlarını dayarken bir resim çıkartmış. Gazeteler bu resmi olduğu gibi neşrettiler. Belki siz de görmüş ve yine belki beğenerek yağlı boya bir resme çevirterek saltanat tahtınızın karşısına asmıştınız. Ben o ulu ve boynu bükük sandukanın utancının derinliğinden çıkan sesleri o zaman taa Malta Adası'nda işitmiş ve bu ahlardan tesirli bir şiir meydana getirmiştim. Musiki bildiğinizi söylüyorlar, hattâ eserleriniz de varmış. ORHAN'IN TÜRBESİNDE VENİZELOS'UN OĞLU şiirini siz kendiniz besteleseniz,

hayırlı eserinizi tamamlamış olursunuz. Ve padişahlık şanınıza yakışan da budur!

Gerek Anadolu'da katliâm edilmiş Türklerin, gerek onlardan kalanlardan İstanbul sokaklarında ve sizin alâkasız ve zalim bakışlarınız önünde hastalıktan, soğuktan, açlıktan yüzer yüzer, biner biner ölenlerin acılı haykırışlarından toplanmış birçok nağmeler, havalar daha var. Curcuna makamında besteler, besteletir, çaldırır, bir hoş vakit geçirirsiniz.

KAYITSIZ VE ZALİM BAKIŞINIZ sözüme gücenmemenizi dilerim eski padişahım. Elinizde kıvranan ve kahrolan zavallı İstanbul'un malî dengesi adına otuz senelik,kırk senelik kıdemli..Kıdemli ve namuslu memurlar —saltanat devrinizde meydana getirilmiş uğursuz tabirden— mecburi izin adıyle kapı dışarı edilerek, başkentte mevcut olan yoksulluğuğa birkaç bin ailenin yoksulluğu daha ekleniyordu.

Müslümanlar aleyhine musallat ettiğiniz, silâhlardan ziyade fetvalarla donatılmış, padişahlığınız ordusunun başkumandan vekili damadınız ve sadrıâzamınız Ferid Paşa ile, Mebusan Meclisi kapanırken kürsüde okuması gereken fermanınızı, İSTANBUL MUHAFIZI adını verdiğiniz Mustafa Nâtık Paşa'nın çizmelerine okutturan dahiliye vekiliniz ve bâzı kanlı maceralarla öteden beri ortağınız ve yardımcınız (H.Nâzım) Reşid Bey haklarında ayrı vayrı ve her vezinden kasidelerim var. Allah'ın şeriatını sizin zulüm ve keyfinize hediye etmiş olan Şeyhülislâmınız Dürrî Zade hazretleri de başkaca anılmış ve yüceltilmiştir. Emrederseniz hepsini takdim edeyim.

Efendimize biraz da Malta rehberliği etmek isterim. Son protokol memurunuz olmak, kulunuz gibi ölümlülere ebedî şereftir.

Padişahlığınıza ait kalenin bulunduğu "Sloena" kasabasından bir haliçle ayrılmış olan yüksek tepenin üs-

tündeki "Valetta" kasabasını dolduran hesapsız kiliselerden birine "Saint Jan" adını vermişler. Saint Jan, "Hazret–i Yahya" demektir. Hazret–i Yahya'nın şehitliğini tasvir eden çok büyük bir levha bu kilisede yapıldığı zamandan beri, muhafaza ediliyor. Kapıdan girince hemen sağ tarafa sapıveriniz. Önünüze genişçe ve loş, kafesle ayrılmış bir yer gelir. Burada günah çıkaran papazın kürsüsü vardır. Sakın, her vakitki gibi şeytana uyup da günahlarınızı itiraf etmek gibi bir hafifliğe, bir deliliğe daha kalkışmayın. Koca bir kıtayı baştan başa yıkmış olan o günahları itiraf etmek de öyle bir günah olur ki o koca kiliseyi belki başınıza yıkar! Biraz ilerleyin, önünüze iki kanatlı büyük bir kapı gelir. Giriniz, beş on adım atar atmaz, Yahya'nın şehit oluşunu tasvir eden levha ile karşılaşırsınız. Meşhur Mikelanj bu resmi yaratmak için taa Malta'ya kadar gelmiş. Dünyanın en güzel sanat eserlerinden biridir. Bu resimde Hazret–i Yahya, kolları bağlanarak, kurbanlık koyun gibi, yere yatırılmış; başı ucunda papaz veya hâkim kılıklı bir adamla beraber, efendimiz gibi hain bakışlı adam öldürmeğe susamış bir cellât, satır elinde, peygamberi boğazlamak istiyor.

Bu cellât sizi görür görmez belki hareket eder. Fakat korkmayınız. Size ondan hiç bir tehlike, hiç bir zarar gelmez. Cellât da olsa meslek haysiyeti var. Peygamberler öldüren bir adam, sizin gibi dinsiz, imansız bir mahlûku tepelemek tenezzülünde bulunur mu? Bu neye benzer bilir misiniz? Adeta mukaddes Topkapı Sarayı'nı bırakıp da taa Malta Adası'ndaki Tiniyi kalesine gitmeğe! Hiç korkmayınız. Hazret–i Yahya'yı şehit eden cellât, önünüzde, değersiz bir talebeniz gibi hürmetle diz çökecek.

"BÜYÜK EFENDİMİZ, SİZ BENDEN HERKESTEN BÜYÜK CELLATSINIZ!" diyerek elindeki bindokuzyüz senelik kanlı satırı padişahlığınızın güçlü eli-

ne emanet edecektir. Hırka—i Saadet Dairesinde (*) saklı bulunan mübarek emanetleri aşıramamaktan doğan teessür ve öfkenizi lütfen şimdilik o satırla yatıştırınız.

Gerçekten siz ondan daha büyük cellâtsınız Vahdeddin efendimiz! Sizin yüz binlerce katlettikleriniz, umumiyetle Hazret—i Yahya gibi din ve iman şehitleri, vazife kurbanlarıydiler. Ve hepsi... hepsi Hazret—i Yahya gibi günahsız gitti.

Mikelanj'ın fırçasıyle sonsuzluğa kadar yaşayacak olan cellâda siz başka bir bakımdan da üstünsünüz. O zavallı, belki çoluğunu çocuğunu besleyebilmek için bu kıpkızıl vazifeyi kabul etmişti. Çengelköy'de kâşanesi, Beşiktaş'ta sarayı, husuŝî hazinesi, çiftlikleri, akaretleri olsaydı... Saraylar, akaretler şöyle dursun,küçük bir kulübesi, beş dönümlük bir tarlası bulunsaydı, günahlı, günahsız adamları öldürmekle nafaka toplamağa tenezzül etmezdi. O ihtiyaç yüzünden ara sıra bir çaresizin boynunu vurdu; sizse yalnız keyfiniz için dört yıl devamlı olarak yığın yığın insan boğazladınız. O, padişahların cellâdıydı, siz cellâtların padişahı oldunuz. O adam Hazret—i Yahya'nın yanında nasıl kalırsa, siz de o cellâdın huzurunda öyle kalırsınız, Vahdeddin efendimiz.

Hazret—i Zekeriya'nın oğlunu şehit eden cellât onun dininden, onun ırkından değildi. Belki inanç gayreti, belki iman öfkesi, din kini ile cellâtlığı kabul etmişti. Fakat siz kendi dininizin, kendi ırkınızın en temiz, en imanlı kişilerini birbirine kestirdiniz. Ve içerde adam bulamayınca, dışarıdan din ve ırkınıza düşman devletlerin ordularını davet ettiniz. Elinizdeki İslâmın şükran bayrağını, Yunan bayrağının gölgelerine ve Yunan askerinin ayakları altına sermekte o imansız ve kanlı vicdanınız bir dakika tereddüt etmedi.Levha-

(*) İstanbul Topkapı Sarayında, Hz. Muhammed'in hırkası ve diğer emanetleri bulunan daire.

da resmini göreceğiniz cellât, bir tek peygamberi şehit etmişti. Siz cellât efendimiz ise en büyük peygamberin pek büyük bir ümmetini yok etmeğe kasdettiniz. Hazret–i Yahya'yı ebediyete kavuşturmuş olan zavallının ruhu beni azarlamasın. Onun cezasını ben –Allah bilir ki bilmeyerek– mahşerdeki mahkemeden önce verdim. Evet, Hazret–i Âdem'den son yaşayan kişiye kadar gelmiş ve gelecek ne kadar insan varsa hepsinden aşağı bir adamın karşısına çıkmak, hattâ bir cellat için bile, cehenneme girmekten daha büyük bir azaptır.

Malta Adası'nda asıp kesecek günahsızlar, yakıp yıkacak ev bark ve incir dikecek bir ocak bulamayacağınız için –ve hususiyle bunlar için– pek çok sıkılacak, pek çok ıstırap çekeceksiniz.. Hakkınız var... "Can çıkmayınca huy çıkmaz" demişler... İstanbul'da tahtta otururken bu zevkiniz ve ihtiyacınız fazlasıyla tatmin olunur ve yatıştırılırdı. "İktisat ilmi"ndeki "ikame" kanununu sizin fitneci zekânız uğursuz siyasetinize başarıyla tatbik etmişti. Elinize geçmeyen Mustafa Kemal yerine mutasarrıf Kemal'i astırdınız. Ve millı zaferin şahsî bedeli Yanyalı zavallı Nusret oldu.

Zulmünüzün vakaları o kadar çoktur ki hatırası ömrünüzün sonuna kadar sizi meşgul eder ve eğlendirir. O uğursuz ömür, isterse kıyamet sabahına kadar sürsün.

Oh!.. Siz hiç... hiç... hiç bir zaman unutulmayacaksınız. Son Osmanlı padişahını, kıyametin sonuna kadar, her gün, her yerde anacaklar. İyiler unutulacak, kötüler unutulacak, herkes, her şey unutulacak. Yeryüzünde yalnız iki mahlûka sonsuzluğa kadar anılmak vaat edilmiştir.

Biri insan yaradılışında göklerden kovulan lâin (lânetli) şeytan, diğeri Hazret–i Muhammed'in halifelik makamından geçen hafta kovulan Vahdeddin!..

Bakınız, ey eski ve derbeder halife! "Din" ile "lâin"

mânaca birbirinin tersi iki kelime iken, burada hem birleşti, hem iki güzel kafiye olarak birbirine sarılıp öpüştü. Yüce ve mukaddes düşünceler bile size mal edilince adı kötü, rezil kepaze oluyor.

Tekrar ederim: İyiler unutulacak... Vatanını "Roma" gibi cihanı boğan bir sele karşı uzun yıllar göğsüyle ve göğsünden fışkıran kin ve din ile müdafaa eden Anibal unutulacak... Sizin yokluk diyarına gönderdiğiniz zavallılar arasına karışan "sultan" ünvanını ilk önce savaşları gazaları, fetihleriyle alan Gazneli Mahmud unutulacak.. Selâhaddin Eyyubî unutulacak... Düşmanınız Mustafa Kemal unutulacak; fakat sizin adınızın yaşaması –Allah'ın ebedî lâneti şeklinde" vaat edilmiştir.

Kötüler de unutulacak: Peygamberlere suikast yapmış Nemrutlar, Firavunlar, Ebucehiller unutulacak... Yunan katliâmlarını Hindistan'a kadar götüren İskenderler unutulacak... Roma şehrini ahalsiyle birlikte yakarak, karşısında saz çalan Neron'lar unutulacak; lâkin siz cehennem gibi ebedîsiniz efendimiz.

Konstantin Paleolog; ahlâksız, şereften mahrum, riyakâr bir kavmin başına geçerek İstanbul'u II. Mehmed'e karşı aylarca ve kahramanca müdafaa etti. Son kudretini son kuvvetini harcadıktan sonra ne yaptığını elbette bilirsiniz. Konstantin Paleolog, sizin gibi sarayının arka kapısından yabancı memleketlere kaçmadı. Taht ve tacının yıkıntısı altına ebedî olarak gömülmek suretiyle o taht ve tacın dünya durdukça sahibi oldu. Siz atalarınızın mağlubu kadar büyüklük göstermedinizse, bari bu kadar küçülmeyiniz. O atalarınız ki tahtına çıktığınız gün mübarek adını çaldınız ve rezil ettiniz.

Hazret–i Yahya'nın cellâdını fazla huzursuz etmemek için orada çok durmayınız. Dinimin gayrına da bağlı olsa, yine bir mabede hürmetsizlik etmek iste-

mem. Bir uyanma dersi almanız için sizi ben oraya göndermiştim.

* * *

Müsaade buyurursanız sizi Malta Adası'nın başka taraflarında dolaştırayım:

Orada "San Antonyo" adlı bir bahçe vardır. Eşi başkentinizde bulunmadığı gibi Avrupa'nın başka yerlerinde de eşine çok az rastlanır. Pek haşmetli göz kamaştırıcı, güzel bir yerdir. Ayağınızın bereketiyle kurumazsa bu bahçeye sık sık gidiniz. Malta gibi, "tek bir kaya" denilecek kadar taşlık bir adada, toprağını dışardan gemilerle getirerek, o koca bahçeyi yapmışlar. Siz, dünyanın en güzel, en verimli yerlerini kayalığa çevirdiniz. Akdenizle Sakarya nehrinin arası, uzun asırların ve çalışkan ellerin meydana getirdiği, pek büyük bir bahçeydi. Siz bu kıtayı öyle bir hale düşürdünüz ki üstünde uzun yıllar kuşlar bile gıda bulup ötemeyecek!...

Malta Adası'nda bir yere mutlaka uğramanızı dilerim. Sizin kaleden oldukça uzakta bir kale daha vardır. Adına "Polverista" derler. Kime sorsanız size gösterir; hem de hürmetle. Çünkü onun kalın duvarları arasında bir zaman din ve vatan aşkıyle çile çıkarmış adamlar vardı. Ve bunların hepsini siz oraya göndertmiş, siz orada hapsettirmiştiniz. Tekrar rica ederim ki Polverista'ya mutlaka uğrayınız. Saltanat devrinizin açıklanmış ve geniş tarihi onun duvarlarında yazılıdır. Evet, zâlimin tarihini zulüm görmüşler, kendi elleriyle kendi zindanlarının taşlarına yazdılar. Şayet silinmişse kulaklarınızı duvarlarına dayayınız. Oraya aksetmiş sesler hiç bir zaman silinmez; ebedîdir. O sesler sizin kim olduğunuzu size anlatır. "Polverista" zindanında senelerce çile çıkarmış olanlar, sizin sevmediğiniz, sizin öldürmeğe kastettiğiniz dinin, milletin, vatanın âşıkı

idiler. Yurt hasretinin hapsin, hakaretin, sıtmanın, açlığın dişleri onların sinirlerini ve iradesini kemirirken bile onlar bu aşka sâdık kaldılar. İçlerinde bir jandarma binbaşısı vardı ki alt üst ettiğiniz devlete tam kırk yıl namusıyle, hayatıyle hizmet etmişti. Siz hiç bir hakkınız yokken bu binbaşının emeklilik aylığını kestiniz. Bu aylıkları ne sizin padişahlık hazineniz veriyordu, ne devletin hazinesi, ne de Beytülmal–i Müslimîn (*) Aldığı emekli aylığı, sizin alt üst tmek için başına geçtiğiniz devletin sandığına tam kırk sene, kendi nefakasından keserek, emanet etmiş olduğu paraya karşılıktı ve devletin borcu idi. Bu jandarma binbaşısı hapishanedeki sıkıntısını, sürgündeki açlığını unutmuştu. Çünkü üç evlât sahibi olan karısı sarayınızın karşısındaki Kuzguncuk'ta üçüncü derecede veremden yatağa düşmüştü. Üçüncü derecede veremden yatağa düşmüş olan bu üç evlât sahibi hanım, yalnız günde birkaç zeytin tanesiyle besleniyordu. Gazetelerde gördüm; jandarma binbaşılığından emekli Burhaneddin Bey'in karısı nihayet ölmüş. Onun ölümünden biraz sonra da katili –vaktiyle kocasının sürülmüş olduğu Malta'ya– göç etti. Burhaneddin Bey burada misal ve örnektir.Oradaki zulme uğramışların hemen hepsi Burhaneddin Beyle aynı halde, hepsinin aileleri sizin şehidiniz hanımla aynı talihteydiler.

Siz Yıldız Sarayı'nda sevindiğiniz günler, onlar Polverista hapishanesinde matem ederlerdi. Ve onlar Polverista Sarayı'nda sevinirlerken siz Yıldız hapishanenizde matemler tutardınız. Düşman askeri Bursa'yı çiğnediği, Karahisar'ın, Kütahya'nın alınıp tahrip edildiği haberleriyle onlar ağlamış, yürekleri Eskişehir'le birlikte yanmıştı. Nsıl ki efendimiz de Karahisar cephesi millı

(*) Beytü'l–mâl–i Müslimîn: Mirasçısı bilinmeyen veya hazır olmayan malları muhafaza eden daire.

ordunun hücumıyle yarıldığı, İzmir alındığı, Mudanya Mütârekesi imzalandığı, Refet Paşa jandarmaları, İsmet Paşa sulh murahhaslarıyle İstanbul'a geldiği günler ve geceler hüngür hüngür ağladınız.

"Polverista" tekkesinde çile çıkarmış olanlar, sizin sesinden kaçmış olduğunuz ezanı günde beş defa, sizin ayinde kaçmış olduğunuz mübarek Mevlidi senede birkaç defa okuturlar; Allah'a ibadetle peygamberi anma ve takdis etme saatlerinin dışında ise okurlar, yazarlar; yeni ilimler, yeni lisanlar öğrenmeğe ve öğretmeğe çalışırlardı.

Oh! O vicdan lezzetlerinden sizin altmışüç senelik kapkara ve kıpkızıl ömrünüz mahrumdur. Saniyelerinden zulüm ve uğursuzluk akan varlığınızın bir dakikasını gösteremezsiniz ki ne halka, ne nefsinize faydalı bir işe kaynak olsun. Bir cuma günü sizi müezzin minarede beklerken ezan sesinden, hatip, gelişinizi minberde beklerken, adınıza okuyuacağı hutbeden ve Yıldız Sarayı'nın arkasındaki Malta kapısından Akdeniz'in taa güneyindeki Malta Adası'na, hırsızlar ve katiller gibi kaçtınız.

Emin olunuz ki "Polverista" tekkesinn cefa çeken dervişleri ve onların hatırası sizin ziyaretinizden hiç incinmez. İncinmek şöyle dursun, belki ve muhakkak teselli bulur.. İlâhî adaletin bu hoş cilvesi kime zevk vermez ki!...

Cenab—ı Hak herşeye kaadirdir. Olmaz ama, vicdanınıza bir azap ihsan edeceği saatler olursa, hemen "Polverista" kalesini ziyarete koşunuz. Orada senelerce yatmış ve yanmış olan vicdanlardan taşıp dökülmüş ruhî rahatlamalar boldur. Yüzünüzü o taşlara, o topraklara sürünüz. Belki vicdanınız huzura kavuşur!

Fakat "Polverista" kalesine "Saint Culyano" yoluyla gitmeyiniz, efendimiz. Şimdi kasaba olan bu yer, vaktiyle bir muharebe meydanıydı. Büyük bir atanızın

pek büyük bir kaptanı deryası burada şehit edilmiştir. O muharebenin hatırası münasebetiyle Maltalılar senede birkaç defa bayram ederler. Ve orada Turgud Reis'le beraber şehit olanların kahramanlık destanını beşyüz kilisenin çanlarına günlerce okuturlar. Turgud Reis'in kanını öpmüş ve içmiş olan bu toprağı ayaklarınızla değil, hattâ başınızla bile çiğnemeyin. Çünkü oradaki taşlar, sizin başınızdan nefretler, çığlıklarla kaçarak düşen taçtan çok kıymetli ve çok şereflidir.

Bir yer daha var ki oraya ne hayatınızda ne ölümünüzde asla uğramayınız. Bu yer "Mürsala" iskelesi civarındaki Müslüman mezarlığıdır. Bu mezarlığı pek büyük izzetinefis sahibi olan asil amcanız rahmetli Sultan Abdülaziz yaptırmış. Büyük bir kısmı şehitler mezarıdır. Hani ya sizin şehit etmek istediğiniz din ile vatanın şehitleri. Esir düştükten sonra, gaza meydanlarından topladıkları zafiyet ve hastalıkla ölüp oraya gömülmüşler. Çoğunun mezar taşlarında adları da yazılıdır. Uğrunda ve evlerinden, memleketlerinden pek uzaklarda can vermiş oldukları din ve vatanın en büyük düşmanını mezarlarının başında durup dikilmiş veya yanlarına gömülmüş görürlerse belki Allah'a isyan ederler. Şehitler mezarlığından daima uzak, başka başka yerlerde ve harabelerde dolaşınız efendimiz.

Size samimî bir tavsiyem daha var: Malta Adası'nın ufukları, arzın üç kıtasına bakar. Kuzeye, güneye, batıya, doğuya hiç bakmayınız: Avrupa'nın, Afrika'nın, Asya'nın kınamaları, ve lânetlemeleri, Hak'kı görmemekte Nemrut'tan, şeytandan çok inat eden gözlerinize Allah'ın öfke oklarını saplar. Bilir misiniz ki size bugün rahmet okumayan yalnız İstanbul, Irak, Hicaz, Yemen, Hindistan, yalnız Afrika değil, ittifak yaptıklarınızın başkenti olan Atina'da bile adınızı "hain" sıfatını eklemeksizin anmıyorlar.

Başınızı yukarıya, göğe doğru da sakın kaldırmayı-

nız. Babanız Sultan Abdülmecid'ten Ertuğrul'un oğluna ve selefiniz Sultan Mehmed Reşad'tan Hazret—i Ebubekir'e kadar, saltanat ve halifelikte, ne kadar seleflerimiz varsa hepsinin ruhları utanır. Yüzünüze göklerden lânetler yağar.

Yere, daima yere... Yerin dibine geçeceğiniz dakikaya kadar yere bakınız ey bu dünyanın en hain adamı!

VAHDEDDİN'E İKİNCİ MEKTUP

Nişantaşı, 1 Aralık 1922

Eski Sultan ve düşük halife,

Hanedanınızın tarihinden size duyulmamış birkaç menkıbe anlatmak isterim. Hiç bir tarihin sayfaları şimdi söyleyeceğim şeyleri yazmamıştır.

Osmanoğullarına sevgi, onların hükumet tahtına sizin çıktığınız günden üç, dört ay sonraya kadar, Osmanlı Türklerinde inanç ve din şekline girmiş bir histi. Her Osmanlı Türk'ü sanırdı ki bir Süleyman Şah'ın çadırı etrafında nöbet bekliyor. Altıyüz sene içinde kılınmış hiç bir Türk namazı yoktu ki atalarınıza ve seleflerinize ve... Eyvah! Size hayırlı dualar dilememiş olsun.

Yirmibeş yıl kadar bir zaman oluyor. Bir gün Bursa' da evim için bir araba kömür almıştım. Ondört küfeyi arabadan kömürlüğe birer birer taşıyan kır sakallı köylünün hal ve hareketi âdeta bir talim meydanında çalıştığını andırıyordu. Askerlik edip etmediğini sordum. İşte cevabı:

"Elhamdülillâh, beyim. Allah bana babamızın üç düğününde bulunmak nasip etti. Askerlik vazifemi yaparken Süleyman Paşa ordusu ile Karadağ'a gitmiştim. Orada yaralandım. İyileştikten sonra Plevne'ye gönderdiler. Osman Paşa'yla birlikte esir oldum. Bu seferki Yunan savaşında gönüllü gitmiştim. Geleli iki ay oldu."

"Babamız" dediği, zulmünden başka birşeyini görmediği İstanbul'daki padişahtı. Bin türlü sıkıntı ve yokluk içinde başlayan ve yine bin türlü sıkıntı ve yokluk içinde devam eden bitmez tükenmez savaşları zavallı Türk köylüsü babasının düğünü kabul ediyor!... Üç gazada bulunmuş olan köylü, hikâyesini anlatırken ne

kadar memnun ve övünçlü idi! Hali ve görünüşü bir kömürcü kılığından çıkmış, tarihî bir vakara bürünmüştü.

Bursa ovasının kuzey doğusunda "Narlıdere" adlı güzel, imar edilmiş bir köy vardır... Bu güzel ve imar edilmiş sıfatlarını o zamanki haline göre kullandım. Şimdi bilmem nasıldır?

"Narlıdere" ile kuzeyindeki dağın tepesinde bulunan "Kayacık" köyünün halkı arasında bir anlaşmazlık meydana gelmişti. "Kayacık" halkı o bölgede sert huyluluğu ile ünlüdür. Civar köyler halkı bunlardan pek ziyade korkarlar. Meseleyi uzlaşma yolu ile hal etmek için iki köyün ileri gelenleri vilâyet idare meclisine çağrıldı. O zaman bir Arnavut, Bursa'da valiydi. Sert huyluluğu ile tanınan ve komşularının gözünde korkunç olan "Kayacık" ahalisinden bir köylü o gün o Arnavut valiye şu sözü büyük bir temiz kalplilikle söyledi:

–Bize acıyınız paşa efendi. Köyümüz Hazine'ye her yıl kırkbin kuruş verir. Biz de babamızın çorbasına bir avuç tuz atıyoruz.

Anadolu'nun köylüsü kendi çoluk çocuğunun nafakasıyle öküzünün, merkebinin yeminden keserek, devletin –dipsiz kilerden başka bir şey olmayan– hazinesine her yıl kontrolsuz, hesapsız döktüğü parayla padişahın çorbasına bir avuç tuz atarken, kalbini de babasının eşiğine gönderiyordu. Bu temizliği, bu teslim oluşu sizden öncekiler bir türlü anlamak istemediler. Siz ise büsbütün yok ettiniz Vahdeddin Efendimiz.

Taşradaki bir Türk kadınının İstanbul'daki küçük oğlu Mülkiye Mektebi'nin (Siyasal Bilgiler Fakültesi) son sınıflarında tahsilini tamamlamakla meşguldü. Bu genci, günün birinde yetmişten fazla adamla beraber tevkif ettiler. Mesele siyasıydi. Ve padişah kendisi takip ediyordu. Bâb–ı Zaptiye, (*) Taşkışla, Beşiktaş

(*)Bâb–ı Zaptiye: Zaptiye kapısı. Osman Devletinde güvenlik işlerine bakan askerî daire.

Karakolu bunlarla dolmuştu. Mülkiye Mektebi'nde oğlunun hapsedilmiş olduğunu o anneden gezliyorlardı. Çünkü analar son çocuklarına fazlaca düşkün olurlar. Kadıncağızı üzmeğe hiç lüzum yoktu. Bunun için vakayı gizlitutmuşlardı. Her gün beş vakit kıldığı namazda, kendinden ve evlâdından önce padişahın ömrüne ve büyüklüğüne, soydan gelen bir itiyat ve dinî bir inançla, dua eden ananın bu halinden bir gün çok sinirlenen büyük oğlu, elinde olmaksızın:

"Anne bu zâlime ne dua eder durursun? Sürüp kırmadığı adam kalmadı. Senin de oğlunu bir aydan beri haksız, sebepsiz zindanlara atmış. Onun ömrüne, kuvvetine ve büyüklüğüne değil, yok olmasına ve yalnız yok olmasına dua et" der...

Biraz önce de söylediğim gibi, bu anne de küçük oğluna pek düşkündü. Sandılar ki bu haberin şiddeti altında o kadın, ak saçlı başını yumruklarıyla dövdükten sonra, ellerini göklere kaldıracak ve zâlim padişahın yok olmasına dua edecek. Hayır, o Türk kızı anne böyle yapmadı. Br dakika ancak süren şaşkınlık devri geçer geçmez, odasına çekildiğini gördüler. Gözlerinden sessiz damlalar yavaş yavaş dökülüyordu. Seccadesinin üstünde uzun zaman Allah'la yalnız kaldı. Ondan sonraki gün ve gecelerde çoğu zaman düşünür ve ara sıra Allah' tan gelene razı olmuş ve sabırlı bir halle oğlunu sorardı.

Padişah yanındaki itibarını, onu zulümden men ederek adalete yöneltmek yolunda kullanan ve daha sonra kendi de padişahın zulüm ve haksızlığına uğrayan Ahmed Celâleddin Paşa adında hayrı ve yardımı seven bir kimsenin aracılığıyle o yetmiş kişi kurtularak okullarına ve memurluklarına döndüler. Küçük oğlunun kurtuluş müjdesini alırken Anadolu kadınının büyük oğluna söylediği söz de aynen şöyle idi:

"Sen bana onun hapsedildiğini söylediğin zaman, ben hemen odama çekilerek secdeye kapandım. Padişah milletin babasıdır, zulmetmez. Ben oğlumun gidişinden zaten şüpheliydim. Okulda yeni fikirlere kapılmış. Allah'a dedim ki: Eğer evlâdımın padişaha karşı kusuru ve kabahati varsa önce kendisi: Allah affetsin; sonra da padişahın kalbine merhamet versin. Gördün mü? Allah padişahın kalbine merhamet verdi de oğlumu azat etti. Ben senin dediğin gibi kötü dua etseydim, çocuğum kurşuna dizilirdi, padişahlara düşmanlık edene Allah düşman olur."

İşte ey Allah'ınyeryüzündeki en büyük düşmanı Vahdeddin, sizin böyle yüce gönüllü ve affedici ve şerefli bir milletiniz vardı. Kadın, erkek, herkesin elleri ve gönülleri yıkıp devirdiğiniz tahta sarılmıştı. O talihsiz taht ancak bu yüzden sizin zamanınıza kadar yaşayabildi.

Milletteki aşırı padişahseverlik hissini ve inancını ne atalarınızın bir gün, bir saat boş durmayan cellâtları öldürebilmişti, ne vehim hastası büyük kardeşinizin bir milyon hafiyesi. Şahsınıza ve hanedanınıza düşman olanların hiç birine nasip olmayan bir şey, sizin kanlı ellerinizle gerçekleşti. Milletin kalbindeki hiç bir gizli niyet beslemeyen temiz sadakati siz kendiniz öldürdünüz. Yeryüzünün en mühim, en güzel, dünyaca en imrenilen bir noktasında ve bin türlü tehlikeler, gafletler ve hainlikler ortasında hanedanınızı ayakta tutan ve milletin itaatini sağlayan kuvvet, kaleleriniz, ordularınız değil, yalnız bu histi. O kaleler, o ordular yalnız bu histen doğmuştu ve bu his yüzünden devam ediyordu. Hükümdarlar, kuvvetlerini gökten aldıklarını sanırlar. Bu zan, kendi zararlarına, bir gaflet, bir hatâdır. Osmanlı padişahları kuvvetlerini gökten daha yüksek bir kaynaktan, milletin kalbinden alıyorlardı. İslâmın kalbi ise

Allah'ın arşıdır. (*) Siz o arşı yıktınız ey sefil hükümdar!...

Babasının üç düğününde gençliğini ve ihtiyarlığını yıprattıktan sonra, çoluk çcuğunun nafakasını ancak dağdan kasabaya kömür taşımakla sağlayan köylüye şimdi sorsunlar: "Baba mı? Bırak şu hain musibeti! Onun düğününde Yunan askerleri gelin güvey oluyor. Benim evimi, barkımı yıktı!" cevabından başka ağzından bir söz işitilmez.

Senede kırk bin kuruşu babasının çorbasına bir avuç tuz gibi atan köyün halkı, Anadolu'nun bütün köyleriyle birlikte, tuz, ekmek hakkı bilmeyen, iyilikleri unutan bir padişaha, tam dört sene lânetler okudu ve okuyacak..

Milyonlarca Türk anası, elleri göklere açılmış size... Ey o kadar sevdikleri ve beş vakit namazda ömürlü ve güçlü olmalarına dua ettikleri Osmanoğulları padişahlarının son bahtı kara ferdi Vahdeddin, size beddua ediyorlar.

Siz şahsınız ve işlerinizle Havva çocuklarının ebedî olarak yüz karası oldunuz!..

Geçen mektubumda lâin şeytan ile Vahdeddin adlarını birlikte ve kafiyeli soylememe belki itiraz edenler olur. Şeytandan yukarı bir mahlûk olmadığınızı akılla da, işittiklerimle de ispat etmeğe hazırım.

Şeytan, Adem'e secde etmediği için göklerden kovularak lânetlenmişti. Siz ise tam dört sene, Allah'tan başka herkese, her zalime taptığınız için Peygamber'inin halifelik makamından kovuldunuz. Resmı ve muzıkalı namazlarınızda bile düşündüğünüz şey, zulme uğramış Allah'ın kullarını yok etme çareleri idi. Şeytan,

(*) İslâm dini inanışına göre göklerin en yüksek katı Allah'ın, göğün dokuzuncu katında olduğu düşünülen kudretinin ve büyüklüğünün göründüğü yer olan tahtı.

yalnız yanlış yola saptırır. Siz yanlış yollara saptırmaktan başka, katliâmlar da tertiplediniz. Şeytan Allâh'ın yalnız bir emrini yapmamıştı... Siz yine o Allah'ın "Yapma" denilen şeyleri yapmanın, emirleri yerine getirmemekten daha şiddetli günahlardan sayılmadığına sizin Dürrî Zade'niz bile fetva veremez. Şeytan, kendi cinsine hiç bir zaman musallat olmamıştı. Siz kendi ırkınızı, kendi dininizi yeryüzünden kaldırmaktan başka bir şey düşünmediniz ve yapmadınız. Büsbütün yok edemedinizse ne fazilet sizindir; ne kabahat dostlarınızın. Ellerinizden ne geldiyse, hattâ fazlasıyle yaptınız. Gücünüz yetseydi zavallı ve kimsesiz milletinizin yaşayanından, kemikleri mezarda çürümüş olan ölülerine kadar, dünyada, ahrette ne kadar fertleri varsa hepsini ve hepsini yok ederdiniz. Bereket versin ki baş vurduğunuz her âlet, her öldürme ve yok etme vâsıtası elinizde, elinizle beraber, kırıldı!..

Şeytan, her Kur'an suresinin başında taşlanır. Sizin Kur'an'la ne müspet, ne menfi bir alâkanız var. Ve siz ona da lâyık değilisiniz. Lâyık olduğunuz şey, insanın ağzından çıkan her sözün hem başında, hem sonunda ebedî olarak taşlanmaktır. Ben sizi şeytanın karşısına çıkardığım zaman, siz fazla alçalmadınız; fakat o kötü mahlûk, insanın yaradılışından beri bulunduğu cehennemde bir karış kadar daha yükseldi Vahdeddin efendimiz.

Bir maceranızı daha hatırınıza getireyim:

İlk "İnönü" muharebesinin kararsızlık uyandıran bir devresinde kumandan İsmet Paşa: "Ya Rabbi! Biz de mağlup olursak senin dinini kimler muhafaza edecek, senin büyük adını kimler söyleyecek?" demiş ağlamıştı.

İslâm dininin hakıki muhafızı ve büyük adının koru-

yucusu olan Allah, İslâmın ordusunu İnönü'nde bir defa daha muzaffer etti. Mustafa Kemal Paşa bu zaferi size padişahlık ordunuzun bir galibiyeti şeklinde, çok saygılı bir dille bildirmişti. Siz Mustafa Kemal Paşa'nın telgrafına cevap vermediniz. Oh!... Cevap şöyle dursun, en sadık kullarınızı Yunan temsilcisine göndererek, din ve devletin en göz açtırmaz düşmanlarına tavsiyeler verdiniz. Bu küçülmeleri, bu hainlikleri göstermeğe hiçbir ihtiyacınız yoktu. Sizi yalnız yaradılışınızdaki kötülük bu küçülmeleri, bu hainlikleri yapmağa yöneltti. Cuma günleri hatip, minberde İslâm askerine dua ederken sizin kaşlarınız çatılır, dudaklarınız titrer ve bunu herkes görürdü. Ne bizim bozguna uğramalarımıza Atina'dakiler sizin kadar sevindi, ne Karahisar cephesinin yarıldığı gün Atina şehri Yıldız Sarayı kadar ağladı.

Hâlâ... Hâlâ hüzün ve matem içindesiniz. Size huyunuza uygun bir meşgale, bir teselli lâzımdır. Sadakatin köpeklere ait olmadığını arkanızdan koşmakla bir defa daha ispat eden hizmetkârlarınız arasında tütüncübaşınız da bulunuyor. Emrediniz, efendisine uzun bir çubuk hazırlasın. Bu çubuğa bilinen şekilde âdi lüle yakışmaz. Eskişehir taşından, Hüdavendigâr ve Aydın vilâyetlerinin haritalardaki şekillerinde lüleler yaptırsın. Harap ettiğiniz mübarek vatanın hayalini her gün sabahtan akşama kadar, yakarak,dumanını ciğerleriniz ve ağzınızla menfanızın ufuklarına savurunuz ey ateşe ve kana tapan canavar.

30 KASIM 1922

MALTA'DAKİ

İnsanlık tarihinin vakaları yazmağa başladığı zamandan, son tarih yazarının son satırını yazacağı güne kadar, hiç bir ölümlünün omuzlarında taşıyamayacağı derecede büyük ve ağır bir günah yükü ile Vahdeddin, tarihin lânetleyen huzuruna çıktı.

Sultan Abdülmecid'in yalnız kanla şehvete tapan bu —her manâsıyle— küçük oğlu, yalnız kendi zamanının, kendi hanedanının, kendi milletinin ve dininin değil, bütün insanlığın ve yaradılışın yüz karası kalacak ve menkıbeleri lisandan lisana, nesilden nesile nefretlerle ulaşacaktır.

"Roma"nın tek bir başı olsa da bir vuruşta kessem!" diyen İmparator Kaligula, vatandaşlarının hançerine yine Roma şehrinde hayatını teslim etmiş, böyle alçalarak kaçmamıştı.

Derler ki bu deli imparator atına en büyük makam olan, devlet başkanlarına verilen, "konsül" adını vermiş. Vahdeddin'in kendi kadar uğursuz ve içinden pazarlıklı damadı Ferid'i sadrıâzamlığa yükseltmesi, Kaligula'nın zararsız deliliğinden daha akıl dışı ve daha tehlikeli oldu. O zulüm delisi Roma hükümdarının aradığı başı bu kana susamış Osmanlı padişahı da pek çok aramış, aramış, yalnız satırını bulmuştu. Bu satır, bâzen başka milletlerin başlığını taşır, bâzen askerî mahkeme başkanı Nemrud Mustafa, bazen polis müdürleri Nureddin ve Arnavut Tahsin kıyafetlerine girerdi!

Yozgat mutasarrıf vekili şehit Kemal'in, Bayburt mutasarrıfı zulme uğramış Nusret'in cenazeleri, tahtının önünde sallandıkça, Vahdettin şehvanî titreyişlerle titredi durdu.

Dinine, devletine âşık ve âlim Musa Kâzım Efendi'yi şeyhülislâmlık makamından Bekir Ağa Bölüğü yolu ile mezarına gönderdiği zaman, sanki İslâmın halifesi olan

Vahdeddin, aleyhimizdeki niyetleri ve davranışları pek iyi bilinen patrikleri resmî rica yazılarıyle sarayına çağırıyor ve gelirlerse patrik efendiler hazretlerinin ellerini, eteklerini öpeceğini kanlı vicdanında en mukaddes inanç ve din olan Müslüman kini üzerine yeminler ederek güven veriyordu.

"Neron" da –ve itiraf edelim ki Vahdeddin'den daha şâhâne– katliâmlar yapmış, daha büyük yangınlar meydana getirmişti. Fakat ne satırlarını düşmanlardan ödünç almak tenezzülünde bulunurdu, ne kundaklarını! "Neron"u Hıristiyanlığın meydana çıkışıyle tehlikeye düşmüş olan kendi dnininin gayreti, kendi asabiyeti, kendi şeref ve haysiyeti çıldırtmıştı. Adına Vahdeddin denilen lânetli ise, hizmetkârlığıyle baba ve atalarının altıyüz sene iftihar ettiği apaçık bir dinin aleyhinde, o dinin en amansız düşmanlarıyle birleşerek, o dinin en günahsız ve en fedakâr insanlarını dört yıl doğrattı. Neron Hıristiyanlığı sokmamak, Vahdeddin Müslümanlığı çıkarmak için Roma ve Türkiye'yi yakıyorlardı.

İslâm dilinde adı bir lânet olan "Yezid", hazret–i peygamberin yalnız bir mübarek torunu ile bazı evlâtlarını ve onlara tabi olanları şehit ettirmişti. Ayıbını ve utancını Malta Adası'nın kayalarından âleme teşhir etmekte olan Vahdeddin ise, yine o hazret–i peygamberin cana ve cihana üstün tuttuğu pek aziz dinini idama teşebbüs etti. EMEVÎ YEZİD'in bir Kerbelâ cinayet meydanı önünde OSMANLI YEZİD'in bin bir siyaset yeri yükselir. Ve bunlar yükseldikçe Vahdeddin alçalır... Ve alçalır...

Katolik kilisesi Fransa tarihinin, biraz da efsane karışmış bir kızını, Jeanne d'Arc (Jan Dark)ı Hıristiyan ermişleri sırasına resmî olarak yükselttiği hafta içinde Vahdeddin, İslâmın ve Türk'ün pek büyük bir kızı Hâlide Edip Hanımı idama mahkûm ettirdi.

Yıldırım Bayezid, sarayına sığınmış olan iki hilekâr kaçağı iade etmemek çabasıyla taht ve tacının yıkıntısı üstünde can vermeği kabul etmişti. Onun dölünden geldiğini ilân eden Vahdeddin ise kendi tahtına aşkla, imanla sarılmış olan elleri koparıyor, devrinin ele geçirebildiği en kıymetli adamlarını yabancı ellerle menfalara sürdürüyordu. Birer kasaphaneden başka birşey olmayan askerî mahkemelerine astırıp kestirdiği de başka...

Oh! Vahdeddin keşke Malta Adası'ndan başka kaçacak ve oturacak cehenneme benzer bir yer edinseydi!... Eski Türklerin kahramanlık hikâyelerine ait destanları hâlâ yılda birkaç defa bayramlar yaparak kiliselerinin çanlarına okutturan ve daha pek yakın bir geçmişte birçok Türk ve İslâm esirini yakından tanımış olan Malta Adası, Türkün ve İslâmın bu en büyük ayıbını ve utancını keşke ve keşke görmeseydi.

Vahdeddin, atalarının insanlık tarihinde mühim ve İslâm tarihinde ise pek mukaddes bir yeri ve başlı başına büyük bir tarihi bulunan tahtına çıktığı zaman, fena ilân ve fena idare edilmiş bir savaşın yorgunluğu ve felâketleri herkesi bıktırmış,herkes canlı, çalışkan bir padişaha –bir baba, bir mehdî' (*), Mesih (**) bekler gibi– gözlerini dikmişti. O, hainliğini ilân edinceye kadar herkesin kalbinden ve dilinden tek bir ses, tek bir dilek yükseldi: PADİŞAHLIĞIN ETRAFINDA TOPLANMAK! Evet, hepimiz, istisnasız böyle söylüyor ve böyle istiyorduk!

Padişah kendi etrafında toplanmak isteyenleri yabancı çizmelere çiğnetmek için memleketin en bozuk, en çürük topluluklarıyle birleşti. Hafiyelikten haydutluğa kadar her davranış, padişahla yakınlarının gözün-

(*) Mehdî: Kıyamete yakın çıkacağı söylenen adam.
(**) Mesih: İsa Peygamberin lâkabı.

de mubahtı. Elverir ki Türk'ün başı bir vuruşta kesilecek bir hale gelsin!

Vahdeddin, Türklerin padişahı ve İslâmların halifesi değil, Hürriyet ve İtilâf Kulübünün Beşiktaş şubesinde gece gündüz çalışan âdi bir ferdiydi.

Babasını, isteyerek ve kasıtla öldürdüğü için adlî mahkemelerce idama mahkûm edilmiş bir Ermeni'nin cezasını tasdikte tereddüt eden bu şefkatli hükümdar, askerı mahkemelerle,bâzen Kuvâ–yı İnzibatiye, bâzen Hilâfet Ordusu namlarını verdiği Yunan öncülerine kimleri ve kimleri katlettirmedi! Cellâtlarına öldürtemediklerini askerî mahkemelerine gıyaben mahkûm ettirmekle soysuzlaşmış sinirlerindeki zulüm şehvetini ve kan iştahını yatıştırmağa çalışıyordu.

Kimsesiz Türk'ü ve İslâmı kurtarmağa and içtiği ve çalıştığı için Mustafa Kemal Paşa, kendi tarihî adına Gazi unvanını ancak Vahddedin'in çıkarttırdığı idam hükmünden ve bu hükmü tasdik eden emrinden sonra kabul etmekle şan ve şerefini yükseltmişti.

Benim bu bildiklerimi isterim ki bütün İslâm âlemi bilsin! Kuzey kutbunun buzlu bölgelerinden, Afrika'nın kaynar çöllerine kadar, her Müslüman yurdunun ocakları başında Vahdeddin'in adını ve hikâyelerini lânetlerle ansınlar! İslâm âleminin ana okullarının ilk sınıflarından üniversitelerin son dershanelerine kadar her okulda, her medresede, her kışlada, her fabrika ve dükkânda, yaratıkların en bayağısı olan Vahdeddin'in resmi gösterilip tarihi anlatılsın.

20 Kasım 1922

EN–NÂSIR Lİ–DİNİLLÂH

Bir açıklama: Ben bu tarih musahabesini yazdığım zaman belli zamanlarda çıkan gazete ve dergilerin yazıları içerden ve dışardan türlü kontrollerle sınırlandırılmıştı. Tam olarak neşredilebilmesini sağlamak için sözlerimin bir kısmını hayalî bir Arap tarih yazarının üstüne atmak mecburiyetinde kaldım. Tarih bu hareketimi mazeret olarak kabul etsin ve bağışlasın. Benim El–Nasıreddin–al–Allah'la hiç bir alıp vereceğim yoktu. Vahdeddin mevcut ve başa musallat iken tarihin mezarlarından şahıslar aramağa ve yalan söylemeğe ancak o çaresizlikle giriştim.

Süleyman NAZİF

Zavallı Haccac'ın adı çıkmış. İslâm tarihinde bazı zalimler vardır ki Haccac onların yanında en çok hürmet göreni, en âdili, en saygıdeğeri sayılır.

Haccac, hizmetkârı olduğu devletin ve iyiliğini gördüğü hanedanın şanını yaymak ve iyiliğini sağlamaktan başka bir gaye gütmedi. İslâmın şükran bayrağını Asyanin göbeğine diken orduyu hazırlayıp düşman üzerine gönderen ve hattâ bâzen ta Irak'tan onlara doğru yolu gösteren ve idare eden Haccac'dı. Bu büyük adama yüklenen hadiselerin çoğu yalandır. Emevıleri devirmek isteyenler, Emevilerin en sağlam ve canlı kalesi olan Haccac'a hücum ederlerdi. O hücumlar, mübalağalı iftiralar şeklinde bugüne kadar devam ediyor.

Fakat ben İslâm tarihinde pek az eşi bulunan öyle bir isim tanıyorum ki Haccac'ın zavallı adından daha çok kin ve nefret uyandırmağa lâyıktır ve bu adam otuzdördüncü Abbası halıfesi "Ahmet bin el–Müstazi" dir.

Bilindiği üzere dokuzuncu halife Harun bin Mutasım

tahta çıktıktan sonra "Elvâsıkı Billâh" lâkabını seçmişti. Kendinden sonra gelenler, halifelik nöbeti kendilerine gelince, sonları, "Allah" sözü ile süslü birer lâkap seçer. Bunları kendi adlarının başına geçirirlerdi. Ahmed bin el–Mustazi de halife olunca şatafatlı "En–Nâsır li–Dinillâh" sözüyle adını süsledi.

İslâm dinine hizmet edeceğine söz veren Ahmed bin Müstazi, tam kırkyedi seneyi dolduran hâkimiyet devrinde o dine ne kadar hizmet etti? Bunu tarihten sormadan, benim bu adla lâkabını nasıl öğrenmiş olduğumu söyleyeyim.

Galiba "Evrak–ı Perişan" daki "Emir Nevruz"un hal tercümesinde veya "Celâleddin Harzemşah"ın önsözünde, kısacası, Namık Kemal merhumun bir eserinde,Cengiz belâsınıİslâm ülkelerine musallat edenin Abbası halifesi En–Nâsır li–Dinillâh olduğunu okumuştum. O zaman daha çocuk sayılabilecek bir yaştaydım. İnsanları hiç tanımayan aklım, tarih yazarının bu görüşüne hayretlerle güvenmek, daha doğrusu, güvenmemek istemişti. Sultan Mehmed Harzemşah'a, ister bin garazı olsun, bir Abbası halifesi kâfirleri davet ederek İslâm dünyasını onların ordularına baştan başa harap ettiremezdi. Hususiyle o halife tahta çıktığı gün "En–Nâsır li–Dinillâh" (*) lâkabını almış ve Allah'ın dinine yardım edeceğine yalnız dille değil, adıyle de, bütün varlığıyle de söz vermiş, yemin etmişti.

Zavallı İslâm Asya'sı, Mehmed Harzemşah'la oğlu Celâleddin'in cenazeleri üzerine, binbir İslâm ülkesinin döküntüleriyle beraber yıkıldı. O kadar ki Ahmed bin Müstazi'nin taht ve tacı da kendi ölümünden az sonra, Cengiz'in son saldırışlarına hedef olmağa hazırlanıyordu.

En–Nâsır li–Dinillah Sultan Mehmed Hazret-

(*)Lugat manası: Allahın dinine yardım eden.

şah'ın bazı hareketlerinden şüphelenmişti. Anlaşmaya veya başka meşru vasıtalara başvurarak korktuğu şeyin meydana gelmesine engel olabilirdi. Böyle davranmadı. Onun yaradılışında bir pire için bin yorgan yakacak bir yırtıcılık vardı. Huşusî düşmanından intikam almak isterken şarkın onbin senelik, İslâmın altı asırlık bir medeniyetini vahşi bir orduya çiğnettirmek suretiyle alt üst ettirdi. Ahmed bin Müstazi, yeryüzündeki işlerinin hesabını Allah'ına vermek için bu dünyadan çekildikten otuzdört sene sonra Şeyh Sâdi:

Beytiyle başlayan o meşhur, ağlayan ve ağlatan mersiyesini yazıyordu.

En–Nâsır li–Dinillâh, yalnız doğudan İslâm dünyasına belâyı çekmekle yetinmedi; İslâm Asya'sının batı sınırlarını, yine batıdan ve uzun senelerden beri akıp gelmekte olan mutaassıp istilâ seline karşı görülmemiş bir azim ve deha ile müdafaa eden Selâhaddin Eyyûbi'ye de amansız bir muarrız kesilmişti. Bu İslâm mücahidi, o İslâm halifesinin elinden neler ve neler çekmedi! Sanki Roma ile Bağdad aynı maksatla birleşmiş, Selâhaddin Eyyûbi ile ordusunu yok etmeğe çalışıyorlardı.

Kütüphanemdeki, yazma nüshasının sureti hicrî 740 (M. 1339)'da çıkarılmış olan eski bir Arap tarihinden şu satırları olduğu gibi tercüme ediyorum:

"... Halife En–Nâsır li–Dinillâh, ilmin ve şeriatın gereklerine göre iş görmeyen, davranışları riyakârca, halkı aldatıcı siyaset güden bir halife idi. Ne Yaradan'a itaatli, ne halka şefkatli idi. İsterdi ki İslâm dünyasında

(*) Müminlerin sultanı Müstasam Billâh'ın ülkesinin yok olması sebebiyle gök yeryüzü kan ağlarsa yakışır.

kendisinden başka bir kuvvet sahibi kalmasın. Müslüman olmayanların hüküm sürmesi ona, İslâmların kanunî hâkimiyetinden daha az kötü, hattâ hayırlı gelirdi. Muhammed'in ümmeti bin türlü âfetlerin ve felâketlerin ateşiyle yanarken o, zamanını sarayının bahçelerinde kadınlarla ve neşe ile geçirirdi.

"Hayatının sonlarında kendisinden elli yaş küçük bir güzel hatunla evlenmişti. Şahsî güvenliğini, dış memleketlerde fitne ve kargaşa çıkararak, ülke içinde ise korku salarak devam ettirmek istiyordu. Zekâsı ve şeytanlığı bu maksadına varmağa bir aralık yetti. Nemrut Mustafa lâkaplı bir adamı vardı ki istediğini buna hapsettirir, zindana attırır, astırıp kestirirdi. (*)

Ahmed bin Elmustazi'nin İslâm tarihinde ara sıra görülmekte olan benzerlerinden farkı âlim ve şair olmasındadır. Fakat bu vasıfları onun için mazeret değil,kınamak için şiddetli sebeplerdir.

Kanaatimizce ne "Roma'nın tek bir başı olsaydı da bir vuruşta kesseydim!" diyen Roma İmparatoru Kaligula, ne Roma'yı yakıp karşısında saz çalan "Neron", hiç bir çılgın hükümdar, "En–Nâsır li–Dinillâh" lâkabıyle yaptıklarının şekil ve aslını değiştirmeye çalışan bu zavallı kadar nefrete lâyık değildir.Çünkü ne Kaligula, ne Neron Roma'nın düşmanlarıyla anlaşmışlardı.

Tarihin anlattığına göre: Vatanına, düşmanıyle münasebet kurarak hainlik eden eski bir Ispartalıyı vatandaşlar idam etmek isterken suçlu, canını kurtarmak için bir mabede sığınmış. Mabet içinde kan dökmek dinlerince haramı olduğundan, kapısını taşla örterek, sığınan adamı açlıkla öldürmek isterler. İlk taşı getiren, günahkârın kendi annesiymiş. Taşı yerine yerleştirirken, "Getirdiğim bu taş, doğurduğum canavar-

(*) Zübdetü's–süluk fi seyrü'l–hulefa ve'l–mülûk. Müellifi Ebu Hasan Eltaylasanî. Sayfa 476

dan daha hayırlıdır!" demiş.

İşte "En–Nâsır li–Dinillâh"la benzerlerini doğuran dölyatağının temiz olmayışını giderecek bir söz.

NİŞANTAŞ, 15 Eylül 1922

BÜYÜK ÜSTADIM ŞAİR–I ÂZAM ABDÜLHAK HAMİD'E

Şu birkaç satırın üstüne ebedî adını koymama lütfen müsaade et. Endülüs'teki İslâmın macerasını hiç bir şâir senin kadar samimî ve güçlü bir ifadeyle terennüm edememiş ve belirtememiştir. Tarık'ı, "İbn–i Musa"yı, "Nazife"yi, "Abdullahü's–sagîr"i Allah, sanki o mübarek kıtanın kayboluşunun mükâfatı olarak, senin kaleminle İslâm edebiyatına hediye etti. Muhammed'in şükran bayrağının orada sekiz yüzyıl dikilmiş olan gölgesini senin dehanın gölgesi manen devam ettirmiştir. Ve bu ilâhî gölgeyi artık hiç bir kudret ve kuvvet oradan kaldıramaz. Endülüs tarihî, bugün kendi şanlı vakalarından daha çok senin eserlerinde yaşıyor üstad.

Bilirim, gerek hakikî, gerek hayalî menkabelerini tasvir ettiğin bütün şahıslara büyük bir şefkatin vardır.Abdullahü's–sagîr hakkındaki sözlerimden, belki, merhametli kalbin kırılır. Ne yapayım!... Senin bence bu dünyada her şeyden daha çok sevilen ve sayılan hatırın için tarihi gizler, hattâ bozabilirdim. Fakat memleketini hem ihmali, hem de kötülük etme isteği ile düşmanlarına çiğnetmek istemiş ve çiğnetmiş olan bir alçak, eminim ki, herkesten fazla Abdülhak Hâmid'in hakir gördüğü ve lânetlediği kimsedir.

Dâhiliğinin kulu
Süleyman Nazif

AĞLA UTANMAZ, AĞLA!

Endülüs tarihinde İslâm tarihinin biri gülen, diğeri ağlayan iki zıt insanı vardır. O kıtaya ilk, kılıcı elinde, giren Tarık bin Ziyat'la, son, kuyruğu omuzunda, çıkan Abdullahü's–sagîr bu insanları pek açık şekilde canlandırırlar.

Biz burada o tarihi ne genişleteceğiz, ne kısaltacağız. Yalnız bir vakasını tekrar etmek emelimizdir. Endülüs kıtası İslâmın hâkimiyet devrinde pek güzel günler gördü. Ezan–ı Muhammediyi dinleyen ufuklarından bayındırlık ve medeniyet taşıyordu. Gerek önceki, gerek sonraki devirlerin hiç biri İslâm devrindeki huzuru ve refahı göremedi. Sekiz asırlık bir ayrılıktan sonra geri dönen İspanyol idaresi, aldığı ülkelerle bir aralık cihangir olmak istidadını gösterdiği halde bile Endülüsü Emevîler kadar bayındır hale getirememiş, süsleyememişti.

Puatiye muharebesinde Abdurrahmanü'l Gaafikî'nin "Şarl Martel"e yenilmesi üzerine İslâmın zafer bayrağı, Avrupa'nın güney batısında, İspanya'dan öteye geçemedi. Dışarıda fetihler yerine, içeride gazalar, yani ilimleri yaymak suretiyle cahilliğin ortadan kaldırılması lüzumlu sayılıyordu. Avrupa'yı aydınlatmakta olan bugünkü medeniyetin ilk parıltıları Endülüs ufuklarından süzülüp girdi. Bilinen bölünme ve dağılmalarla, içerde anlaşmazlıklar ve ayaklanmalar olmasaydı, belki hâlâ orada kuvvetli bir İslâm devleti hüküm sürecekti.

Endülüs'te hükumet aileden aileye ve elden ele geçe geçe sonunda "Beni Ahmer"in hâkimiyeti altına girdi. Bu ailenin son hükümdarı olan Ebu Abdullahü's–sagîr, yaratılışının kötülüğü ve âdiliği bakımından, eşi–yok denilecek kadar– pek seyrek görülmüş bir mahlûktur. Geçen gün yine bu sütunlarda halini birazcık açıklamış olduğumuz Abbasî halifesi el–Nâsırıddinallah, Ebu Abdullahü's–sagır'in yanında utanmanın ve faziletin

tunçlaşmış şekli gibi kalır.

Ziya Paşa'nın Endülüs Tarihi ile, Zihni Efendi'nin Meşâhirü'n–nisâ'sından olduğu gibi nakledeceğim bir kaç satır o devri ve o şahsı, benim yazacağım bin sayfadan fazla açıklayacak ve gösterecektir.

Ziya Paşa, endülüs Tarihi'nin ahval–i Gırnata ve ebu Abdullahü's–sagîr başlıklı bahsinde diyor ki:

"Bu sırada halkı yerinde kalan yalnız Gırnata idi.Daha önce meydana gelen hâdislerde hücum eden Hıristiyan askerlerin önünden kaçan sayısız İslâm halkı Gırnata'da birikmiş, bütün evler, hanlar ve dükkânlar dolduktan başka çocukları ve eşleriyle sokaklarda yoksul ve başıboş yatıp kalkar bir nice bin nüfus dahi bulunduğundan ve Beyza şehri ve kaybedilen Elzağl'in idaresinde bulunan vilâyet ve eyaletlerin düşman eline düştüğü haberleri aralıksız gelip, bundan sonra denizler gibi taşan Hıristiyan askerlerin yolunu kapatacak bir yer kalmamış ve tehlike kapıya gelmiş olduğundan, herkesi korku kaplamıştı. Öteden beri halk, Es–sagîr'den hoşnut değil iken bu hâdiseler üzerine bütün bütün kendisinden yüz çevirip, Elhamra Sarayı'nın etrafında açıkca sövüp saymaya cesaret ile, "din ve imanını, taht ve saltanatını kâfirlere sattı, Allah belâsını versin, lânet olsun" sözlerini kendisine kadar duyurmakta idiler." (*)

Zihni Efendi merhum, Meşâhirü'n–nisâ adlı meşhur eserinde "Ayşe ümmü ebi Abdullah" başlığıyle şu satırları yazıyor:

Endülüs'te İslâm hükümdarlarının sonuncusu olan "Ebu Abdullahü's–sagır"in annesi olup, oğlu "Ebu Abdullah" Gırnata şehrini kâfirlere teslim ederek ha-

(*) "ENDÜLÜS TARİHİ" müellifi Ziya Paşa, birinci basım, cilt: 2, Sayfa 351

nedan ve yakınlarıyle çekip gitmekteyken, hâlâ İspanyollar arasında "Arabın ah ettiği yer" diye şöhretli olan yerden son defa olarak Gırnata'ya bakarak "Allahüekber" diye yürek yakıcı bir ah çekip gözlerinden hasret ve pişmanlık yaşı fışkırdığı sırada, annesinin ona sitem olarak söylemiş olduğu nutuk vatanseverliğinin, aklının ve izanının ispatı olduğundan, adı geçen sözlerin bâzı Türkçe kitaplarda yazılmış bir tercümesi, aslına uygun olduğu tasdik olunmayarak, buraya yazılmıştır:

NUTKUN SURETİ

"Saygıdeğer Arap soyuna lâyık olmadığın halde benim vasıtamla o soya katılan alçak!... Sana oğlum demeğe utanıyorum. Senin gibi hayırsız, nâmert evlât yerine keşke taş doğursaydım. Ağla utanmaz, ağla! Erkek gibi koruyamadığın vatanın için karı gibi ağla!... Acaba Muhammed'in şükran sancağı altına fedakârca toplanan kahramanlara yardım edemez miydin? Aralarında olsun bulunamaz mıydın? Birkaç defalar atalarının azatlısı olan din düşmanlarına galip gelemesen de, vatanını, musallat olan ellerinden olsun kurtaramaz mıydın? Lâkin sen dünyanın süsü ile aldatılmış olduğundan sarayları vatana üstün tutar, gece gündüz cariyeler, bahçeler ile eğlenir, ağaçların meyvalara akseden gölgelerini seyretmekten lezzet duyardın. Nefsinin bir dakikalık şehveti uğruna bunca şeref ve şöhreti ayaklar altına aldın. Bir defa da geleceği düşünmedin. Millî şan ve şereften mahrum evlât! Büyük atalarının sana emanet ettiği Muhammed'in mübarek kılıcını ne yaptın? Gırnata'yı, Elhamra, Elbeyza saraylarını kime teslim ettin? Saldırışları ve heybetleriyle düşmanlarını daima titreten ve perişan eden yiğitleri hangi düşman karşısında tedbirlice kullandın? "Küheylan atlar ne oldu?"

derlerse ne cevap vereceksin? Zafer ayetleri yazılı yüzlerine ahrette, ceza gününde nasıl bakacaksın?

"Bıraktığınız kılıcı, emrime itaat etmeyen esirleri kesmekte kullandım. Gırnata, Elhamra, Elbeyza'nın yalnız bahçelerini, çimenliğini sever ve onların içinde gönül rahatıyle eğleniyordum. Vatanın korunmasına, geleceği sağlamağa hiç ehemmiyet vermezdim. Ordunuzu kendi zevklerimi sağlamak için düşmanların elinde kurban ettim. Sizin gazada binip hücum ettiğiniz Arap atlarını etraftan cariye getirmekte kullandım" diye mi cevap vereceksin?

Vakit var iken şu geniş sahralara, Arap kanıyle karışık akan çaylara, güzel çayırlara bir defa daha bak. Muhammed'in torunlarının karargâhı olan Elhamra, Gırnata'nın yangın alevleri içinde alçaklığının işareti olarak kül olacak. Arap eşrafını barındırmakla şeref duyan Gırnata, senin elinde harap olup din düşmanlarına başkent olduğu için ceza gününde seni ayıplayarak anacak.

Kaç korkak, kaç!... Artık Arap padişahının vatanında hükmü kalmadı. Bil ki bundan sonra Afrika çöllerinde hayvan gibi yaşayacaksın. Git arta kalan hayatını alçakca geçir. Gafil olma ki yalnız bu rezaletle kurtulamayacaksın. Dünyada değil, sessizlik ve huzur âlemi olan mezarda bile, "anadan doğma şeref ve asaletini ayak altına alan, ümmetin zavallı insanlarını zulümle katleden, Endülüs'te İslâm Devleti'nin yıkılmasına sebep olan, Gırnata'yı eliyle düşmana teslim eden alçak "Ebu Abdullahü's–sagir"in ölüsü bu toprak altındadır." sözlerini çürüyüp de toprağı kirleten en küçük parçaların işitecektir.(*)

Oh! Abdullahü's–sagîr! Ruhunun dörtyüz bu kadar

(*) Meşahirü'n—nisâ, yazarı Mehmed Zihni, Cilt 2, Sayfa 14—15

yıldan beri gömüldüğü ve inlediği karanlık içinde bu sözler senin teslellin ve övüncün olsun. Çünkü arkanda diyar diyar sürüklediğin şehvet ordusuna böyle bir kadın da katılmış. Ve bu kadın senin annendir. Ne yazk tarihin o bedbaht kişilerine ki, böyle bir lânet tesellisi verecek anneleri de bulunmaya!

Nişantaşı, 23 Eylül 1922

Peygamberin kadınlar dairesinden yükslen "Vah Muhammed!.." feryatları ve ağlayışları arasında Peygamberin sadık dostu Hazret–i Ebubekir, fahrülbeşerin (*) mübarek yüzünü açtı. Bir hayranlık iniltisiyle, "OH! ÖLÜMÜN DE HAYATIN GİBİ GÜZEL" diyerek o mübarek yüzü öptü.

Öptü ve ağladı.

Yeryüzü, gördüğü ve göreceği matemlerin en büyüğüne o dakikada girmişti.

Hazret–i Ömer, bu büyük kederin doğurduğu hiddet buhranı içinde kendini kaybetmiş, elinde yalın kılıç,etrafındakilere –Muhammed'in öldüğünü kim ağzına alırsa bu kılıçla boynunu vururum– diyor.

Hazret–i Osman susmuş ve kederli; Hazret–i Ali olduğu yerde donup kalmıştı.

Ashâbın (**) hepsi ağlıyor ve inliyordu.

Bu matem kalabalığı arasında Ebubekir, Allah'ın buyruğuna boyun eğmiş bir hayal gibi Hazret–i Muhammed'in odasından mübarek mescide geldi. Gözlerinin yaşı, dudaklarındaki son ilâhî öpücüğü hâlâ ıslatıyordu. –EY CEMAAT, MUHAMMED'E TAPIYORSANIZ MUHAMMED ÖLDÜ, ALLAH'A TAPIYORSANIZ ALLAH DAİMÎDİR, ÖLMEZ– dedi.

Bu uyarıcı ve doğru yolu gösterici sözden sonra minberdeki özlü ve güzel hutbe, Hazret–i Ömer'le beraber, bütün ashabın uyanmsına kâfi geldi. Evet, Muhammed ölmüş, Allah bakîdir.

Pek sevgili ve pek büyük ölünün gökten inen eserini kendisinden önce düşündüler. İslâmı bir ayrılma ve dağılmadan korumak için hemn bir halife seçmek gere-

(*) FAHRÜLBEŞER: İnsanlığın övündüğü Hazret–i Muhammed.
(**) ASHAB: Hazret–i Muhammed'in meclislerinde ve konuşmalarında bulunanlar.

kiyordu. O ölmez ölüyü son uykusunu uyuyacağı yere emanet etmeden buna girişerek, sonu tehlikeli bir ayrılık meydana gelmemesini sağladılar. Hazret–i Abbas'la Hazret–i Ali, Peygamber ailesinin en yakınıydiler. Fakat Hazret–i Ebubekir halifeliğe en lâyık ve en uygun görüldü. Zaten Hazret–i Peygamber de onu münasip gördüğünü işaret buyurmuş, hasta iken onun imamlığını emrederek, arkasında kendisi de namaz kılmıştı.

Bunda İslâmın pek güzel ve ibret verici bir cilvesi vardır. Herşeyi apaçık belirten dinin, akıl ve hikmet sahibi kurucusu, kendi halifesini hayatta iken tayin edebilirdi, etmedi. İstedi ki ümmeti, kendi alın yazısını düzenleyecek kimseyi kendisi seçsin. Ebubekir'in imamlığını işaret etmesi ve ona uyması yalnız bir oy, bir arzu idi. Böyle olmasaydı, Hazret–i Ali gibi ashâbın bazı büyükleri Ebubekir'in halifeliğini kabul etmekte bir müddet gecikmezdi. Peygamber, kendi tayin hakkını, ümmetinin seçme salâhiyetine feda etti. Yerine geçecek olan, ümmetin değerli kişilerinin, yalnız ümmetin iradesiyle idare makamına gelebilmesini ve bu halin Allah'ın istediği zamana kadar devam etmesini, hürriyeti sevenlerin başbuğu efendimiz arzu buyurmuş ve bu arzuyu davranışıyle göstererek gelecek nesillerin evlâlarını aydınlatmış, onlara doğru yolu göstermiştir.

Hazret–i Muhammed'in vekilliği demek olan halifelik, insanları hükmü altına almak, zorbalık veya tesadüf gibi insanlara musallat olan yollarla değil, İslâmın iradesinin, yalnız İslâmın iradesinin tesiri altında devam edip gidcekti. Fakat "Ebu Süfyan"la Hintli bir kadının çocuğu olan Muaviye'nin, halifeliği Ali'den zorla alması, sonra da oğlu Yezid'i tahta varis yapması bu mukaddes müesseseyi babadan oğula geçen bir hükümdarlık haline getirdi. Mısır firavunları ve eski İran hükümdarları gibi puta tapanların tarihlerinde geçerli olan uğursuz saltanat şekli İslâm halifeliğinin te-

mizliğini ve berraklığını yediyüz yıldan beri bozuyor.

Kendi dini inancımdan ve şahsî kanaatimden burada bir parçacık söz etmeme müsaade buyurulsun.

Ben Müslüman ve Sünnî mezhebinden bir ailedenim. Bu aile içinde doğup büyüdüm. Çocukken muhitimdekilerin Müslüm olduğunu görerek onları taklit ettiğim için Müslümandım. Şimdi imanım —Allah'ın yardımına ve lûtfüne şükrederim ki —araştırarak ve bilerek sağlamlaşmıştır. Bununla beraber ne mutaassıp Sünnîler gibi Muaviye'ye itiraz hakkım olamayacağını kabul ederim, ne Şiîler gibi ashâba kin ve garazım vardır. Emevîlerin kurmuş oldukları hanedanın İslâma olan hizmetini daima teşekkürle hatırlarım. İçlerinde Yezid ve Velid gibi, zevk ve eğlenceye düşkünleri bulunmakla beraber, Emevîler bu dinin yayılmasına ve yükselmesine pek çok çalıştılar. Muaviye'den şikâyetimin sebebi başkadır.

Halifeliğin eski ve kuvvetli şeklini değiştirmekle, anasının kana susamışlığından ve oğlunun Kerbelâ cinayetinden daha büyük, yani uğursuzluğu ve zararı daha devamlı, akla uygun olmayan bir yol tuttu. İslâm ruhunun daima taze, daima diri iradesi ve isteğiyle, yüzyılların değişmelerine ve ilerlemelerine uyabilecek şekilde idareolunmağa istidatlı bir kuvveti, bozulmuş nesillerin keyif ve heveslerinin emri altına girmekten artık hiç bir şey kurtaramazdı ve nasıl ki kurtaramadı. "NE YAPALIM! ALLAH İSTEDİ. ALLAH BÖYLE İSTİYOR! gibi tevekkülden çok tembellik taşıyan konuşmalarda bulunanlar, İslâmın ruhunu ve tarihini bilmeyenlerdir. Peygamberin istemediğini Allah da istemez. Allah böyle istemiş olsaydı Peygamber, vekilini kendi tayin ederdi. "Muhammed ileri gelenlerinizden kimsenin babası değil, Fakat Allah'ın resulü ve Peygamberlerin sonuncusudur." mübarek âyeti hürriyetin sembolüdür.

İslâm yeryüzünde gökten kuvvet alan bir topluluktur. Kavim ve kabile, ırk ve aile farkı tanımaz. İslâmda rahiplik olmadığı gibi, değişmez sınıf farkları ve içtimaî tabakalar yoktur. Kur'an—ı Kerim yalnız bilenlerle bilmeyenleri ayırır. Ve yalnız âlimlerle cahiller arasında eşitsizlik kurmuştur.

Hindistan'da bir kısım puta tapan halk vardır ki adına "parya" derler. Paryalar her türlü içtimaî haklardan mahrumdur. Dağlarda hayvanlarla birlikte ve hayvanlar gibi yaşarlar. Bu kısmın üstündeki sınıflardan olanlar da ne daha yukarı bir sınıfa çıkmağa hak kazanmıştır, ne de aşağıya inmeğe muktedirdirler.Muaviye Muhammed' in halifeliğini bilinen şekle koymakla, hür ve müsavatçı İslâma puta tapan Hindistan'daki içtimaî sınıflar "kast sistemi" gibi sonradan türeyen bir kötülüğü getirmş oldu. Fakat yalnız bir farkla: Hindistan'daki paryaların üstünde bulunanlar arasında bir takım farklı dereceler vardır. Muaviye ise kendi ailesinin dışında kalanları en açık İslâm hukukunca parya basamağına düşürdü.

Ah Ebu Süfyan'ın oğlu!

Nişantaş, 28 Eylül 1922

İSLAM ÂLEMİ NE DER?

Muhammed'in halifeliğinin manevî kutsılığine inanan ve saygı duyanlardanım. Burada onun maddî kuvvetini bahis konusu edeceğim.

Hazret–i Muhammed'in "halifelik benden sonra otuz senedir" buyurmuş olduklarını, bunun doğru bir hadis olduğunu söylerler. Fahr–i kâinat efendimizin, tarihî hâdiseleri meydana gelmeden önce haber vermiş olduğu bu sözle de kuvvet kazanmaktadır. Dört Halife Devrinden sonra Muaviye halifeliği saltanata çevirdi. O günden beri bu mukaddes müessese kurulduğu zamandaki şeklinden çıkmış, peygamberin mübârek döşeği üzerinde adaletle iş gören büyüklerin yerini, Bizans imparatorlarıyla Acem şahlarının saltanat tahtları üstünden istibdatla idare eden zalimler almıştır. Ömer bin Abdülaziz hazretlerini, dört halife arasına katan İslâm tarih yazarlarıyle birlikte diğer Emevî halifelerinden ayırır ve temiz tanırım.) Peygamberimiz yalnız kanun koyan akıl ve hikmet sahibi değil, dünya işlerinde de buyruğunuyürüten bir insandı. Öldükleri sırada şeriat esasları tertiplenip toplanmamış, hattâ Kur'ân bile derlenmemişti. Bunun için halifelerinin bütün din ve dünya meselelerini yürütecek, âyetlerden ve hâdiselerden hükümler çıkarabilen,buyruklarını yürüten kimseler olmaları zaruri idi. Halifelik sırası Hazret–i Ali'ye geldiği zaman yazılmış bir Kur'ân ile, istisnası olmayan umumî kaideler haline gelmiş, cemiyete tatbik edilebilecek sağlam şerî hükümler meydana getirilmişti. Halifelere "en büyük müctehit" (*) denilmesi, imamlarla bilginlerin, zamanla cemiyette meydana gelen değişmelere göre, şeriat esaslarına uygun

(*)Müctehit: Ayetlerden ve hadislerden hükümler çıkaran âlim.

olarak ve anlaşarak verdikleri hükümlere resmî bir şekil verebilecek ve tatbik ettirecek bir makam olduğu içindi. Yoksa hiç bir halife, "en büyük müctehidim" diyerek keyfine ve kendi görüşüne göre bir karar almağa hiç bir zaman izinli sayılmamıştır.

Hazret–i Ömer, ilk halifelik hutbesini söylediği zaman,

"Ey ashâb doğru yolda gidersem beni takip, gitmediğim takdirde yanlışımı düzeltiniz" demişti. Ashâbın ileri gelenlerinden Amr bin Madikerb, halifenin hemen orada sözünü keserek, "Senin yanlışlarını sözle değil, kılıçlarımızla düzeltiriz ya Ömer" dedi. Cesareti ve sertliği bazen cenab–ı peygamberi bile temkinli olmaya mecbur etmiş olan Hazret–i Ömer'in Amr bin Madikerb'in bu sözünden öfkelenmek şöyle dursun, hemen teşekkür maksadıyle ellerini ve başını göğe doğru kaldırarak,

"Sana hamd olsun ya Rabbi, Ömer'in yanlışını kılıçla düzeltecek yiğitler, Muhammed'in ashabı arasında vardır" sözünü Allah'ın katına yükseltmiş olduğunu tarih söylüyor.

II. Muaviye irsiyet yoluyla halifelik makamına getirildiği zaman minbere çıkarak baba ve dedesinin işlerini açıklayarak kınadıktan sonra, "BEN BU İKİ ADAMA ÜÇÜNCÜ OLAMAM"dedi ve taç ve tahtı terk etti. II. Muaviye hazretlerinin bu feragati, hakikatte, halifeliğin saltanattan ve dünya işlerine karışmaktan istifasıdır. Zaten cenab–ı peygamber de halifeliğin kendilerinden snra otuz yıl olacağını söylemişlerdi.

Halifeliğin, manevî kutsiliği dışında maddî bir kuvveti, bir yaptırma gücü bulunsaydı, Hazret–i Ali zamanından beri halifeler birçok direnmelerle ve zorluklarla karşılaşmazlardı. Emevihalifeleri, taa Muaviye'den Mervan'a kadar, birçok siteme, kınamaya uğradılar,hattâ kâfirlikle suçlandırıldılar. Abbasîlerin kılıçları kes-

kin iken kazanmış oldukları halifelik makamı, itaat olunan muhterem bir kattı. Zayıflayınca küçümsendiler ve hakir oldular. Hülagû eliyle büsbütün devrilen, Abbasî tahtının altında ezilen Mustasım Billâh'ın çocukları ve torunları, üzerlerinde "halife" unvanı olduğu halde, Kahire sokaklarında kapı kapı dilenirlerdi.

Abbasî saltanatının yıkılış tarihi olan 1258 (H. 656) senesinden, halifeliğin Osmanlı sultanlarına geçmesi zamanı olan 1517 (926) tarihine kadar, tam 259 yıl İslâm halifeliği –Mısır ve Bağdad'ta halife olanlar hükümdar olmadıklarından– saltanatsız ve manevî bir fakirlik içinde terk edilmiş gibi kalmıştır. Pek çok mühim hadiselerin meydana geldiği bir devir olan bu ikiyüzellidokuz seneyi İslâm tarihinden çıkaracak mıyız? Hususiyle, İstanbul'un fethi gibi İslâmlığın pek büyük hâdiseleri, İslâm halifeliğinin bu uzun perişanlık devrindedir.

İslâm halifeliği Türklere bir uğur, bir mübarek şeref ünvanı gibi geldi. Halbuki bu güne kadar millî hamleye hiç bir kuvvet ilâve edememiştir. I. Selim'in Muhammed'in halifeliğini İslâmın birleşmesi için bir vasıta olarak kabul etmek niyetinde bulunduğu düşünülse ve kabul edilse bile, oğlundan, son kötü bahtlı torununa kadar, kendisinden sonra gelen halifelerin hiçbirinin bu gayeye hizmet etmemiş olduğunu yine bizim tarihimiz gösteriyor. İslâm birliği şöyle dursun, III. Ahmed, I. Mahmud gibi, Osmanlı padişahlarından iki halife, Rus Çarı Petro ile anlaşarak, İran'ı bölüşmeye kalkışmışlar, ve bu yüzden Allah'ın öfkesini Nadir Şah şeklinde kendi üzerlerine, yani memleketlerine çekmişlerdir.

Dört halife ile Ömer bin Abdülaziz'den başka, Emevî, Abbasî, Osmanlı, hiç bir halife kendi makamının ve vazifesinin kutsiliğini ve ehemmiyetini takdir edemedi. Bunlar kuvvetlerini –sandıkları ve iddia ettikleri gibi–

gökten değil, milletlerinden ve milletlerinin de kalbinden değil, cahilliğinden ve âcizliğinden alıyorlardı.

Türk, zaten dünya işlerinin türlü türlü yükü altında kalan omuzlarına "halifelik" ünvanını almak suretiyle o mübarek adı yükseltmek istemişti. Bunun her türlü icaplarına, masraflarına, acılarına katlanırken, millî hudutlarımız dışında kalan İslâm bize ne kadar yardım etti?

Hizmetkârlığını,hâkimliğine üstün tuttuğumuz Mekke ve Medine'nin bugünkü halkından gördüğümüz karşılık hatırımızdadır.

İslâmın düşmanlarıyle anlaşarak, onların İslâmın kutsılığini tutuşturan olaylarına "Hilâfet Ordusu"adıyle (*) gönüllü askerleri yardımcı olarak gönderen bir halifeyi, İslâmın en asil kavmi olan Türk, İslâmlığın halifeliğinden düşürürken, halifeliği de, halifelere istibdat aleti olan saltanattan ayırmak istedi. Buna kimsenin birşey demeğe ne hakkı var, ne salâhiyeti!...

Hiddet etmşsin, buyurmuşsun ki mülküm (1) serteser (2),
Oldu isyanı esafille (3) makarrı şûr u şer! (4)
Mükteza–yı feyzidir (5) adl–i ilâhinin (6) bu hal,
Etme hiddet padişahım, zulm eken isyan biçer!..

İslâm âlemi ne der?
Oh!... Bunun cevabını ben vereyim.

(*) Bu "Hilâfet Ordusu", diğer adıyla "Kuva–yı İnzibatiye"toplanırken ben Malta'daydım. Fetvayı çıkartan padişah emri, "Kuva–Yı Miliye" yi, "İsyan eden alçaklar" olarak göstermişti. O vakit yazdığım bir dörtlüğü buraya geçirmek isterim.

(1)Mülk: Bir hükümdarın idaresi altındaki ülkeler.

(2)Serteser: baştanbaşa. — 3. Esafil: Alçaklar. —4.Makarr–ı Şur u Şer: Karışıklıklar ve kötülükler başkenti. — 5.Mukteza–yı feyz: Lûtfünün icabı.— 6. Adl–i İlâhı: Allah'ın adaleti.

Dörtyüz yıl önce Avrupa'nın güney batısında bir İslâmdevleti yıkıldı. Endülüs Devleti. Bu devletin büyük bir tarihi, büyük bir kültürü vardı. Bugün yalnız büyük Türk şairi Abdülhak Hâmid'in eserlerinde yaşayan Endülüs'teki İslâm hayatına İspanya'nın amansız pençesi son yumruğu indirdiği zaman, o belâya, ağlayan gözleriyle şâhit olan şâirlerinden "Ebülbeka Salih", yazdığı uzun bir mersiyed Endülüs ülkesiyle ahalisinin gönüller yakan halini tasvir ettikten sonra demişti ki:

Size... Ey yarışma meydanlarında şâhin gibi uçan asîl atların süvarileri! Ve size, ey tozların karanlığı içinde ateş gibi parlayan parlak kılıçlarla donatılmış Müslüman kahramanları! Ve hususiyle size ey denizin öte tarafında, kendi vatanlarında büyük, şanlı ve göz kamaştırıcı bir hayat geçirmekte olan din kardeşleri. Size, evet, size sesleniyorum.

Endülüs'ten, Endülüs'ün o bedbaht felâketzedelerinden haberiniz var mı? Onların alay alay felâket hikâyeleri dünyanın ufuklarına yayıldı.

Zayıf ve kuvvetsiz kalmış olan o zavalli şehitler, o biçare esirler az mı feryat ettiler? Az mı yalvardılar? İçinizden hiçbirinin sinirleri titremedi; hiç bir damarın kanı kaynamadı.

Kardeş olduğunuz halde, neden bu kadar kayıtsız kaldınız? Niçin böyle yabancı durdunuz? (*)

Ben, Endülüs'ün bahtsız şâiri Ebülbeka Salih'ten fazla ve sayısız İslâm facialarına şâhit oldum. Ey Asya, Afrika kıtalarında... Ey Avusturalya denizinin adalarında yaşayan din kardeşlerim, halimizi uzaklardan seyretmekle, derdimize uzaklardan ağlamakla kalmayınız; geliniz, buraya! Bu darmadğın diyara geliniz. Sizi İzmir rıhtımından Sakarya Nehri'nin doğu sahillerine kadar

(*) Tarih—i edebiyat—ı Arabiye" yazarı, Müderriszade Mehmed Fehmi Bağdadî, Sayfa: 554

kasaba kasaba, köy köy...

7 Kasım 1922

(Bu satırlar yazıldığı gün, Vahdeddin hâlâ baba ve atalarının tahtına musallat ve hâlâ hanedanının üzerine kin ve düşmanlık çekmekte ısrar ediyordu. Şahsını ve ailesini tekdir eden birkaç satırın neşredilmesine o vakitki sansür engel olmuştu. O satırları şimdi yazabilirdim, yazmadım. Makamına yeni oturmuş Abdülmecid hazretleri, şerefsiz selefinin hatâlarını, bilgisi ve vatanseverliğiyle düzelterek, milletinin kalbindeki kırıklığı tamir etmeğe muvaffak olur. Peygamberimin halifesine bu hususta da zafer dilerim.

HİLÂFET VE SALTANAT

Saltanatın kaldırılışını halifeliğin zayıflamasının sebebi zannedenlerin düşünceleri doğru değildir. Hazret–i Osman'ın dünyanın gürültü patırtısının doğurduğu hâdiseler yüzünden şehit olduğu gün, İslâmın birliği bozuldu. Ebubekir, Ömer, Osman hazretleri bütün Müslümanları buyrukları altında tutarlardı. Bunların taşıdıkları "emirülmüminın (İslâmların halifesi) ünvanını kabul etmeyecek bir tek Müslüman yoktu. Muaviye'nin Hazret–i Ali' ye karşı çıkmasıyle başlayan ayrılık, ulu halifeliğin hakimiyetini bozdu. Ve o zamandan şimdiki halife Abdülmecid efendimiz hazretlerinin yüce halifeliklerine kadar bu ayrılık devam edip durdu:

"Saltanat" isminden türemiş bir sıfat olan "Sultan" ünvanını alan Gazneli Mahmud'tur. Ve bu lâkabı Abbası halifelerinden –hatırımda kaldığına göre– Elkadir Billâh, Sebüktekin'in oğluna vermişti. Halifenin bağışladığı bir ünvan elbette halifelikten daha küçüktür. Sultnlar hiç bir yerde pek mukaddes olan peygamberliği temsil etmek şerefini kazanamadılar. "Sultana dua etmek günahların affına sebep olur"* gibi dalkavuk adamlar tarafından hadis diye uydurulan sözlerin peygamberin mübarek ağzından çıkmamış olduğuna İslâmın ruhu ve tarihi şâhittir. İçlerine dinsiz Vahdeddin gibi değersiz adamlar da karışmış olan sultanlara dua etmenin günahların affına sebep olacağını peygamberimiz efendimiz asla söyleyemez. Ben peygamberimi böyle birşeyden uzak tutarım.

I. Selim hazretleri, yüce halifeliğe nâil oldukları zaman, keşke "sultan" ve "han" gibi, "halife" mübarek ünvanından pek çok aşağı derecede olan, lâkaplardan sıyrılmış bulunsalardı. Roma ve İran saltanatlarının ihtişam ve istibdadından doğmuş büyüklük taslayıcı ünvanlara ne dört halife hazretleri tenezzül ettiler, ne de

Emevî ve Abbasî halifeler. Yalnız dokuzuncu Abbasî halifesi Harun bin el–mutasım'ın "el–Vâsık–ı billâh" (Allah'a güvenen) lâkabını, tahta çıktıktan sonra uğur sayarak seçmesi üzerine, kendinden sonraki halıfeler, Allah'ın adıyle sona eren bu Arapça tamlamayı, halife oldukları zaman, yine uğur sayarak, adlarına eklerlerdi.

Han, hakan, padişah, şah, şehinşah, şehriyar, taçdar gibi ünvanlar da mübarek halife ünvanının huzurunda hem küçük kalır, hem de Muhammed'in peygamberliğinden fışkıran kutsiliğin temizliğini ve kuvvetini bozar.

Peygamber'in sade ve temiz hırkası, imparatorların elmaslı, sırmalı ve fakat hepsi kanlı elbiselerinden daha çekici, daha göz kamaştırıcıdır. Bu, göklerden gelen sadelik içinde ben Peygamberimin vekilini ruhumu daha okşayıcı görürüm. O hırka içinde benim imanımın kulağına, Tanrı aşkı ile aklını kaybetmiş Hallac–ı Mansur' un, "cübbemin içinde Allah'tan başka kimse yoktur" diyen, herşeyde Tanrı'nın birliğini gören ve o birliğe tapan sesi gelir.

Büyük dostum, âlim ve faziletli üstadım eski şeyhülislâm Haydarîzâde fahrü'l–İslâm İbrahim Efendi hazretleri, bir zaman müderrisliğiyle şeref verdikleri,"Medresetü'l–Vâizîn" de verdikleri dersleri, altı yıl önce kitap halinde ve "Mezahib–i Turûk–ı İslâmiye Tarihi" (*) adı altında neşrederek herkesin faydalanmasını sağlamışlardı. İmamlık ve halifelik meselesini bütün safhaları, meseleleri ve tarihiyle içine almış olan ilmî bir eserdir.(**) Okununca anlaşılacağı gibi, Muhammed'in

(*) Mezahib–i Turûk–ı İslâmiye Tarihi (İslâm meslekleri ve tarikatları tarihi)

(**) Vahdeddin'in İslâmı tepelemek maksadıyle çıkartmak istediği ve sonra çıkarttırdığı şu bilinen fetvayı vermemekte ısrar ettiği ve mahzurlarını o kahrolmuş halifeye ve sultana sayıp döktüğü için Haydarîzâde İbrahim Efendi hazretleri, şeyhülislâmlıktan başka padişahın gözünden de düşmüştü. Bugün kendinden öncekilerden hiçbirine nasip olmayn şerefli bir yoksulluk ve sıkıntı içinde büyüklüğünü daha da yüceltiyor.

halifeliği binüçyüz yıldan beri Muhammed'in ümmetini bir noktada toplayamamıştır. Bugüne kadar halifeler yalnız sünnîlerden bir kısım İslâmın imamıydı. Şiîler imamlığı bu şekilde kabul etmedikleri gibi,Hambelî ve pek mutaassıp Sünnî olan Vehabîler de tasdik etmemişlerdi. Ben öyle sanıyorum ve hattâ inanıyorum ki halifelik, saltanatın gürültü patırtısındn ayrılmış olsaydı, hiç bir hırs, hiç bir kin, gök kadar yüksek olan o makama yükselme cüretini ve saldırma imkânını bulamazdı. Pek acı tecrübelerden sonra Müslümanlar anladılar ki ırk ve mezhep davaları kendi din ve dünyalarını harap etmekten başka bir şey sağlamıyordu. Muhammed'in bir dakika uyumayan ve daima ümmetine bakan ilâhî ruhu İslâmın işlerini kendisi idare etmek istedi. Mucizeler devrinin kapanmış olduğunu ikibuçuk ay önceye kadar zanneden idrakime, aklıma, mantık ve muhakememe bin lânet olsun! Fuzulî'yi,

Hayret ile parmağın dişler kim etse istimâ
Parmağından verdiğin şiddet günü ensare su (*)

şeklinde hayran eden Muhemmed'in mucizeleri meğer hâlâ çeşitli şekillerle geçerliymiş. Mustafa Kemal'i Anadolu'ya gönderen o, imansızlığın ve inadın meydana getirdiği sayısız engeller arasında, ona en büyük kumandanlarından en küçük neferlerine kadar her insanı seçkin, her kişisi Peygamber'in ashabının ruhundan

((*) Şiddetli sıcaklık ve susuzluk gününde yardımcılarına parmağından su verdiğini kim işitse, hayretle parmağını ısırır. (Hazreti Muhammed, Tebuk savaşında çölde susuz kalan insanların ve hayvanların susuzluğunu, parmaklarından akıttığı su ile gidererek mucize gösteriyor.)

doğmuş bir ordu hazırlatan o, düşmanı Sakarya'dan çeviren, Karahisar cephesini yaran, Yunan'ı yardakçıları ve koruyucularıyle birlikte denizlere döken, Edirne'deki camiinin minarelerinde ezanlar okutan o.... Dünyanın en zorba ve kahredici siyaset mevkiinde sekiz yıldan beri Ebu Cehil'in ruhunu temsil ve emellerini tatmin eden İslâmın en büyük düşmanını bir ay önce devleti idare mevkiinden düşüren o... Vahdeddin'i yerlerin göklerin lânetleri arasında halifelik makamından kovan ve kaçıran o... Halifesini bu alçak dünyanın ihtiraslarından temizlenmiş olarak ve kendi istediği gibi seçtiren o... Abdülmecid'i tayin eden o... insanlığın övüncü Cenab–ı Muhammed'dir.

Halife hazretleri, siz bugünkü şekliniz ve sıfatınızla o sefil Vahdeddin'i değil, doğrudan doğruya Hazret–i Ali'yi takip buyurdunuz. Siz dört halifenin beşincisiniz. Pek büyük bir İslâm halifesi olan Ömer bin Abdülaziz hazretleri bile, sizin derecenize yükselememiş, Muhammed'in halifeliğini sizin gibi saltanatın kirlerinden kurtaramamıştı. Ümmetinin gürültülü patırtılı ve halecanlı haline bir son vermek, iyilik yolunu göstermek için en canlı mucizelerini önümüze koyan mukaddes müvekkiliniz, bütün İslâmları, Sünnîsini, Şiîsini sizin halifelik bayrağınız altında toplayacaktır. Sizin kuvvetini gökten alan elinizdeki İslâmın şükran bayrağı, ay ve yıldızdan da, İran Devletinden de, Fas ve Efgan emirlerinin bayraklarından da yüksek ve pek büyüktür. Sizin hükûmetinize, sizin kuvvetini ancak dünden beri gökten almağa başlamış olan saltanatınıza Trakya'nın, Anadolu'nun bir avuç toprağı az gelir. Siz Asya'nın Afrika'nın, Avustralya denizlerinin ve ezan–ı Muhammediyi okuyan ve dinleyen her ufkun emiri ve buyruk verenisiniz. Siz bizim dünya ihtiraslarımızdan, sefil menfaatlerimizden uzak kaldıkça, siz Cava adasındaki fakir bir

Müslümanı en yakın akrabanızla bir derecede tuttukça ve sevdikçe bizim kalbimizin, vicdanımızın, imanımızın, emiri ve âmiri olacaksınız. Ve adları ne olursa olsun, biz, bundan böyle halifelerimizin yüzlerine baktıkça peygamberimizi ve Allah'ımızı göreceğiz.

20 Rebiülevvel 1341